

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»

**Δημόσια ελλείμματα και δημόσιο χρέος στην Ελλάδα: Διερεύνηση των αιτιών της
διαχρονικής τους εξέλιξης και της αποτελεσματικότητας των πολιτικών
αντιμετώπισής τους που ακολουθήθηκαν.**

Απόστολος Μακρυκώστας

**Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για την απόκτηση Μεταπτυχιακού
Διπλώματος Ειδίκευσης στη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική.**

Αιγάλεω, 2023

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»

Δημόσια ελλείμματα και δημόσιο χρέος στην Ελλάδα: Διερεύνηση των αιτιών της διαχρονικής τους εξέλιξης και της αποτελεσματικότητας των πολιτικών αντιμετώπισής τους που ακολουθήθηκαν.

Απόστολος Μακρυκώστας Α.Μ. 20023
Επιβλέπων: Καθ. Ιωάννης Σ. Βαβούρας

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική.

Αιγάλεω, 2023

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών

Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής

Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»

Public deficits and public debt in Greece: Investigation of the causes of their evolution over time and the effectiveness of the policies followed to deal with them.

Apostolos Makrykostas, R.N. 2023

Supervisor: Prof. Ioannis S. Vavouras

Master Thesis submitted to the Dept. of Accounting & Finance of the University of West Attica in partial fulfilment of the requirements for the degree of M.Sc. in Public Economics and Policy.

Aigaleo, Greece, 2023

Στην οικογένειά μου

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών

Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής

Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»

Δημόσια ελλείμματα και δημόσιο χρέος στην Ελλάδα: Διερεύνηση των αιτιών της διαχρονικής τους εξέλιξης και της αποτελεσματικότητας των πολιτικών αντιμετώπισής τους που ακολουθήθηκαν.

Μέλη Εξεταστικής Επιτροπής

Εγκρίθηκε από την εξεταστική επιτροπή την 15/06/2023

A/α	ΟΝΟΜΑ ΕΠΩΝΥΜΟ	ΒΑΘΜΙΔΑ/ΙΔΙΟΤΗΤΑ	ΨΗΦΙΑΚΗ ΥΠΟΓΡΑΦΗ
1	Χαρίκλεια Βαβούρα	Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο	
2	Αικατερίνη Δεδούλη	Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής	
3	Νικόλαος Στρόμπλος	Διευθυντής ΕΛΣΤΑΤ	

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος που με την εγκάρδια, ώριμη και επιστημονική τους συμβολή με βοήθησαν καθ' όλη τη διάρκεια παρακολούθησης του. Επιπλέον να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή της διπλωματικής μου εργασίας κ. Ιωάννη Βαβούρα για την πολύτιμη καθοδήγησή του στην εκπόνηση της εργασίας μου. Τέλος να ευχαριστήσω τη Γραμματεία του Μεταπτυχιακού Τμήματος για την αδιάλειπτη και έγκαιρη διοικητική υποστήριξή της.

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

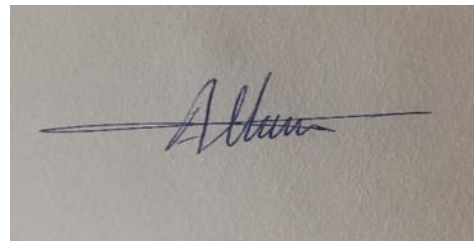
Ο κάτωθι υπογεγραμμένος Απόστολος Μακρυκώστας του Δημητρίου, με αριθμό μητρώου 20023 φοιτητής του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής της Σχολής Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, δηλώνω ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Ο Δηλών

Απόστολος Μακρυκώστας

A photograph of a handwritten signature in blue ink on a light-colored background. The signature is written in a cursive style and is underlined with a horizontal line.

**Δημόσια ελλείμματα και δημόσιο χρέος στην Ελλάδα: Διερεύνηση των αιτιών της
διαχρονικής τους εξέλιξης και της αποτελεσματικότητας των πολιτικών
αντιμετώπισής τους που ακολουθήθηκαν.**

Περίληψη

Στην διπλωματική εργασία, αυτή γίνεται μια προσπάθεια καταγραφής της Δημοσιονομικής κατάστασης της χώρας, και των προβλημάτων που παρουσιάστηκαν για μια περίοδο 20 χρόνων. Παράλληλα, παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξη του δημόσιου χρέους, ως απόρροια των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και των πολιτικών που εφαρμόστηκαν. Η διπλωματική εργασία ουσιαστικά χωρίζεται σε τέσσερα μέρη, όπου στο αρχικό (κεφ. 1) παρουσιάζεται η δημοσιονομική κατάσταση της χώρας συνοδευόμενη με εννοιολογικούς ορισμούς. Στην συνέχεια, (κεφ. 2) παρουσιάζεται η εξέλιξη του δημόσιου χρέους, καθώς και οι λόγοι για τους οποίους η Ελλάδα οδηγήθηκε τρεις φορές στην υπογραφή ισάριθμων προγραμμάτων διάσωσης, τα οποία αντιστοιχούσαν σε πάνω από 210 δις ευρώ. Στο τρίτο μέρος (κεφ. 3, 4), αναπτύσσεται ερωτηματολόγιο σε δείγμα 150 ερωτηθέντων, το οποίο σχεδιάστηκε για να αποτυπώσει την κατανόηση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα, τους αντιληπτούς λόγους ανάπτυξής τους, την αποτελεσματικότητα των πολιτικών που ακολουθούνται για την αντιμετώπισή τους. Τέλος, στο τελευταίο μέρος (κεφ. 5) της διπλωματικής εργασίας, παρουσιάζονται μια σειρά προτάσεων προκειμένου η χώρα να μπορεί να αντιμετωπίσει τις παθογένειες του παρελθόντος και να μπορεί να εισέλθει σε αναπτυξιακή τροχιά.

Σημαντικοί Όροι: [Δημόσια ελλείμματα, Δημόσιο Χρέος, Ακαθάριστο έλλειμμα, Καθαρό έλλειμμα, Πρωτογενές έλλειμμα, Τρέχων, έλλειμμα, Διαρθρωτικό έλλειμμα, Λειτουργικό έλλειμμα, Έλλειμμα ισοζυγίου πληρωμών, Συνθήκη του Μάαστριχτ, Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης, Δημοσιονομική πολιτική, Εσωτερικό και Εξωτερικό Δημόσιο Χρέος, Βραχυπρόθεσμο και Μέσο-μακροπρόθεσμο Δημόσιο χρέος]

Public deficits and public debt in Greece: Investigation of the causes of their evolution over time and the effectiveness of the policies followed to deal with them.

Abstract

In this Master thesis, an attempt is made to record the country's fiscal situation and the problems that appeared for a period of 20 years. At the same time, the evolution of the public debt over time is presented as a consequence of the fiscal deficits and the implemented policies. The Master thesis is essentially divided into four parts, where in the first part (chapter 1), the country's fiscal situation is presented, accompanied by conceptual definitions. Subsequently, (chapter 2), the evolution of the public debt is presented as well as the reasons for which Greece was led three times to sign equal number of bailout programs corresponding to over 210 billion euros. In the third part (chapters 3, 4), a questionnaire is developed on a sample of 150 respondents, which was designed to capture the understanding of public deficits and public debt in Greece, the perceived reasons for their development and the effectiveness of the policies followed to deal with them. Finally, in the last part (chapter 5) of the Master thesis, a series of proposals are presented so as the country to be able to deal with the pathologies of the past and manage to enter in a development trajectory.

Keywords: [Public deficits, Public debt, Gross deficit, Net deficit, Primary deficit, Current deficit, Structural deficit, Functional deficit, Balance of payments deficit, Maastricht Treaty, Stability and Growth Pact, Fiscal policy, Internal and external public debt, Medium and Long term public debt]

Κατάλογος Πινάκων

1. Η εξέλιξη του ισοζυγίου πληρωμών 2008 -2021
2. Ισοζύγιο Πληρωμών Γενικής Κυβέρνησης των Κρατών Μελών της Ε.Ε. 2018-2021
3. Χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ των κρατών μελών της Ε.Ε. 2020-2021
4. Πίνακας 4.1 Περιγραφική Στατιστική
5. Πίνακας 4.2 Συχνοτήτων Ηλικίας
6. Πίνακας 4.3 Συχνοτήτων Επιπέδου Εκπαίδευσης
7. Πίνακας 4.4 Συχνοτήτων Φύλλου
8. Πίνακας 4.5 Συχνοτήτων status Εκπαίδευσης
9. Πίνακες 4.6 έως 4.25 απαντήσεων ερωτηματολογίου
9. Πίνακας 4.26 Ελέγχου κανονικότητας
10. Πίνακας 4.27 Ερευνητικού ερωτήματος 1
11. Πίνακας 4.28 Απαντήσεων ανησυχίας για το ύψος των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους ερωτήματος 2
12. Πίνακας 4.29 Kruskal – Wallis ερωτήματος 4
16. Πίνακας 4.30 Περιγραφικής στατιστικής ερωτήματος 5
- 17 Πίνακας 4.31 Συσχετισμού ερωτήματος 5

Κατάλογος Διαγραμμάτων

1. Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών, Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης και Πραγματικού ΑΕΠ.
2. Πορεία Δημόσιων Ελλειμμάτων 1980-2017
3. Δημόσιο Έλλειμα Κρατών – Μελών 2020-2021 Κρατών μελών της Ε.Ε.
4. Δημόσιο Χρέος Κρατών μελών της Ε.Ε.2020-2021
5. Ελληνικό Δημόσιο Χρέος 1884 – 2020
6. Ελληνικό Δημόσιο Χρέος 1884 – 2020

Περιεχόμενα

Περίληψη	xι
Abstract.....	xii
Κατάλογος Πινάκων	xiv
Κατάλογος Διαγραμμάτων	xiv
Περιεχόμενα	xvi
Εισαγωγή	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η εξέλιξη των δημοσιονομικών ελλειμμάτων στην Ελλάδα.....	3
1. Βασικές έννοιες και ορισμοί των Δημοσιονομικών ελλειμμάτων.....	3
1.1 Δημόσιο ή Δημοσιονομικό έλλειμμα.....	3
1.2 Μέτρα των δημοσίων ή δημοσιονομικών ελλειμμάτων	3
1.2.1. Ακαθάριστο έλλειμμα.....	3
1.2.2 Καθαρό έλλειμμα.....	3
1.2.3 Πρωτογενές έλλειμμα	4
1.2.4 Τρέχον έλλειμμα	4
1.2.5 Λειτουργικό έλλειμμα.....	4
1.2.6 Διαρθρωτικό έλλειμμα.....	4
1.2.7 Το δημόσιο έλλειμμα και το έλλειμμα ισοζυγίου πληρωμών.....	5
1.3. Οικονομικές θεωρίες για τα δημοσιονομικά ελλείμματα	8
1.3.1 Η Ρικαρδιανή ισοδυναμία.....	9
1.3.2 Η Νεοκλασική άποψη.....	10
1.3.3 Η Κεϋνσιανή προσέγγιση	10
1.4. Η πορεία προς την ΕΕ και την ζώνη του Ευρώ	11
1.4.1. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ.....	11
1.4.2 Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης	14
1.5. Διαρθρωτικές Αιτίες των Δημοσίων Ελλειμμάτων	15
1.5.1. Ιστορική Αναδρομή της πορείας δημοσίων ελλειμμάτων στην Ελλάδα	17
1.5.2 Ελλείμματα και εκλογικοί-δημοσιονομικοί κύκλοι.....	19
1.5.3. Γιατί η Ελλάδα συσσώρευσε δημοσιονομικά ελλείμματα μετά το 2000	22
1.6 Συνέπειες των υψηλών δημοσίων ελλειμμάτων	25
1.7 Ελλείμματα και υγειονομική κρίση	26

1.7.1 Σύγκριση του μεγέθους των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους μεταξύ Ελλάδας και των υπολοίπων κρατών-μελών της Ευρωζώνης κατά την περίοδο της υγειονομικής κρίσης	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Το Δημόσιο χρέος και η διαχρονική του εξέλιξη	32
2.1. Ορισμός Δημοσίου Χρέους	32
2.2. Το δημόσιο χρέος και η δημοσιονομική πολιτική	33
2.3. Διακρίσεις του Δημοσίου Χρέους	34
2.3.1. Εσωτερικό και Εξωτερικό Δημόσιο Χρέος	34
2.3.2. Βραχυπρόθεσμο και Μεσό-μακροπρόθεσμο χρέος	35
2.4. Η εξέλιξη του Δημοσίου Χρέους της Ελλάδας	35
2.4.1. Η κρίση χρέους 2010- 2018	40
2.5. Συνέπειες του δημόσιου χρέους	43
2.5.1. Επιπτώσεις σε οικονομικό επίπεδο	43
2.5.2. Επιπτώσεις στην προσέλκυση επενδύσεων – ανάπτυξη	43
2.5.3. Επιπτώσεις στην απασχόληση	44
2.5.4. Επιπτώσεις στα Επιτόκια	45
2.5.5. Επιπτώσεις στο ΑΕΠ	45
2.5.6. Επιπτώσεις στην Ανεργία	45
2.5.7. Επιπτώσεις στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	46
2.6. Η θεμελιακή θεσμική αδυναμία στην αρχιτεκτονική της Ευρωζώνης	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Πρωτογενή έρευνα και μεθοδολογία	50
3.1. Ποσοτική έρευνα	50
3.2. Συλλογή δεδομένων	50
3.3. Δείγμα	51
3.4. Ενημερωμένη συγκατάθεση από τους Συμμετέχοντες	51
3.5. Ερευνητική διαδικασία	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Αποτελέσματα στοιχείων διεξαχθείσας έρευνας	53
4.1. Περιγραφική στατιστική	53
4.2. Συνολική παρουσίαση των απαντήσεων του πληθυσμού της έρευνας στα ερωτήματα	59
4.3. Έλεγχος κανονικότητας	70
4.3 Διερεύνηση ερευνητικών ερωτημάτων / Επιβεβαίωση ή Απόρριψη Υποθέσεων	72
4.3.1. Διερεύνηση πρώτου ερευνητικού ερωτήματος	72

4.3.2. Διερεύνηση δευτέρου ερευνητικού ερωτήματος	74
4.3.3. Διερεύνηση τρίτου ερευνητικού ερωτήματος.....	75
4.3.4. Διερεύνηση τέταρτου ερευνητικού ερωτήματος.....	77
4.3.5. Διερεύνηση πέμπτου ερευνητικού ερωτήματος.....	78
4.4. Συμπεράσματα, συζήτηση και περιορισμοί έρευνας	79
4.4.1. Συμπεράσματα Έρευνας	79
4.4.2. Συζήτηση	80
4.4.3. Περιορισμοί	82
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Πλαίσιο Προτάσεων και θεσμικών ενεργειών.....	83
5.1 Παρεμβάσεις σε Ευρωπαϊκό Πλαίσιο.....	83
5.2.Εκδημοκρατισμός του χρηματοπιστωτικού τομέα	84
5.3.Στρατηγικό Σχέδιο Αναπτυξιακής Πολιτικής.....	85
5.4.Εξορθολογισμός Δημόσιων Δαπανών	86
5.5. Φορολογική Πολιτική.....	86
5.6. Καταπολέμηση της παραοικονομίας	87
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	89
Ελληνική.....	89
Ξενόγλωσση.....	91
Ιστότοποι.....	94
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	95
1. Ερωτηματολόγιο	95
2. Ερευνητικά ερωτήματα και ερευνητικές υποθέσεις.....	103

Εισαγωγή

Στην διπλωματική εργασία αυτή γίνεται μια προσπάθεια προσέγγισης της Δημοσιονομικής κατάστασης της Ελλάδας και της δημιουργίας του Δημόσιου Χρέους, σε μια εκτεταμένη περίοδο συμπεριλαμβανομένης και της περιόδου της οικονομικής κρίσης, παρουσιάζοντας τα δημοσιονομικά στοιχεία της χώρας. Στην συνέχεια με βάση την μελέτη και την ανάλυση των στοιχείων, επιχειρείται μια προσπάθεια αποτύπωσης συμπερασμάτων και προτάσεων, προκειμένου η χώρα να ακολουθήσει μια αναπτυξιακή πορεία αποφεύγοντας να επαναλάβει τα λάθη του παρελθόντος, που την οδήγησαν στην εφαρμογή αυστηρών προγραμμάτων δημοσιονομικής προσαρμογής προκειμένου, να αντιμετωπίσει τα δημοσιονομικά ελλείμματα και την αύξηση του χρέους. Η παρούσα εργασία χωρίζεται σε 4 μέρη στο πρώτο μέρος παρουσιάζεται η εξέλιξη των δημόσιων ελλειμμάτων και δίδονται ορισμοί και έννοιες για τα δημόσια ελλείμματα. Παρουσιάζεται η εξέλιξη τους σε μια περίοδο 20 χρόνων και πλέον. Ειδικότερα, παρουσιάζονται οι αιτίες για την εξέλιξη των δημοσίων ελλειμμάτων, οι οποίες έχουν να κάνουν με τα υψηλά επίπεδα της φοροδιαφυγής και εισφοροδιαφυγής, την ανισοκατανομή του πλούτου που αποτελεί παράγοντα που επιδρά αρνητικά στην δημοσιονομική πολιτική, τους δημογραφικούς παράγοντες, και την αναποτελεσματικότητα των κυβερνητικών πολιτικών, η οποία επηρεάζει σημαντικά το ύψος των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, καθώς και οι συνέπειες που τις ακολουθούν και που οδηγούν μεταξύ άλλων στην δημιουργία δημόσιου χρέους. Στο δεύτερο μέρος η διπλωματική εργασία καταπιάνεται με το δημόσιο χρέος ως αποτέλεσμα των υψηλών δημοσιονομικών ελλειμμάτων και παρουσιάζονται ορισμοί και έννοιες του δημόσιου χρέους καθώς επίσης και η διαχρονική του εξέλιξη. Στο τρίτο μέρος της διπλωματικής εργασίας, παρουσιάζεται η διεξαγωγή πρωτογενούς έρευνας προκειμένου να διαπιστωθεί πόσο κατανοείται το εύρος των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους, καθώς επίσης και αν οι εφαρμοζόμενες πολιτικές αντιμετώπισης τους θεωρούνται ως οι καταλληλότερες. Τέλος, στο τέταρτο μέρος παρουσιάζονται τα συμπεράσματα και οι προτάσεις της διπλωματικής εργασίας, εστιάζοντας στην αντιμετώπιση των διαχρονικών προβλημάτων της οικονομίας και των παθογενειών του πολιτικού συστήματος που συχνά εναγκαλιζόμενο με το ισχυρά οικονομικά συμφέροντα και το τραπεζικό σύστημα οδηγεί

την οικονομία σε στρεβλώσεις που έχουν αρνητικές συνέπειες για την οικονομική ανάπτυξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η εξέλιξη των δημοσιονομικών ελλειμμάτων στην Ελλάδα

1. Βασικές έννοιες και ορισμοί των Δημοσιονομικών ελλειμμάτων

1.1 Δημόσιο ή Δημοσιονομικό έλλειμμα

Το δημόσιο έλλειμμα (public deficit) ή δημοσιονομικό έλλειμμα (fiscal deficit) αποτελεί το αποτέλεσμα της διαφοράς μεταξύ των εσόδων και των δαπανών του δημοσίου τομέα, κατά την διάρκεια ενός χρόνου. Το έλλειμμα χαρακτηρίζεται ως μια μεταβλητή ροής, σε αντίθεση με το χρέος το οποίο δημιουργείται από ελλείμματα χρόνων και κατά συνέπεια χαρακτηρίζεται ως μια μεταβλητή αποθέματος.

Είναι σημαντικό να ειπωθεί ότι όσον αφορά το δημόσιο έλλειμμα, δεν υφίσταται μόνο ένας ορισμός του, και μία μόνο διαδικασία υπολογισμού του αλλά ένας σχετικά μεγάλος αριθμός εννοιών. Σημειώνεται ότι το αποτέλεσμα της διαφοράς ανάμεσα στα δημόσια έσοδα είναι δυνατόν να καταλήγει με θετικό ή αρνητικό πρόσημο.

Αν το αποτέλεσμα είναι θετικό, δηλαδή έχει θετικό πρόσημο, δηλαδή τα έσοδα είναι υψηλότερα από τις δαπάνες, τότε λέμε ότι ο προϋπολογισμός παρουσιάζει «πλεόνασμα». Αν έχει αρνητικό πρόσημο, δηλαδή οι δαπάνες είναι υψηλότερες από τα έσοδα, τότε λέμε ότι ο προϋπολογισμός παρουσιάζει «έλλειμμα». (Ι. Σ. Βαβούρας 2019).

1.2 Μέτρα των δημοσίων ή δημοσιονομικών ελλειμμάτων

1.2.1. Ακαθάριστο έλλειμμα

Το ακαθάριστο έλλειμμα προκύπτει εάν από το σύνολο των δημοσίων εσόδων (R) αφαιρεθούν οι δημόσιες δαπάνες (G). Η χρήση του όρου «ακαθάριστο» (gross) χρησιμοποιείται, προκειμένου να δηλωθεί ότι στις δημόσιες δαπάνες, έχουν περιληφθεί οι τόκοι και τα χρεολύσια που απαιτούνται προκειμένου να αποπληρώνεται το δημόσιο χρέος. $(R-G)$

1.2.2 Καθαρό έλλειμμα

Το καθαρό έλλειμμα (Net Deficit), προκύπτει ως το αποτέλεσμα της αφαίρεσης από το ακαθάριστο έλλειμμα, των δαπανών που αναφέρονται στα χρεολύσια εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους

1.2.3 Πρωτογενές έλλειμμα

Το πρωτογενές έλλειμμα (Primary Deficit), προκύπτει εάν από το καθαρό έλλειμμα αφαιρεθούν οι δαπάνες τόκων για την εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους. Γενικότερα το πρωτογενές αποτέλεσμα μιας οικονομίας, μας δείχνει την δημοσιονομική κατάσταση της.

Το πρωτογενές έλλειμμα ή πλεόνασμα, αποτελεί έναν κρίσιμο παράγοντα για την διαμόρφωση της δημοσιονομικής πολιτικής ενός κράτους αφού καθορίζει τα δεδομένα του κρατικού προϋπολογισμού, και σχετίζεται άμεσα με την εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους.

1.2.4 Τρέχον έλλειμμα

Το τρέχον έλλειμμα είναι το αποτέλεσμα, αν από τα τρέχοντα έσοδα του Δημοσίου αφαιρεθούν οι τρέχουσες δαπάνες. Σημειώνουμε ότι στο τρέχον έλλειμμα δεν προσμετρώνται οι δαπάνες του δημοσίου τομέα που αφορούν τις επενδύσεις, όπως επίσης και τα έσοδα του δημοσίου που αφορούν σε πωλήσεις στοιχείων του ενεργητικού.

1.2.5 Λειτουργικό έλλειμμα

Το λειτουργικό έλλειμμα προκύπτει αν στο πρωτογενές έλλειμμα προστεθούν οι πραγματικοί τόκοι του δημοσίου χρέους ή αλλιώς το λειτουργικό έλλειμμα ορίζεται ως το αποτέλεσμα των δανειακών αναγκών, αφού αφαιρεθούν οι τόκοι του δημοσίου χρέους που οφείλονται στον πληθωρισμό. Δηλαδή στο λειτουργικό έλλειμμα δεν συμμετέχει το συγκεκριμένο μέρος των τόκων του δημόσιου χρέους που συνδέονται με τον πληθωρισμό.

1.2.6 Διαρθρωτικό έλλειμμα

Η δεκαετής οικονομική κρίση μεταξύ άλλων μας έδειξε με πολύ εμφατικό τρόπο, ότι τα ελλείμματα του δημόσιου τομέα επιδρούν με θετικό τρόπο στη συνολική ζήτηση, αντίθετα τα πλεονάσματα επιδρούν αρνητικά. Σε κάθε περίπτωση είναι πλέον γνωστό ότι όταν μεταβάλλεται η οικονομική δραστηριότητα επηρεάζεται το ύψος των δημοσίων ελλειμμάτων. Για παράδειγμα σε περιόδους οικονομικής ανάπτυξης και έξαρσης της οικονομικής δραστηριότητας τα δημοσία ελλείμματα έχουν την τάση να μειώνονται, ενώ σε περιόδους ύφεσης της οικονομικής δραστηριότητας και οικονομικής στασιμότητας τα δημόσια ελλείμματα έχουν αυξητικές τάσεις.

Να σημειωθεί στο σημείο αυτό τα δημόσια ελλείμματα είναι δυνατόν να μεταβληθούν, ανεξάρτητα με τις ακολουθούμενες κυβερνητικές πολιτικές (αύξηση ή μείωση των φορολογικών συντελεστών, αύξηση ή μείωση του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων κλπ), αφού τα δημόσια ελλείμματα εξαρτώνται μεταξύ άλλων και από το επίπεδο και την εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας. Το διαρθρωτικό έλλειμμα ή διαρθρωτικό πλεόνασμα ανά περίπτωση αντανακλά τη διαφορά μεταξύ δημοσίων εσόδων και δημοσίων δαπανών, υπό την προϋπόθεση ότι το συνολικό προϊόν ή εισόδημα παράγεται σε συνθήκες πλήρους απασχόλησης των παραγωγικών συντελεστών της οικονομίας.

1.2.7 Το δημόσιο έλλειμμα και το έλλειμμα ισοζυγίου πληρωμών

Η διόγκωση των ελλειμμάτων του Δημόσιου τομέα, έχει πολλές προεκτάσεις σε διάφορους τομείς του οικονομικού γίνεσθαι της χώρας. Με την εμφάνιση των δημοσίων ελλειμμάτων, επιβαρύνεται το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών που μετατρέπεται σε ελλειμματικό αλλά και το εμπορικό ισοζύγιο της χώρας.

Σύμφωνα με την λογιστική των εθνικών λογαριασμών έχουμε:

$$C_p + I_p + C_g + I_g + (X - M) = Y_{mp} = C_p + S_p + T_n + Tr_f,$$

όπου

Y_{mp} είναι το ακαθάριστο εθνικό προϊόν (GNP), C_p η ιδιωτική κατανάλωση, I_p οι ακαθάριστες ιδιωτικές επενδύσεις, X οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών καθώς και η εισροή εισοδημάτων από το εξωτερικό, M οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών καθώς και η εκροή εισοδημάτων στο εξωτερικό, S_p η ακαθάριστη ιδιωτική αποταμίευση, T_n τα καθαρά φορολογικά έσοδα και Tr_f οι καθαρές μεταβιβάσεις από τον ιδιωτικό τομέα στο εξωτερικό. Το αριστερό σκέλος της παραπάνω ισότητας εκφράζει το ακαθάριστο εθνικό προϊόν (GNP) από την πλευρά των δαπανών, ενώ το δεξιό σκέλος από την πλευρά της χρήσης του εισοδήματος. Αφαιρώντας το C_p και από τα δύο μέλη της ισότητας έχουμε ότι:

$$I_p + C_g + I_g + (X - M) = S_p + T_n + Tr_f$$

από όπου συνεπάγεται ότι:

$$(I_g+C_g-T_n)=(S_p-I_p)+(M+Trf-X),$$

όπου :

$(I_g+C_g-T_n)$ είναι το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης.

Σύμφωνα με την τελευταία σχέση το άνοιγμα (πλεόνασμα ή έλλειμμα) του δημόσιου τομέα είναι ίσο με το άνοιγμα (πλεόνασμα ή έλλειμμα) του ιδιωτικού τομέα συν το άνοιγμα (πλεόνασμα ή έλλειμμα) του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. **Δηλαδή, το δημόσιο έλλειμμα είναι ίσο με τη διαφορά της ακαθάριστης ιδιωτικής αποταμίευσης (S_p) και της ακαθάριστης ιδιωτικής επένδυσης (I_p), όπως επίσης και με το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.** Αν η σχέση αυτή εξεταστεί ως ροή κεφαλαίων, το δημόσιο έλλειμμα $(I_g+C_g-T_n)$ και οι ακαθάριστες ιδιωτικές επενδύσεις I_p αποτελούν χρήσεις της αποταμίευσης, που προέρχεται από την η ακαθάριστη ιδιωτική αποταμίευση S_p , όπως και τα κεφάλαια από το εξωτερικό, τα οποία αντικατοπτρίζονται στο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, δεδομένου ότι, προκειμένου να καλυφθούν τα ελλείμματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, απαιτούν τη δημιουργία πλεονασμάτων στο ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών, ήτοι καθαρή εισροή κεφαλαίων από το εξωτερικό, η οποία έχει ως συνέπεια την αύξηση των χρηματοοικονομικών υποχρεώσεων της χώρας προς το εξωτερικό. Βραχυχρόνια ωστόσο, τμήμα του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μπορεί να καλυφθεί και με μείωση των συναλλαγματικών διαθεσίμων της χώρας. Η πολιτική ωστόσο αυτή δεν είναι δυνατόν να έχει μεγάλη διάρκεια λόγω του γεγονότος ότι τα συναλλαγματικά διαθέσιμα δεν είναι απεριόριστα και κάποτε θα εξαντληθούν.

Αναπροσαρμόζοντας τη σχέση

$$(I_g+C_g-T_n)=(S_p-I_p)+(M+Trf-X),$$

έχουμε ότι

$$(M+Trf-X)=(I_p-S_p)+(I_g+C_g-T_n)$$

Δηλαδή το άνοιγμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, είναι ίσο με το άθροισμα των ανοιγμάτων του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα. Επομένως τα ελλείμματα του

ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αντικατοπτρίζουν είτε ανισορροπία μεταξύ ακαθάριστης ιδιωτικής αποταμίευσης και των ακαθάριστων ιδιωτικών επενδύσεων παγίου κεφαλαίου είτε/και δημόσια ελλείμματα. Η ύπαρξη, λοιπόν, ανισορροπιών στο ισοζύγιο πληρωμών είναι δυνατόν να εξεταστούν με βάση τα ελλείμματα του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα. Έχοντας υπόψη την τελευταία σχέση ένα έλλειμμα του δημόσιου τομέα πρέπει να αντιστοιχίζεται με ένα πλεόνασμα του ιδιωτικού τομέα, δηλαδή, έναν ιδιωτικό τομέα που να αποταμιεύει περισσότερο από ότι επενδύει και/ή ένα έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. **Η θέση ότι υπάρχει ισχυρή θετική σχέση ανάμεσα στα δημόσια ελλείμματα και τα ελλείμματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, είναι γνωστή ως υπόθεση δίδυμων ελλειμμάτων.** Η σημαντικότερη σχέση η οποία συνδέει τα δημόσια ελλείμματα, με τα ελλείμματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών είναι το υπόδειγμα Mundell – Fleming : σύμφωνα με το οποίο, όταν σε μια οικονομία, επικρατεί για μεγάλο χρονικό διάστημα η ύπαρξη δημοσιονομικών ελλειμμάτων το γεγονός αυτό θα επιφέρει αύξηση των εγχώριων πραγματικών επιτοκίων, ούτως ώστε ο δημόσιος τομέας να προσελκύσει τα απαραίτητα κεφάλαια για τη χρηματοδότηση των ελλειμμάτων (δίχως να παραγνωρίζεται ωστόσο η δυνατότητα χρηματοδότησης μέρους των δημοσιονομικών ελλειμμάτων με δανεισμό από την κεντρική τράπεζα, ενέργεια όμως που γενικά είναι περιορισμένη και σύμφωνα με τη συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης μη επιτρεπτή). Το γεγονός αυτό πιθανότατα θα ωθήσει τα εγχώρια πραγματικά επιτόκια, καταρχήν του δημοσίου αλλά στην συνέχεια και του ιδιωτικού τομέα ο οποίος θα ακολουθήσει, σε άνοδο και πάντως σε υψηλότερα επίπεδα από τα διεθνή. Συνέπεια της αύξησης των επιτοκίων είναι να οδηγηθούν κάποιοι επενδυτές στα εγχώρια κρατικά ή ιδιωτικά χρεόγραφα έναντι των ξένων περιουσιακών στοιχείων, κατάσταση που θα επιφέρει άνοδο της τιμής του εγχώριου νομίσματος στις διεθνείς αγορές συναλλάγματος δηλαδή στην υπερτίμησή του.

Η υπερτίμηση του εγχώριου νομίσματος, όταν συνδυαστεί με τα σχετικά υψηλά εγχώρια πραγματικά επιτόκια, θα έχει ως αποτέλεσμα την άνοδο των τιμών των εγχωρίων προϊόντων, σε σύγκριση με εκείνα του εξωτερικού, και η κατάσταση αυτή θα οδηγήσει στη μείωση των εξαγωγών και την αύξηση των εισαγωγών, λόγω δηλαδή της αύξησης των τιμών των εγχώριων προϊόντων αυτό θα επιφέρει διεύρυνση των ελλειμμάτων του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Επομένως τα ελλείμματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αντικατοπτρίζουν ως ένα βαθμό τις ενέργειες αύξησης των διαθέσιμων

κεφαλαίων για την κάλυψη των δημοσίων ελλειμμάτων όπως επίσης και για την χρηματοδότηση των ιδιωτικών επενδύσεων.

Επομένως σύμφωνα με τα όσα προκύπτουν από την ανάλυση ανωτέρω, τα πλεονάσματα του δημοσιονομικού τομέα συντελούν στον περιορισμό των ελλειμμάτων του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ενώ τα δημοσιονομικά ελλείμματα στη διεύρυνσή του, και κατά συνέπεια στην αύξηση του συνολικού εξωτερικού χρέους (Ι.Σ. Βαβούρας 2019).

Στο παρακάτω Διάγραμμα 1 παρατίθεται η πορεία του ισοζυγίου της Γενικής Κυβέρνησης με βάση το οποίο γίνεται και ο υπολογισμός των επιδόσεων μιας χώρας από την Eurostat στο πλαίσιο της διαδικασίας του υπερβολικού ελλείμματος, καθώς επίσης και το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της Ελλάδας από το έτος 2002 έως και το 2020.

Διάγραμμα 1

1.3. Οικονομικές θεωρίες για τα δημοσιονομικά ελλείμματα

Υπάρχουν πολλές διαφορετικές προσεγγίσεις ως προς το ποιες είναι οι συνέπειες των ελλειμμάτων. Μεταξύ αυτών οι κυριότερες είναι οι Ρικαρδιανή ισοδυναμία, η Νεοκλασική άποψη και η Κεϋνσιανή προσέγγιση.

1.3.1 Η Ρικαρδιανή ισοδυναμία

Το 1974 ο Robert Barro είχε θέσει το ερώτημα εάν τα κρατικά ομόλογα συνιστούν πραγματικό πλούτο, δεδομένου ότι στο μέλλον θα απαιτούνται υψηλότεροι φόροι για την εξυπηρέτηση των τοκοχρεολυσίων. Η απάντηση λοιπόν στο ερώτημα αυτό, ήταν ότι τα κρατικά ομόλογα δεν αποτελούν πραγματικό πλούτο, γεγονός που οδήγησε στη γνωστή Ρικαρδιανή ισοδυναμία. Χαρακτηρίστηκε ως Ρικαρδιανή ισοδυναμία, το 1976 από τον Buchanan ο οποίος έδειξε τις ομοιότητες της πρότασης Barro με αυτές του David Ricardo.

Η ανάλυσή του βασίστηκε στο γεγονός ότι το χρέος και οι φόροι, έχουν ουδέτερο αντίκτυπο στην κοινωνία γιατί οι ορθολογικά σκεπτόμενοι καταναλωτές κατανοούν ότι οι χαμηλότεροι φόροι στο παρόν, ισοδυναμούν με υψηλότερους φόρους στο μέλλον, διατηρώντας την κατανάλωση στο ίδιο επίπεδο. Αυτό έχει ως συνέπεια ότι όταν η κυβέρνηση δανείζεται ούτως ώστε να ανταποκριθεί στην τρέχουσα δαπάνη της (υψηλότερο G), οι ορθολογικά σκεπτόμενοι καταναλωτές λαμβάνουν υπόψη τους τους μελλοντικούς φόρους που είναι αναγκαίοι ώστε να εξυπηρετηθεί το διογκούμενο δημόσιο χρέος.

Σύμφωνα με τον David Ricardo όταν μειώνονται οι φορολογικοί συντελεστές και επομένως οι φόροι με αποτέλεσμα την δημιουργία ελλείμματος, και το έλλειμμα αυτό καλύπτεται με δημόσιο δανεισμό, τότε δεν μειώνεται το φορολογικό βάρος των νοικοκυριών. Οι καταναλωτές που ατενίζουν το μέλλον τους, καταλαβαίνουν ότι ο δημόσιος δανεισμός στο παρόν αντιστοιχεί σε υψηλότερους φόρους στο μέλλον.

Η παρούσα αξία των φόρων που θα καταβληθούν στο μέλλον είναι ίση με τον δημόσιο δανεισμό, στην πραγματικότητα το γεγονός αυτό έχει να κάνει με την χρονική ανακατανομή των φορολογικών υποχρεώσεων. Επομένως δεν επηρεάζεται το σταθερό εισόδημα και η κατανάλωση των νοικοκυριών, με άλλα λόγια τα νοικοκυριά αποταμιεύουν το extra εισόδημα που δημιουργούν, έτσι ώστε να έχουν την δυνατότητα στο μέλλον να εκπληρώσουν την φορολογική τους υποχρέωση. Η θεωρία αυτή καταδεικνύει ότι η δημιουργία ελλείμματος στον προϋπολογισμό έχει τα ίδια αποτελέσματα με την επιβολή φόρων, είναι δηλαδή ισοδύναμες πολιτικές. Η μείωση των φόρων, και η δημιουργία δημοσιονομικού ελλείμματος ισοδυναμεί με την επιβολή μελλοντικών φόρων, που ωστόσο θα ήταν δυνατόν να επιβληθούν στο παρόν διαμέσου μιας επεκτατικής φορολογικής πολιτικής με αύξηση των φόρων. Επομένως, για τους καταναλωτές θα ισχύει ότι δεν θα

πρέπει να τους απασχολεί το δίλημμα, επιβολή φόρων στο παρόν ή μείωση φόρων στο παρόν και δημιουργία δημοσιονομικού ελλείμματος.

1.3.2 Η Νεοκλασική άποψη

Η Νεοκλασική άποψη διαφοροποιείται από τη Ρικαρδιανή ισοδυναμία, ως προς το ότι, το άτομο προγραμματίζει την καταναλωτική του συμπεριφορά, με ορίζοντα αποκλειστικά την προσδοκώμενη διάρκεια της δικής του (πεπερασμένης) ζωής και οι υποστηρικτές της, θεωρούν ότι τα κρατικά ελλείμματα και η δημοσιονομική πολιτική μπορεί να ασκήσει επιδράσεις στην πραγματική οικονομία, όπως:

- Η δημιουργία ελλειμμάτων από το κράτος αντί αύξησης της φορολογίας στο παρόν, ελαφρύνει τη φορολογική επιβάρυνση της παρούσας γενιάς, δεδομένου ότι η εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους του παρόντος θα γίνει με την επιβολή αυξημένης φορολογίας στις επόμενες γενιές, οι οποίες δεν συνδέονται με την παρούσα, επομένως τα δημόσια ελλείμματα διευρύνουν το διαθέσιμο εισόδημα και τη συνολική διαχρονική κατανάλωση των ατόμων της παρούσας γενιάς.
- Αν η οικονομία βρίσκεται σε κατάσταση πλήρους απασχόλησης, η αυξημένη παρούσα κατανάλωση, οδηγεί σε μείωση της αποταμίευσης, εφόσον το εθνικό προϊόν δεν μπορεί να αυξηθεί.
- Η μείωση της αποταμίευσης έχει ως αποτέλεσμα την άνοδο των επιτοκίων για να αποκατασταθεί η ισορροπία στην αγορά κεφαλαίου.
- Η άνοδος των επιτοκίων οδηγεί στη μείωση των ιδιωτικών επενδύσεων με αποτέλεσμα την εκτόπιση της ιδιωτικής από τη δημόσια δραστηριότητα.

1.3.3 Η Κεϋνσιανή προσέγγιση

Ο Keynes υποστήριξε, ότι η μείωση των δαπανών και των μισθών ως παρεμβάσεις για την αύξηση της απασχόλησης, θα επέφεραν μείωση της ζήτησης για αγαθά και υπηρεσίες. Το γεγονός αυτό, θα προκαλούσε μείωση των πωλήσεων και των επιχειρηματικών κερδών και μείωση των επενδύσεων. Αφού αρνήθηκε να αποδεχθεί βασικά αξιώματα όφειλε να διευκρινίσει ποιες δυνάμεις της αγοράς ήταν αυτές που καθόριζαν τα επίπεδα παραγωγής και απασχόλησης. Η απάντησή του ήταν, ότι η συνολική ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες, και όχι το επίπεδο των τιμών καθορίζει το επίπεδο της παραγωγής και της απασχόλησης. Η συνολική ζήτηση, ενεργοποιείται μέσα από την άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής,

η φράση του μακροπρόθεσμα θα είμαστε όλοι “νεκροί”, καταδεικνύει την άποψη του, ότι η κυβερνητική πολιτική πρέπει να παρεμβαίνει ενεργά στην οικονομία, και όχι να προσδοκά από τις δυνάμεις της αγοράς να επαναφέρουν την οικονομία σε ισορροπία μακροπρόθεσμα.

Ο Keynes αντιστρατεύονταν τις απόψεις των κλασικών οικονομολόγων όσον αφορά την εφαρμογή δημοσιονομικών πολιτικών. Σύμφωνα με τον Keynes, η μείωση των δημοσίων δαπανών ή η αύξηση των φόρων όχι μόνο δεν μειώνει το έλλειμμα και δεν παράγει ισοσκελισμένους προϋπολογισμούς, αντίθετα χειροτερεύει το δημοσιονομικό πρόβλημα του ελλείμματος στον προϋπολογισμό του κράτους γιατί μειώνει τη ζήτηση των προϊόντων και της εργασίας. Η θεωρία του Keynes πρότεινε την ενεργή δημοσιονομική πολιτική ως μέσο διαχείρισης της οικονομίας. Υποστήριζε, ότι ανάλογα με τη φάση στην οποία βρίσκεται η οικονομία πρέπει να λαμβάνονται και οι ανάλογες πολιτικές παρεμβάσεις.

Όταν η οικονομία είναι σε ύφεση, ενδείκνυται η δημιουργία ελλειμματικού προϋπολογισμού, ενώ όταν η οικονομία είναι σε άνθιση ενδείκνυται η αύξηση των φόρων, η δημιουργία πλεονασματικού προϋπολογισμού.

1.4. Η πορεία προς την ΕΕ και την ζώνη του Ευρώ

1.4.1. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ

Το 1978, την περίοδο που η Ελλάδα προετοιμαζόταν για την ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (ΕΚ), οι χώρες της τότε ΕΟΚ, έχοντας απορρίψει την επιλογή των κυμαινόμενων ισοτιμιών μεταξύ των νομισμάτων τους, προχωρούσαν στην δημιουργία του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος (ΕΝΣ). Επρόκειτο για ένα σύστημα σταθερών αλλά αναπροσαρμόσιμων ισοτιμιών των νομισμάτων τους, τα οποία διακυμαίνονταν από κοινού απέναντι στο δολάριο των ΗΠΑ και το Ιαπωνικό γιεν. Αυτό αργότερα εξελίχθηκε σε ένα ενιαίο νόμισμα, το ευρώ, το οποίο εισήχθη το 1999.

Το ευρώ μπορεί να θεωρηθεί μια ακραία μορφή σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών, μεταξύ των νομισμάτων των χωρών της ευρωζώνης, με ελεύθερη κινητικότητα κεφαλαίων. Σε αντίθεση με το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα, οι χώρες που μετέχουν στην ευρωζώνη δεν έχουν την δυνατότητα αναπροσαρμογής των μεταξύ τους ισοτιμιών.

Ως αποτέλεσμα, οι οικονομίες της ευρωζώνης έχουν εκχωρήσει πλήρως τη νομισματική τους αυτονομία και υπόκεινται στην κοινή νομισματική πολιτική της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ). (Γ. Αλογοσκούφης 2021)

Το Δεκέμβριο του 1991, τα κράτη-μέλη της τότε Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΕΚ) συμφώνησαν και υιοθέτησαν την συνθήκη του Μάαστριχτ που τέθηκε σε ισχύ την 1^η Νοεμβρίου του 1993, μεταξύ άλλων έβαλε του κανόνες για την ευρωπαϊκή νομισματική ένωση και την υιοθέτηση του κοινού ευρωπαϊκού νομίσματος. Με την ΟΝΕ και το ευρώ, η Ε.Ε. έθεσε ως βασικό της σκοπό την πλήρη εκμετάλλευση των δυνατοτήτων που προσφέρει η ενιαία αγορά, έτσι ώστε να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής οικονομίας, να προσελκυσθούν επενδύσεις και να αποδοθούν στους πολίτες καλύτερες συνθήκες και ποιότητας ζωής.

Από την στιγμή που τέθηκε σε ισχύ η συνθήκη του Μάαστριχτ εισήχθη ένα χρονοδιάγραμμα για τη υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος. Επίσης προβλέφθηκε:

- Η απαγόρευση της νομισματικής χρηματοδότησης των δημοσίων ελλειμμάτων,
- Η απελευθέρωση κίνησης κεφαλαίων εντός της ΕΕ έως το 1994,
- Η κυκλοφορία του ενιαίου νομίσματος έως το 1999
- Η εκχώρηση της αρμοδιότητας άσκησης ενιαίας νομισματικής πολιτικής, στην νεοσύστατη Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), με την πολιτική ανεξαρτητοποίηση των εθνικών κεντρικών τραπεζών.

Η διαδικασία μετάβασης κάθε κράτους μέλους στην ΟΝΕ βασίστηκε στο βαθμό σύγκλισης που είχαν μεταξύ τους. Η σύγκλιση αυτή βασίζονταν την σταθερότητα της συναλλαγματικής ισοτιμίας, τη διατήρηση παρόμοιων ποσοστών πληθωρισμού και τις μικρές αποκλίσεις στα επιτόκια εντός ΟΝΕ (Καραβίτης, 2008). Συγκεκριμένα τα πέντε βασικά κριτήρια σύγκλισης, που έθεσε η Συνθήκη του Μάαστριχτ, για την συμμετοχή των κρατών μελών της ΕΕ στην ΟΝΕ είναι τα παρακάτω:

- 1) Ο πληθωρισμός της χώρας, να μην είναι μεγαλύτερος του 1,5 % από τον μέσο όρο των τριών χωρών με τον μικρότερο πληθωρισμό.
- 2) Τα ονομαστικά επιτόκια, να μην αποκλίνουν άνω του 2 % από τον μέσο όρο των επιτοκίων των τριών χωρών με χαμηλό πληθωρισμό.

3) Η συναλλαγματική ισοτιμία του εθνικού νομίσματος να μην παρουσιάζει μεγάλες διακυμάνσεις, αλλά σταθερότητα τα τελευταία δύο χρόνια πριν την ένταξη στο κοινό νόμισμα.

4) Το δημόσιο έλλειμμα να είναι μικρότερο του 3 % του ΑΕΠ.

5) Το δημόσιο χρέος να είναι μικρότερο του 60 % του ΑΕΠ,

Στο πλαίσιο των κριτηρίων αυτών η γενικότερη οικονομικό-πολιτική ατζέντα της ONE διαμορφώνεται από μία στρατηγική που στόχο έχει να ευνοηθεί η λειτουργία των ελεύθερων αγορών. Ειδικότερα η εφαρμογή μακροοικονομικής πολιτικής επικεντρώνεται α) στην εφαρμογή αντιπληθωριστικής νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής, β) στη διατήρηση των δημοσίων ελλειμμάτων στο ποσοστό 3 % του ΑΕΠ και του δημόσιου χρέους στο 60% του ΑΕΠ προκειμένου να απελευθερωθεί η εθνική αποταμίευση έτσι ώστε να ενισχυθούν οι ιδιωτικές επενδύσεις. Επιπλέον να σημειωθεί ότι το όραμα της ευρωπαϊκής οικονομικής ολοκλήρωσης, διαμορφώθηκε με άξονα τη διαμόρφωση μιας ενιαίας αγοράς χωρίς περιορισμούς, που πρωτίστως θα ενισχύουν την καπιταλιστική ανάπτυξη. Το δόγμα της ελεύθερης καπιταλιστική αγοράς ενισχύεται μέσα από μηχανισμούς που λειτουργούν εντός της ΕΕ και που στόχο έχουν την ανάπτυξη του ανταγωνισμού, με όρους φιλελεύθερις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Επιτροπή Ανταγωνισμού (D.G.Comp) που εξετάζει σχεδόν το σύνολο των κρατικών παρεμβάσεων προκειμένου να αντιμετωπίζονται φαινόμενα νόθευσης του ανταγωνισμού, στην βάση των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης Λειτουργίας της ΕΕ (ΣΛΕΕ) περί κρατικών ενισχύσεων. Στο πλαίσιο αυτό οι κρατικές παρεμβάσεις εξαντλούνται στην διαμόρφωση θεσμικών ενεργειών για την υποστήριξη των ιδιωτικών επενδύσεων και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, καθώς επίσης και πολιτικών που αφορούν την εκκαθάριση θεσμικών εμποδίων για την αποτελεσματική λειτουργία του μηχανισμού διαμόρφωση τιμών και μισθών.

Το κυρίαρχο στοιχείο των στρατηγικών διαμόρφωσης της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς βασίζεται στην σταθερότητα των τιμών που αποτελεί τον κυρίαρχο στόχο της ΕΕ, εις βάρος του στόχου της πλήρους απασχόλησης και εις βάρος πολιτικών πρωτοβουλιών που στόχο έχουν την ενίσχυση των εισοδημάτων και αύξηση της απασχόλησης, αφού εξορισμού, θεωρείται ότι συμβάλλουν στην αύξηση του πληθωρισμού με αποτέλεσμα να θέτουν φραγμούς στην ελεύθερη οικονομική δραστηριότητα. Επίσης η αντιμετώπιση των

δημοσιονομικών ελλειμμάτων και η ύπαρξη χαμηλού δημόσιου χρέους θεωρούνται ως παράγοντες που ενισχύουν τις ιδιωτικές επενδύσεις, ενώ αντίθετα η ύπαρξη δημοσιονομικών ελλειμμάτων και υψηλού δημοσίου χρέους θεωρούνται αποσταθεροποιητικοί παράγοντες, γιατί αυξάνουν τον πληθωρισμό, απορροφούν την εθνική αποταμίευση και περιορίζουν τη χρηματοδότηση ιδιωτικών επενδύσεων. Η ίδια λογική διαπνέει και τις αναδιανεμητικές πολιτικές αφού η αύξηση των μισθών οδηγεί στην αύξηση της κατανάλωσης, αλλά και στην μείωση της αποταμίευσης εις βάρος των ιδιωτικών επενδύσεων. Τέλος ο κρατικός παρεμβατισμός με στόχο την δημιουργία ρυθμιστικού πλαισίου στις αγορές χρήματος, προϊόντων, υπηρεσιών και εργασίας χαρακτηρίζεται ως μη αποτελεσματικός καθώς περιορίζει την ιδιωτική πρωτοβουλία, αποθαρρύνει τις ιδιωτικές επενδύσεις και δεν βοηθά στην εύρυθμη λειτουργία των αγορών. Στη λογική αυτή η όσο το δυνατόν μικρότερες κρατικές παρεμβάσεις θεωρούνται ως απαραίτητη προϋπόθεση για την προσέλκυση ιδιωτικών επενδύσεων και την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας. Ως αποτέλεσμα των προαναφερθέντων πολιτικών, μέτρα για την υποστήριξη της εργασίας καθώς επίσης ενίσχυση των συλλογικών συστημάτων προσδιορισμού των μισθών μέσω των συλλογικών διαπραγματεύσεων θεωρούνται ότι δυσχεραίνουν τον οικονομικό εκσυγχρονισμό και αποτελούν τροχοπέδη για την μεγέθυνση της οικονομίας.

1.4.2 Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης

Κατά την μετάβαση από το δεύτερο στο τρίτο στάδιο δημιουργίας της ONE, δηλαδή από την απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων χωρίς περιορισμούς, στην κυκλοφορία του ενιαίου νομίσματος, η δημοσιονομική πειθαρχία βρέθηκε στο επίκεντρο της προσοχής. Συμπληρωματικά προς τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, το 1997 υιοθετήθηκε το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ), στο πλαίσιο μιας πιο «περιοριστικής» πολιτικής και αποτροπής της εμφάνισης υπερβολικών δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Μέσα στο ευρύτερο πλέγμα διοικητικών διατάξεων, που ορίζουν την λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, τα κράτη μέλη ανέλαβαν ουσιώδεις πολιτικές δεσμεύσεις, που σχετίζονται με την εφαρμογή πολύ συγκεκριμένων δημοσιονομικών πολιτικών όπως:

- Την έγκαιρη αναγνώριση του κινδύνου ύπαρξης υπερβολικού ελλείμματος,
- Την έγκαιρη λήψη κατάλληλων μέτρων διόρθωσης των ανισορροπιών ,

- Την τήρηση του μεσοπρόθεσμου στόχου διαμόρφωσης ισοσκελισμένου προϋπολογισμού ή και πλεονασματικής δημοσιονομικής κατάστασης,
- Την άμεση συμμόρφωση σε προτάσεις πολιτικής και συστάσεις των κεντρικών οργάνων της Ε.Ε. σε μικρό χρονικό διάστημα.

Σύμφωνα με το Χατζηγιάννη Κ., (2018), “αρκετές χώρες με προεξέχουσα τη Γερμανία οι οποίες αντιμετώπιζαν αποτελεσματικά τις πληθωριστικές πιέσεις με μέτρα πολιτικής κυρίως οικονομικής λιτότητας και ήταν υπέρμαχοι των αυστηρών δημοσιονομικών κανόνων για όσες χώρες επιθυμούσαν την ένταξη τους στην ΟΝΕ. Η επιβολή των αυστηρών δημοσιονομικών κανόνων στην πορεία προς την ΟΝΕ αποτυπώθηκε στο ΣΣΑ, το οποίο επί της ουσίας αποτελούσε το δημοσιονομικό εργαλείο δημοσιονομικής επιτήρησης και συντονισμού των οικονομικών πολιτικών των κρατών - μελών της Ε.Ε.

Στο πλαίσιο αυτό οι “βόρειες χώρες” με πρωτοπόρο τη Γερμανία αποτέλεσαν τους ισχυρούς σωματοφύλακες της δημοσιονομικής πειθαρχίας και των όρων του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Ουσιαστικά εξυπηρετούσαν τα δικά τους συμφέροντα με προϋπολογισμούς που παρουσίαζαν ισχυρά πλεονάσματα αδιαφορώντας για το συνολικό οικοδόμημα της ΟΝΕ. Δεδομένων των διαρθρωτικών οικονομικών προβλημάτων που παρουσίαζε μια μεγάλη κατηγορία των κρατών - μελών ήταν σχεδόν αδύνατο να διατηρήσουν του στόχους όπως αυτοί υπαγορεύονται από το ΣΣΑ, με αποτέλεσμα να ακολουθήσει η λεγόμενη δημοσιονομική επιτήρηση, που όμως στην πράξη επιβλήθηκε σε 2 μόνο χώρες.

Στην πραγματικότητα το ΣΣΑ αποτελεί τρόπον τινά τον θεματοφύλακα του προγράμματος σύγκλισης σύμφωνα με το οποίο ο πληθωρισμός της χώρας, να μην είναι μεγαλύτερος του 1,5 % από τον μέσο όρο των τριών χωρών με τον μικρότερο πληθωρισμό, τα ονομαστικά επιτόκια, να μην αποκλίνουν άνω του 2 % από τον μέσο όρο των επιτοκίων των τριών χωρών με χαμηλό πληθωρισμό, η συναλλαγματική ισοτιμία του εθνικού νομίσματος να μην παρουσιάζει μεγάλες διακυμάνσεις, αλλά σταθερότητα τα τελευταία δύο χρόνια και πάντως πριν την ένταξη στο κοινό νόμισμα, το δημόσιο έλλειμμα να μην υπερβαίνει το 3 % του ΑΕΠ, το δημόσιο χρέος να μην υπερβαίνει το 60 % του ΑΕΠ .

1.5. Διαρθρωτικές Αιτίες των Δημόσιων Ελλειμμάτων

Καταγράφοντας τις διαρθρωτικές αιτίες αναφερόμαστε στις εξής:

- Στα υψηλά επίπεδα της φοροδιαφυγής και εισφοροδιαφυγής. Στην περίπτωση της Ελλάδας τα επίπεδα της φοροδιαφυγής και εισφοροδιαφυγής αποτελούσαν κυρίαρχο φαινόμενο που ασκούσαν σημαντικές επιδράσεις στην άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής.
- Στην αυξημένη παραοικονομία η οποία δρα ανασταλτικά στην αποτελεσματικότητα των φορολογικών πολιτικών. Στο πλαίσιο αυτό η παραοικονομία που αναπτύσσεται στην Ελλάδα δημιουργεί εκτεταμένο φορολογικό βάρος στην επίσημη οικονομία με συνέπεια οι φορολογούμενοι που επιβαρύνονται με φόρους, να εμφανίζουν μια τάση προς την φοροδιαφυγή, και τα φορολογικά έσοδα να μην ανταποκρίνονται στις πραγματικές δυνατότητες της οικονομίας.
- Στην αναποτελεσματικότητα των φορολογικών μηχανισμών του κράτους με την ιδιαίτερα αυξημένη γραφειοκρατία η οποία με την παράλληλη απουσία του εκσυγχρονισμού των υλικοτεχνικών υποδομών, δημιουργεί καθυστερήσεις, αναβλητικότητα καθώς επίσης επηρεάζει την γρήγορη και αποτελεσματική λήψη αποφάσεων. Ταυτόχρονα ο γραφειοκρατικός τρόπος παραγωγής του Δημοσίου δημιουργεί αύξηση των δημοσίων δαπανών με χαμηλή παραγωγικότητα εργασιών (Ι.Σ.Βαβούρας 2019).
- Η ανισοκατανομή του πλούτου αποτελεί παράγοντα που επιδρά αρνητικά στην δημοσιονομική πολιτική. Όσο αυξάνονται οι κοινωνικές ανισότητες με την συσσώρευση του πλούτου σε λιγότερα οικονομικά υποκείμενα από τη μία και χαμηλούς μισθούς με επισφαλείς όρους εργασίας από την άλλη τότε περιορίζεται σημαντικά η φορολογική βάση του κράτους και των ανθρώπων που έχουν την δυνατότητα να πληρώνουν, ενώ παράλληλα αυξάνονται σημαντικά οι δημόσιες δαπάνες για την στήριξη ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.
- Οι δημογραφικοί παράγοντες μπορούν να συμβάλλουν στην δημιουργία δημόσιων ελλειμμάτων αφού πχ η γήρανση του πληθυσμού δημιουργεί αύξηση των κρατικών δαπανών για την παροχή συντάξεων και την ενίσχυση του κλάδου υγείας.
- Η αναποτελεσματικότητα των κυβερνητικών πολιτικών, επηρεάζει σημαντικά το ύψος των δημοσίων ελλειμμάτων. Ειδικότερα στην Ελλάδα η ακολουθούμενη πολιτική συμπεριφορά, οδήγησε σε αύξηση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους, ειδικότερα σε περιόδους πριν τις εκλογές. Και αυτό διότι προκειμένου οι

κυβερνώντες να αυξήσουν τις πιθανότητες επανεκλογής τους προχωρούσαν σε αθρόες προσλήψεις στον δημόσιο τομέα και σε αυξήσεις των μισθών. Επομένως, οι κυβερνήσεις δημιουργούν εκούσια κυκλικές εναλλαγές οικονομικής άνθησης και ύφεσης με σκοπό την παραμονή τους στην εξουσία (Λαμπρινίδης, 1984).

1.5.1. Ιστορική Αναδρομή της πορείας δημοσίων ελλειμμάτων στην Ελλάδα

Εξετάζοντας την εξέλιξη του του δημόσιου ελλείμματος της Γενικής Κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ, κατά την περίοδο 1980-2021 παρατηρούμε τα εξής:

Ενώ το έτος 1980 η τιμή του δημόσιου ελλείμματος ανέρχονταν στο 2,9% (δηλαδή το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης ανέρχονταν στο 2,9% του ΑΕΠ), το 1981 αυξήθηκε στο 10,2% για να μειωθεί το 1982 στο 7%. Το 1985 αυξήθηκε στο 14% από το 10,1% που ήταν το 1984 για να μειωθεί στην συνέχεια το 1986 στο 12,5%. Το 1989 το δημόσιο έλλειμμα αυξήθηκε στο 13,6% έναντι 11,6% το 1988. Την δεκαετία του 1990 παρατηρείται σε γενικές γραμμές μια καθοδική πορεία αφού από 15,7% το έτος 1990 μειώνεται σε 11% το επόμενο έτος το 1991, ενώ παρουσιάζει μια σχετικά υψηλή αύξηση το 1993 σε 13,4% χρονιά των βουλευτικών εκλογών που διεξήχθησαν μάλιστα σε ένα κλίμα μεγάλης κομματικής πόλωσης.

Τα επόμενα χρόνια υπήρξε καθοδική τάση με αποκορύφωμα το έτος 1999 που το έλλειμμα ανήλθε σε ποσοστό 5,8% του ΑΕΠ. Η καθοδική πορεία του ελλείμματος από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 είναι το αποτέλεσμα της δημοσιονομικής προσαρμογής η οποία θεωρήθηκε αναγκαία για την επίτευξη των στόχων της Συνθήκης του Μάαστριχτ, και την ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ. Μετά την είσοδο στην ΟΝΕ η εικόνα για το δημόσιο έλλειμμα αρχίζει να εμφανίζει ασταθή πορεία, αφού η συμμετοχή της Ελλάδας στην Ευρωζώνη εξασφάλιζε στην Ελληνική οικονομία άνετη και φτηνή πρόσβαση στις παγκόσμιες αγορές χρήματος. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με ρυθμούς ανάπτυξης που ως ένα βαθμό οφείλονται στα μεγάλα ολυμπιακά έργα, οδήγησαν στον υπερδανεισμό και στη διεύρυνση των ελλειμμάτων. Ειδικότερα το έτος 2001 αυξήθηκε στο 5,5% από 4,1% το 2000. Το 2004 το δημόσιο έλλειμμα αυξήθηκε στο 8,8% από 7,8% που ήταν το 2003 και στη συνέχεια στο επόμενο έτος το 2005 μειώθηκε στο 6,2%. Το 2006 το δημόσιο έλλειμμα μειώθηκε στο 5,9 % ενώ το 2007 και μετά παρατηρούμε σημαντικές αυξήσεις, το 2007 αυξήθηκε στο 6,7%, το 2008 αυξήθηκε στο 10,2 % ενώ το 2009 αυξήθηκε περαιτέρω στο 15,1%.

Ως αποτέλεσμα των υψηλών δημοσιονομικών ελλειμμάτων και του υψηλού δημόσιου χρέους η δεκαετία του 2010 για την Ελλάδα χαρακτηρίζεται από την εφαρμογή τριών ισχυρών προγραμμάτων δημοσιονομικής προσαρμογής, που υπεγράφησαν ανάμεσα στην Ελλάδα τους Ευρωπαϊκούς Θεσμούς και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

Το πρώτο μνημόνιο υπεγράφη τον Μάιο του 2010 συνολικού ύψους 110 δις ευρώ, ωστόσο δεν θεωρήθηκε αποτελεσματικό αφού δεν υπήρξε καμία πρόβλεψη για ‘‘κούρεμα’’ του δημοσίου χρέους παρά μόνο διαρθρωτικές αλλαγές. (Λ. Τσουλιφίδης 2016).

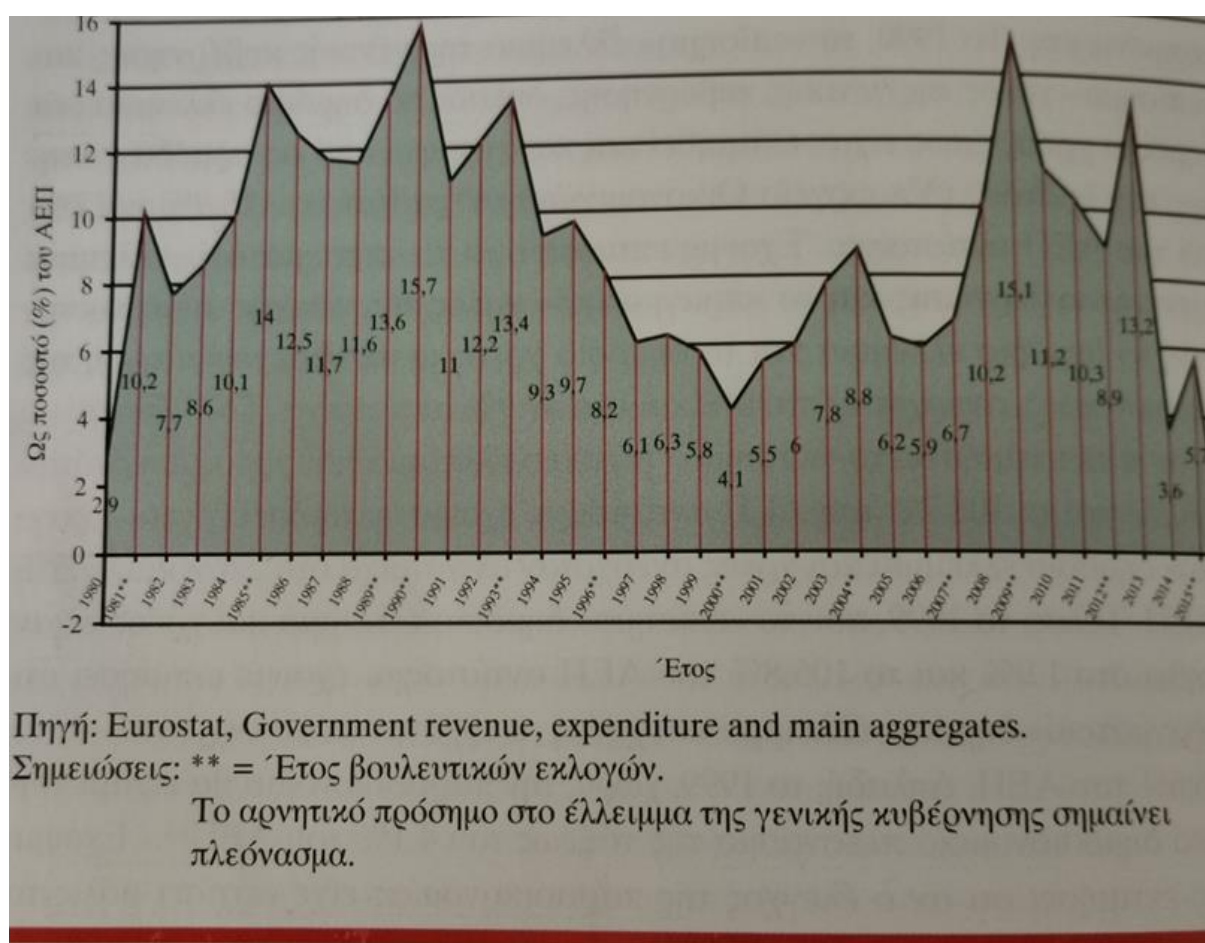
Το δεύτερο μνημόνιο υπεγράφη τον Μάρτιο του 2012 με πρωθυπουργό τον Λ. Παπαδήμο ύψους 130 δις ευρώ, το οποίο αντικατέστησε το πρώτο μνημόνιο και προέβλεπε την εφαρμογή του PSI (Private Sector Involvement - συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα) που αφορούσε κούρεμα αποκλειστικά και μόνο των ομολόγων του ιδιωτικού τομέα και όχι εξωτερικών πιστωτών.

Το τρίτο πρόγραμμα υπογράφεται το Ιούλιο του 2015, σύμφωνα με το οποίο η Ελλάδα λαμβάνει δάνειο ύψους 86 δις ευρώ. Από τα 86 δις χρηματοδοτικής στήριξης τα 25 δις ήταν δεσμευμένα προκειμένου να χρησιμοποιηθούν αν χρειάζονταν για την περαιτέρω ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών. Παρά την εφαρμογή σκληρών δημοσιονομικών και μεταρρυθμιστικών μέτρων η δημοσιονομική κατάσταση της χώρας δεν βελτιώθηκε σημαντικά τα πρώτα 4 χρόνια. Συγκεκριμένα το 2010 το δημόσιο έλλειμμα ανήλθε σε 11,2% ενώ το 2011 μειώθηκε στο 10,3% και το 2012 στο 8,9%, ενώ το 2013 αυξήθηκε στο 13,2% για να μειωθεί το 2014 στο 3,6%. Το 2015 αυξήθηκε στο 5,7% για να εμφανιστεί το 2016 πλεόνασμα 0,6% και το 2017 πλεόνασμα 0,8%. Από το 2018 και μετά, περίοδο κατά την οποία η Ελλάδα εξήλθε των προγραμμάτων δημοσιονομικής προσαρμογής, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, έχουμε την εξής εικόνα. Το 2018 διαμορφώνεται πλεόνασμα 1,67 δις ευρώ ήτοι ποσοστό +0,9% του ΑΕΠ, το 2019 επίσης πλεόνασμα ελαφρώς αυξημένο σε σχέση με το 2018, φτάνοντας τα 2,1 δις ευρώ ήτοι ποσοστό +1,1 % του ΑΕΠ, απόρροια αφενός μεν της αυστηρής δημοσιονομικής πολιτικής με τον περιορισμό των δημοσίων δαπανών, αφετέρου δε, της ύπαρξης μικρής αλλά σταθερής ανάπτυξης που παρατηρήθηκε τα τελευταία 8 τρίμηνα κατά την περίοδο 2018-2019.

Η πορεία αυτή ωστόσο ανακόπτεται βίαια τα επόμενα 2 έτη λόγω της υγειονομικής κρίσης, γεγονός που επέβαλλε της αύξηση των δαπανών από την πλευρά της Κυβέρνησης, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι συνέπειες της υγειονομικής κρίσης στην οικονομία.

Έτσι το 2020 δημιουργήθηκε έλλειμμα ύψους -16,87 δις ευρώ, ήτοι ποσοστό 10,2% του ΑΕΠ, ενώ για το επόμενο έτος 2021 εκτιμήθηκε σε -13,6 δις. ευρώ, ήτοι -7,4% του ΑΕΠ, ενώ το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης έφτασε 353 δις. ευρώ. Στο παρακάτω Διάγραμμα 2 παρουσιάζεται η πορεία των δημοσιονομικών ελλειμμάτων από το έτος 1980 και μετά.

Διάγραμμα 2

1.5.2 Ελλείμματα και εκλογικοί-δημοσιονομικοί κύκλοι

Όπως φαίνεται και από το Διάγραμμα 3 που ακολουθεί, μετά το έτος 1980 και όταν λάμβαναν χώρα βουλευτικές εκλογές, (με εξαίρεση τα έτη 1996, 2000, 2007 και 2012) δηλαδή τα έτη 1981, 1985, 1989, 1990, 1993, 2004, 2009, και 2015, παρατηρούμε ότι τα

δημοσιονομικά ελλείμματα αυξάνονταν σημαντικά. Μπορούμε επομένως να συμπεράνουμε ότι στις τελευταίες δεκαετίες και ειδικότερα την δεκαετία του 1980 και του 1990 αντίστοιχα, έκαναν την εμφάνισή τους έντονοι εκλογικοί δημοσιονομικοί κύκλοι. Τα έτη αυτά τα δημοσιονομικά ελλείμματα αυξάνονταν πριν την διενέργεια των εκλογών και στην συνέχεια γινόντουσαν προσπάθειες για τον περιορισμό τους.

Το φαινόμενο των εκλογικών-δημοσιονομικών κύκλων εμφανίστηκε σε περιορισμένο βαθμό στη χώρα μας μόνο κατά το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του 1990, γεγονός που οφείλετε στις προσπάθειες δημοσιονομικής εξυγίανσης και αποκλιμάκωσης του πληθωρισμού για την ικανοποίηση των κριτηρίων σύγκλισης προκειμένου να μεταβεί η χώρα στο τρίτο στάδιο της ΟΝΕ. (Ι. Σ .Βαβούρας 2019).

Γενικότερα έχουμε να παρατηρήσουμε ότι από το έτος 1974 έως το έτος 1980 δεν είχαμε ιδιαίτερα αυξημένα δημόσια ελλείμματα. Η αύξηση των δημοσίων ελλειμμάτων παρατηρήθηκε την δεκαετία του '80, όταν στο τέλος της δεκαετίας, το 1990 το δημόσιο έλλειμμα έφτασε στο 15,7% του ΑΕΠ. Οι αιτίες που την δεκαετία του 1980 οδηγήθηκε η χώρα στην εμφάνιση δημοσίων ελλειμμάτων είχαν να κάνουν με την εφαρμογή μιας ασυγκράτητης οικονομικής πολιτικής που αύξησε τους μισθούς και τις συντάξεις, καθώς επίσης και τον αριθμό των δημοσίων υπαλλήλων χωρίς από την άλλη πλευρά να έχει δημιουργήσει τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την πάταξη της φοροδιαφυγής και την δημιουργία δημοσίων εσόδων, επίσης υπήρξε και διόγκωση των πληρωμών για τους τόκους του δημόσιου χρέους.

Παράλληλα με τις ακολουθούμενες οικονομικές πολιτικές μειώθηκαν οι επενδύσεις , αλλά και όσες επενδύσεις προχωρούσαν αφορούσαν επενδύσεις χαμηλής προστιθέμενης αξίας που δεν βελτίωναν την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας. Αυτά ήταν ιδιαίτερα κρίσιμα σε μια εποχή που η ένταξη στο ανταγωνιστικότερο περιβάλλον της ΕΟΚ απαιτούσε αναδιατάξεις της δομής της οικονομίας. Επιπλέον, και σε αντίθεση με αυτό που συνέβη την περίοδο 1953-73 όπου το ελληνικό ΑΕΠ είχε τετραπλασιαστεί και η ανεργία είχε μειωθεί με την οικονομία να κυριαρχείται από τη βιομηχανία και τις υπηρεσίες, την περίοδο 1974-1994 μέρος του εργατικού δυναμικού μετακινήθηκε προς τις μη εμπορεύσιμες υπηρεσίες όπου οι προοπτικές αύξησης της παραγωγικότητας ήταν μικρότερες.

Ωστόσο ο στόχος εισόδου της Ελλάδα στην νομισματική ένωση με την εκπλήρωση των κριτηρίων της Συνθήκης του Μάαστριχτ οδήγησε σε μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και περιορισμό του δημόσιου χρέους με αποτέλεσμα στις αρχές του 2000, οι όροι του Μάαστριχτ να είχαν εκπληρωθεί και η Ελλάδα να γίνει δεκτή στην ευρωζώνη. Για να συμβεί αυτό η ελληνική οικονομία με έτος ορόσημο το 1995, άρχισε να ανακάμπτει με αιχμή της ανάπτυξης τις παραγωγικές δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις.

Η συμμετοχή της Ελλάδας στο ευρώ έπρεπε να ακολουθεί τους παρακάτω κανόνες: α) να περιορίσει σημαντικά τον πληθωρισμό με συστηματική μείωση του κόστους εργασίας, β) να επιτυγχάνει πρωτογενή πλεονάσματα έστω και μικρά για την εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους, γ) Να εκμεταλλευτεί την πρόσβαση της σε φθινό δανεισμό προκειμένου να βελτιώσει την παραγωγικότητα των συντελεστών παραγωγής που διέθετε και να υποστηρίξει την εξωστρέφεια της.

Αυτά όμως δεν συνέβησαν και τα επόμενα χρόνια η Ελλάδα βρέθηκε εγκλωβισμένη σε βαθιά ελλείμματα και ένα υψηλό δημόσιο χρέος. Τα πρωτογενή πλεονάσματα της δεκαετίας του 90 μετατράπηκαν ξανά σε ελλείμματα και η πορεία μείωσης του δημόσιου χρέους αντιστράφηκε.

Όλα αυτά σε συνδυασμό με την αποδιάρθρωση της ελληνική παραγωγικής βάσης και την ισχυρή αποβιομηχάνιση της χώρας με το ποσοστό της βιομηχανίας να πέφτει στο 10%, τις ισχνές εξαγωγικές επιδόσεις και την ενίσχυση των κλάδων χαμηλής προστιθέμενης αξίας, η ελληνική οικονομία έχασε την ανταγωνιστικότητα της, με αποτέλεσμα να δημιουργείται αυξημένο εξωτερικό χρέος, και διογκούμενο δημόσιο έλλειμμα. Με την έλευση της κρίσης του 2009 το δημόσιο αδυνατούσε να δανειστεί από τις αγορές, η αξία των ελληνικών ομολόγων εκτοξεύθηκε στα ύψη και η ισορροπία της Ευρωζώνης άρχισε να κλονίζεται. Η αδυναμία εξυπηρέτησης του δημόσιου εξωτερικού χρέους, και της αδυναμίας πλέον πρόσβασης στις αγορές, οδήγησε την Ελλάδα στην συμφωνία με τη Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το ΔΝΤ για την παροχή χρηματοοικονομικής βοήθειας, με την υπογραφή 3 προγραμμάτων σκληρής δημοσιονομικής προσαρμογής με τις εξής βασικές επιδιώξεις: α) τη μείωση των ελλειμμάτων και την δημιουργία πρωτογενών πλεονασμάτων, β) διαρθρωτικές αλλαγές στο δημόσιο τομέα προκειμένου να υπάρξει εξορθολογισμός των δημοσίων δαπανών γ) την «εσωτερική υποτίμηση» για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας.

Και όμως, μέσα από την 10ετη αυτή κρίση προέκυψαν και κάποια θετικά πράγματα όπως η δημοσιονομική εξυγίανση, η ψηφιοποίηση της δημόσιας διοίκησης, η απλοποίηση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, η προσέλκυση ξένων επενδύσεων, ο εξορθολογισμός των δαπανών στην Υγεία, η ολοκλήρωση μεγάλων έργων υποδομών, η δημιουργία διαφανούς θεσμικού πλαισίου δημοσίων συμβάσεων και το σημαντικότερο όλων πήραμε μαθήματα για το μέλλον.

Διάγραμμα 3

Πηγή: OECD (2019), General Government Deficit, Data (accessed on 12/8/20)

1.5.3. Γιατί η Ελλάδα συσσωρεύσε δημοσιονομικά ελλείμματα μετά το 2000

Η προσαρμογή της Ελλάδας για την επίτευξη των ονομαστικών κριτηρίων σύγκλισης του Μάαστριχτ ξεκίνησε με μεγάλη καθυστέρηση μετά το 1997 χωρίς τη δημιουργία ανάλογης υποδομής της χώρας με το εθνικό νόμισμά της υπερτιμημένο και επομένως με μόνιμο ανταγωνιστικό μειονέκτημα. Το 2001 αλλά και τα προηγούμενα χρόνια η δημοσιονομική προσαρμογή βασίζονταν περισσότερο στην αύξηση των εσόδων και σε μικρότερο βαθμό στη συγκράτηση των δαπανών. Αν και αυξήθηκαν τα έσοδα του κρατικού προϋπολογισμού κατά 11,4% το 1999 και κατά 10% το 2000, η συγκράτηση των δαπανών που επετεύχθη, ήταν το αποτέλεσμα από την μείωση καταβολή δαπανών για τόκους. Σύμφωνα με στοιχεία της έκθεσης της Τράπεζας της Ελλάδος από το 2001 είχε εμφανιστεί η υστέρηση των εσόδων του τακτικού προϋπολογισμού η οποία μάλιστα στη

συγκεκριμένη κρίσιμη χρονιά για την Ελλάδα λόγω ένταξης στη ζώνη του ευρώ αντισταθμίστηκε κατά 73,7% από την είσπραξη εκτάκτων εσόδων όπως π.χ. 822 εκατομμυρίων ευρώ εισπράξεων από την εκχώρηση αδειών κινητής τηλεφωνίας τρίτης γενιάς. Η υστέρηση στην επίτευξη των εσόδων προέρχονταν κυρίως από την κακή επίδοση του φορολογικού μηχανισμού στη φορολογία εισοδήματος νομικών προσώπων, στη φορολογία επί των χρηματιστηριακών συναλλαγών, στη φορολογία εισοδήματος από τόκους ομολόγων και καταθέσεων καθώς και στον ειδικό φόρο κατανάλωσης υγρών καυσίμων.

Τον Ιούνιο του 2002 όταν η Eurostat αναμόρφωσε τους ορισμούς και τους κανόνες του ευρωπαϊκού συστήματος εθνικών λογαριασμών (ESA 95) τότε αναθεωρήθηκε και το δημοσιονομικό έλλειμμα και το δημόσιο χρέος. Τα ελλείμματα της Γενικής Κυβέρνησης αναθεωρήθηκαν από το 2000 και μετά με αποτέλεσμα τα μικρά πλεονάσματα του 2001 και του 2002 να μετατραπούν σε ελλείμματα φτάνοντας στο τέλος του 2002 σε 5,5% του ΑΕΠ.

Η αναθεώρηση των στοιχείων του ελλείμματος επηρεάστηκε εξαιτίας της κατάπτωσης των εγγυήσεων του δημοσίου προς μια σειρά δημοσίων επιχειρήσεων και της χρηματοδότησης επιχειρήσεων του δημοσίου με κεφάλαια του Ελληνικού δημοσίου. Το 2002 υπήρξε μεγάλη υπέρβαση των πρωτογενών δαπανών του τακτικού προϋπολογισμού κατά 1,112 δις ευρώ και μεγάλη υστέρηση των εσόδων του προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων που αντισταθμίστηκαν από την μείωση του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων κατά 20,4% και με είσπραξη έκτακτων και μη προβλεπόμενων εσόδων 1,061 δις ευρώ από δύο φορολογικές ρυθμίσεις για την περαίωση εκκρεμών φορολογικών υποθέσεων. Σημαντικό μέρος της υπέρβασης των δαπανών του τακτικού προϋπολογισμού εντοπιζόταν στις πρωτογενείς δαπάνες και συνδέονταν με λειτουργικές ανάγκες του δημοσίου τομέα σε τομείς όπως η υγεία, η παιδεία, οι ΟΤΑ κλπ.

Τον Φεβρουάριο του 2003 αναθεωρήθηκαν εκ νέου τα στοιχεία στο πλαίσιο της διαδικασίας του υπερβολικού ελλείμματος, αν και η ελληνική οικονομία παρουσίαζε υψηλό ποσοστό ανάπτυξης πάνω από 4% τον υψηλότερο ρυθμό σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση ωστόσο υπήρξε σημαντική χαλάρωση των δημοσιονομικών στόχων αφού το έλλειμμα αυξήθηκε από 5,5% του ΑΕΠ το 2002 σε 7,8% το 2003. Η χαλάρωση αυτή, κατά την εκτίμηση της ΤτΕ στην σχετική έκθεση του έτους, ανέφερε ότι δεν οφείλονταν σε

κυκλικούς παράγοντες όπως στις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά αντανakλούσε αφενός μεν έκτακτες δαπάνες για την προετοιμασία τέλεσης των ολυμπιακών αγώνων, οι οποίες το 2003 έφθασαν το 1,2% του ΑΕΠ και αφετέρου δε, σε σοβαρή υπέρβαση των πρωτογενών δαπανών και υστέρηση των εσόδων του προϋπολογισμού.

Το Μάιο 2004 ενεργοποιήθηκε η διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος ενώ διευρύνθηκε το έλλειμμα λόγω της αύξησης των πρωτογενών δαπανών του τακτικού προϋπολογισμού για μισθούς, συντάξεις, επιχορηγήσεις, επιστροφές φόρων κλπ.

Με βάση τα αναθεωρημένα στοιχεία της δημοσιονομικής απογραφής αλλά ιδίως λόγω των μεγάλων δημοσιονομικών ανισορροπιών που είχαν λάβει πολύ μεγάλες διαστάσεις, το ECOFIN κάλεσε την Ελλάδα να μειώσει το έλλειμμα κάτω του 3% του ΑΕΠ. Το 2005 το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης μειώθηκε κατά 2,6% ενώ παράλληλα δημιουργήθηκε πρωτογενές πλεόνασμα ύψους 0,5% του ΑΕΠ παρότι επιβραδύνθηκε ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης και υπήρξε υστέρηση εσόδων (Γρ. Προϋπολογισμού της Βουλής, 2016). Η μείωση του ελλείμματος προήλθε λόγω μείωσης των δαπανών για επενδύσεις και συγκράτησης των τρεχουσών δαπανών του κρατικού προϋπολογισμού. Το 2006 συνεχίστηκε η περιοριστική δημοσιονομική πολιτική με συνέπεια την μείωση του ελλείμματος, η οποία οφείλονταν κυρίως στην αύξηση των εσόδων και δευτερεύοντος στον περιορισμό των δαπανών του τακτικού προϋπολογισμού περιορίζοντας παράλληλα το δημόσιο χρέος. Το 2007 το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης αυξήθηκε λόγω κάποιων έκτακτων γεγονότων όπως ήταν η καταβολή 2,4 δις ευρώ αναδρομικών εισφορών στον κοινοτικό προϋπολογισμό λόγω της αναθεώρησης του ΑΕΠ, καθώς επίσης και λόγω των δαπανών για την αντιμετώπιση των συνέπειων των καταστροφικών πυρκαγιών του καλοκαιριού 2007, και των δαπανών διεξαγωγής των βουλευτικών εκλογών. Μετά την αναθεώρηση των στατιστικών στοιχείων όπως αυτά υποβλήθηκαν στη Eurostat στις 21/10/2009 το 2007 το έλλειμμα ανήλθε σε 6,7% του ΑΕΠ, σε 10,2% το 2008 και σε 15,6% το 2009 (Γρ. Προϋπολογισμού της Βουλής, 2016). Από τον Απρίλιο του 2009 είχε γίνει εκ νέου η ενεργοποίηση της διαδικασίας του υπερβολικού ελλείμματος. Η διεύρυνση του ελλείμματος του 2008 οφείλονταν στις αρνητικές επιπτώσεις της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, και από την μη επίτευξη των προβλεπόμενων εσόδων όπως αυτά είχαν καταγραφεί στον κρατικό προϋπολογισμό. Το 2009 το έλλειμμα λόγω

αναθεώρησης των στατιστικών στοιχείων της ελληνικής οικονομίας αυξήθηκε στο 15,6% του ΑΕΠ, παρασύροντας και στοιχεία προηγούμενων ετών με αποτέλεσμα να επηρεαστεί και το δημόσιο χρέος το οποίο μετά από απαίτηση της ΕΕ, αναθεωρήθηκε λόγω ένταξης των επιχειρήσεων του ευρύτερου δημόσιου τομέα στην Γενική Κυβέρνηση. (Έκθεση του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2010 σελίδα 131).

1.6 Συνέπειες των υψηλών δημόσιων ελλειμμάτων

Η μακροχρόνια εμφάνιση των δημόσιων ελλειμμάτων ειδικότερα των πολύ υψηλών ελλειμμάτων προκαλεί δυσμενείς επιπτώσεις στο οικονομικό οικοδόμημα μια χώρας αφού δημιουργεί μεγάλες ανισορροπίες και αρνητικές επιπτώσεις στα μεγέθη της οικονομίας. Σε συνδυασμό με τις πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες είναι δυνατόν να δημιουργηθεί ένα εκρηκτικό οικονομικό μείγμα που μπορεί να οδηγήσει την οικονομία σε δύσβατα μονοπάτια. Οι σημαντικότερες συνέπειες των δημοσίων ελλειμμάτων καταγράφονται παρακάτω ως εξής:

- Δημιουργία υπέρογκου Δημόσιου Χρέους. Η αύξηση του Δημόσιου Χρέους αποτελεί ίσως την πιο αρνητική συνέπεια του υψηλού δημοσίου ελλείμματος, αφού οι κυβερνήσεις για να χρηματοδοτήσουν τα δημόσια ελλείμματα καταφεύγουν πολύ συχνά σε δανεισμό.
- Η απορρόφηση της αποταμίευσης για τον περιορισμό των δημοσιονομικών ελλειμμάτων εις βάρος των ιδιωτικών επενδύσεων.
- Η αύξηση των πραγματικών επιτοκίων. Με δεδομένο ότι υφίσταται ανεπάρκεια αποταμίευσης το Δημόσιο προκειμένου να προσελκύσει και να εξασφαλίσει οικονομικούς πόρους οδηγεί σε αυξητικές τάσεις στα επιτόκια.
- Η αύξηση του λόγου Δημόσιου Χρέους προς το ΑΕΠ. Όσο η αύξηση αυτή συνεχίζεται με τον παρονομαστή του κλάσματος να παραμένει στάσιμος ή να μειώνεται, αυτό δημιουργεί μεγάλες οικονομικές ανισορροπίες στην οικονομία, αφού δεν εξυπηρετείται το χρέος με αποτέλεσμα να υπάρχει κλονισμός της οικονομίας και της ικανότητας του δημοσίου να ανταποκριθεί στην πληρωμή του χρέους.
- Η επιδείνωση της καθαρής περιουσιακής θέσης του Δημοσίου αφού τα ελλείμματα οδηγούν σε δανειακές ανάγκες για την εξυπηρέτησή τους, με συνέπεια να

περιορίζονται οι δημόσιες επενδύσεις και το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων να συρρικνώνεται.

- Περιορίζεται η δυνατότητα άσκησης δημοσιονομικής αλλά και γενικότερα οικονομικής πολιτικής στο βαθμό που οι ανάγκες του δημοσίου για τόκους είναι υψηλές. Για παράδειγμα το 2011, οι δαπάνες για τόκους του δημοσίου χρέους ανέρχονταν περίπου στο 85% των συνολικών εσόδων από άμεσους φόρους (φόρους στο εισόδημα και την περιουσία). Υπό τις συνθήκες αυτές περιορίζεται η αποτελεσματικότητα της δημοσιονομικής πολιτικής ως μέσου σταθεροποίησης της οικονομίας. (Ι. Σ .Βαβούρας 2019)

1.7 Ελλείμματα και υγειονομική κρίση

Η υγειονομική κρίση αποτέλεσε μια ακραία συνθήκη για όλο τον κόσμο με συνέπειες που οδήγησαν μια σειρά Κυβερνήσεων να αναθεωρήσουν τις πολιτικές τους και το δόγμα των ιδεολογικών αφετηριών τους. Στο πλαίσιο αυτό, παρατηρούμε ότι οι παρεμβάσεις που έλαβαν χώρα αποτελούν δημόσιες πολιτικές που στόχο είχαν αφενός μεν την ενίσχυση των κρατικών υποδομών και της οικονομίας, αφετέρου δε την ενίσχυση της εργασίας και της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Οι δημοσιονομικές παρεμβάσεις υπήρξαν άμεσες και εκτεταμένες με αποτέλεσμα την επιβάρυνση των κρατικών προϋπολογισμών. Επιπλέον, η ακολουθούμενη μεγάλη πτώση του ΑΕΠ λόγω αναστολής μεγάλου μέρους της οικονομικής δραστηριότητας και συνεπώς η μείωση των δημόσιων εσόδων επιβάρυνε περαιτέρω τους λόγους ελλείμματος και χρέους προς το ΑΕΠ. Σύμφωνα με το ΔΝΤ, σε παγκόσμιο επίπεδο τα αποφασισθέντα δημοσιονομικά μέτρα εσόδων και δαπανών υπερβαίνουν τα 4,4 τρισ. δολάρια, ενώ εκείνα που αφορούν δάνεια, εγγυήσεις και λοιπά μέτρα για τη στήριξη της ρευστότητας ανέρχονται σε 4,6 τρισ. δολάρια.

Η υγειονομική κρίση όπως ήταν αναμενόμενο ανέστειλε τις αναπτυξιακές προοπτικές της ελληνικής οικονομίας για το 2020. Συγκεκριμένα, η πανδημία και τα περιοριστικά μέτρα που έλαβε η Ελληνική Κυβέρνηση οδήγησαν σε πτώση της ζήτησης πρωτίστως των ελληνικών υπηρεσιών (τουρισμός , μεταφορές), και των αγαθών. Σε κάθε περίπτωση τα μέτρα που έλαβε η Ελληνική Κυβέρνηση για τον περιορισμό της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας ελήφθησαν σχετικά γρήγορα, χωρίς ωστόσο ένα στρατηγικό

πλάνο για το ποιες οικονομικές δραστηριότητες θα μπορούσαν να έχουν συνεχίσει την λειτουργία τους.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Οικονομικών, σύμφωνα με το ESA 2010, το 2020 διαμορφώθηκε έλλειμμα ύψους -11,2 δις ευρώ ήτοι 6,7% του ΑΕΠ , ενώ το ακαθάριστο ενοποιημένο χρέος της Γενικής Κυβέρνησης σε ονομαστικές τιμές στο τέλος του 2020 ανήλθε στα 341 δις ευρώ (206,3% του ΑΕΠ). Το 2021 το έλλειμμα διαμορφώθηκε στα -9,1 δις Ευρώ (ήτοι 5% επί του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος) ενώ το ακαθάριστο ενοποιημένο χρέος της Γενικής Κυβέρνησης σε ονομαστικές τιμές στο τέλος του 2021 εκτιμήθηκε στα 353,4 δις. ευρώ (193,3% του ΑΕΠ). Το 2022 το πρωτογενές αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης διαμορφώθηκε σε έλλειμμα -2,7 δις ευρώ (ήτοι 1,4% του ΑΕΠ). Ενώ το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί σε 355 δις ευρώ ήτοι 169,1% του ΑΕΠ) μειωμένο κατά 24 περίπου ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το χρέος του 2021. Η σχετική αποκλιμάκωση τόσο του πρωτογενούς ελλείμματος όσο και του δημόσιου χρέους ως ποσοστών του ΑΕΠ οφείλεται κυρίως στην ταχύτερη ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας. Σημειώνουμε επίσης ότι το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών παρουσίασε το 2021 μικρή βελτίωση, με το έλλειμά του να διαμορφώνεται σε 5,9% του ΑΕΠ και 10,6 δις ευρώ (έναντι 6,6% του ΑΕΠ το 2020 με 10,9 δις ευρώ), (Πίνακας 1) ενώ το 2022, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αυξήθηκε κατά 7,9 δις ευρώ σε σύγκριση με το 2021.

Είναι γεγονός ότι η πανδημία αποδυνάμωσε απότομα τις προοπτικές της Ελληνικής οικονομίας δημιουργώντας ταυτόχρονα με την ενεργειακή κρίση που αχνοφαινόταν να έρχεται και αυτή από το τέλος του 2019 ένα εκρηκτικό μείγμα. Συνεπακόλουθα η διατήρηση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών στα επικίνδυνα επίπεδα του 6% όπως αποκαλύπτουν τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδας (ΤτΕ) εγκυμονεί κινδύνους δυσάρεστων προσαρμογών για το μέλλον, υστέρη από την πολλαπλώς οδυνηρή μνημονιακή προσαρμογή που μηδένισε το έλλειμμα του ισοζυγίου το 2015 (0,1% του ΑΕΠ).

Πίνακας 1

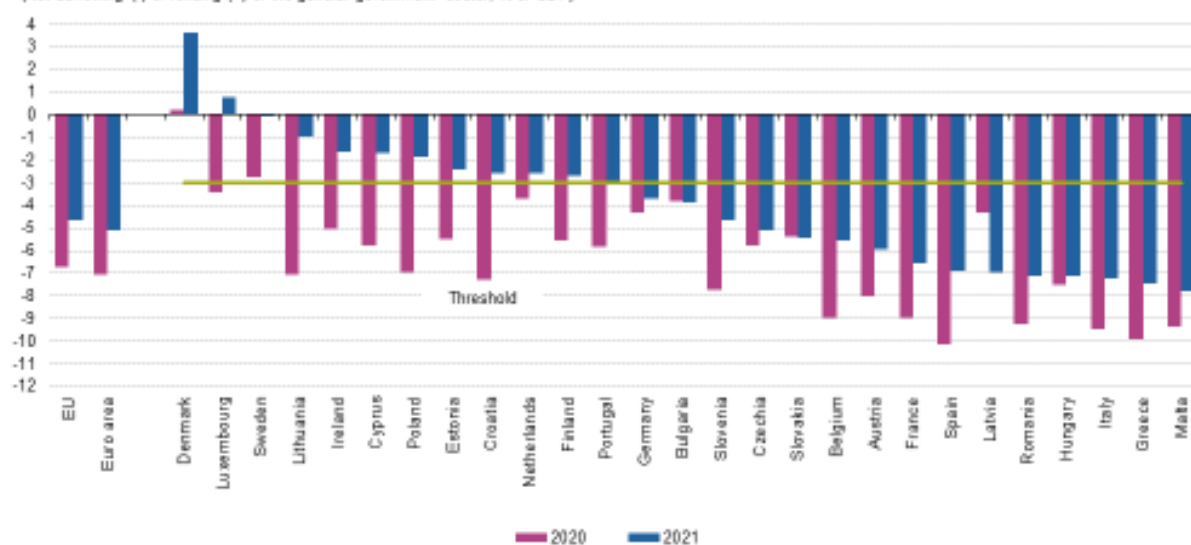
1.7.1 Σύγκριση του μεγέθους των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους μεταξύ Ελλάδας και των υπολοίπων κρατών-μελών της Ευρωζώνης κατά την περίοδο της υγειονομικής κρίσης

Ο λόγος του δημοσιονομικού ελλείμματος προς το ΑΕΠ της ΕΕ μειώθηκε από -6,7 % το 2020 σε -4,6 % το 2021, ενώ ο λόγος αυτός μειώθηκε στη ζώνη του ευρώ από -7,0 % σε -5,1 %. Κατά το έτος 2021 τα ελλείμματα αυξήθηκαν στις υψηλότερες καταγεγραμμένες τιμές των τελευταίων ετών. Η κύρια αιτία για την αύξηση αυτή οφείλετε στην υγειονομική κρίση που έφερε ο COVID-19 με αποτέλεσμα την πρόκληση αξιοσημείωτης οικονομικής ύφεσης. Η ύφεση αυτή αποτυπώθηκε στην μείωση του ονομαστικού ΑΕΠ μεταξύ 2019 και 2020, ενώ τα μέτρα των επιβεβλημένων δαπανών για τον περιορισμό των οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19 είχαν ισχυρό αντίκτυπο στην αύξηση των ελλειμμάτων και στο λόγο ελλείμματος χρέους. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, το 2021, όλα τα κράτη μέλη, εκτός από τη Δανία (+3,6%) και το Λουξεμβούργο (+0,8%), ανέφεραν έλλειμμα. Τα υψηλότερα ελλείμματα καταγράφηκαν στη Μάλτα (-7,8 %), **την Ελλάδα (-7,5 %)**, την Ιταλία (-7,2 %), την Ουγγαρία και τη Ρουμανία (και οι δύο -7,1 %), τη Λετονία (-7,0 %), την Ισπανία (-6,9 %) και Γαλλία (-6,5 %), ενώ δεκαπέντε κράτη μέλη είχαν ελλείμματα υψηλότερα από το 3 % του ΑΕΠ (Διάγραμμα 3)

Διάγραμμα 3

Public balance, 2020 and 2021 (%)

(Net borrowing (-) or lending (+) of the general government sector, % of GDP)

(1) Data extracted on 20.10.2022
Source: Eurostat(gov_10dd_edp1)

eurostat

Το ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης (σε σχέση με το ΑΕΠ) αυξήθηκε το 2021 σε σύγκριση με το 2020 για 24 κράτη μέλη της ΕΕ, ενώ η Λετονία παρουσίασε μείωση κατά -2,6% όπως επίσης η Βουλγαρία και η Σλοβακία κατά -0,1%. Οι μεγαλύτερες αυξήσεις σημειώθηκαν στη Λιθουανία +6,0% στην Πολωνία +5,1%, στην Κροατία +4,7%, στο Λουξεμβούργο +4,2% και στην Κύπρο +4,1% ενώ στη Ελλάδα η αύξηση έφτασε σε +2,4%, λίγο πάνω από την αύξηση που παρουσίασε η Ε.Ε (+2,1 %) και κάτω (-0,5%) από τη αύξηση που παρουσίασε η Ευρωζώνη (Πίνακας 2)

Πίνακας 2

Public balance and general government debt, 2018-2021 (*)
(% of GDP)

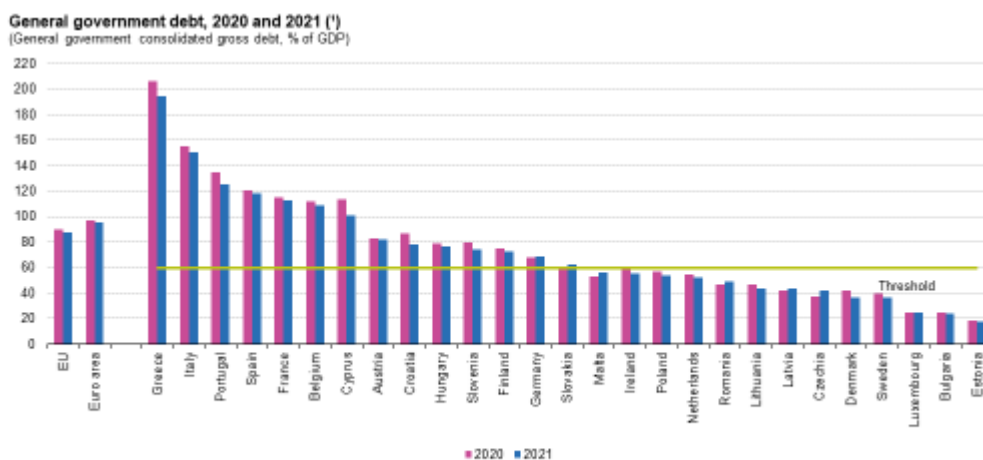
	Public balance (net borrowing / lending of consolidated general government sector)				General government debt (general government consolidated gross debt)			
	2018	2019	2020	2021	2018	2019	2020	2021
EU	-0.4	-0.5	-6.7	-4.6	79.7	77.5	89.8	87.9
Euro area	-0.4	-0.6	-7.0	-5.1	86.0	83.9	97.0	95.4
Belgium	-0.9	-1.9	-9.0	-5.6	99.9	97.6	112.0	109.2
Bulgaria	1.7	2.1	-3.8	-3.9	22.1	20.0	24.5	23.9
Czechia	0.9	0.3	-5.8	-5.1	32.1	30.0	37.7	42.0
Denmark	0.8	4.1	0.2	3.6	34.0	33.7	42.2	36.6
Germany	1.9	1.5	-4.3	-3.7	61.3	58.9	68.0	68.6
Estonia	-0.6	0.1	-5.5	-2.4	8.2	8.5	18.5	17.6
Ireland	0.1	0.5	-5.0	-1.7	63.0	57.0	58.4	55.4
Greece	0.9	1.1	-9.9	-7.5	166.4	160.6	206.3	194.5
Spain	-2.6	-3.1	-10.1	-6.9	100.4	98.2	120.4	118.3
France	-2.3	-3.1	-9.0	-6.5	97.8	97.4	115.0	112.8
Croatia	-0.1	0.2	-7.3	-2.6	73.2	71.0	87.0	78.4
Italy	-2.2	-1.5	-9.5	-7.2	134.4	134.1	164.9	150.3
Cyprus	-3.6	1.3	-9.8	-1.7	98.1	90.4	113.5	101.0
Latvia	-0.8	-0.6	-4.3	-7.0	37.0	36.5	42.0	43.6
Lithuania	0.5	0.5	-7.0	-1.0	33.7	35.8	48.3	43.7
Luxembourg	3.0	2.2	-3.4	0.8	20.9	22.4	24.5	24.5
Hungary	-2.1	-2.0	-7.5	-7.1	69.1	65.3	79.3	76.8
Malta	2.1	0.6	-9.4	-7.8	43.7	40.7	53.3	56.3
Netherlands	1.5	1.8	-3.7	-2.6	52.4	48.5	54.7	52.4
Austria	0.2	0.6	-8.0	-5.9	74.1	70.6	82.9	82.3
Poland	-0.2	-0.7	-6.9	-1.8	48.7	45.7	57.2	53.8
Portugal	-0.3	0.1	-5.8	-2.9	121.5	116.6	134.9	125.5
Romania	-2.8	-4.3	-9.2	-7.1	34.5	35.1	46.9	48.9
Slovenia	0.7	0.6	-7.7	-4.7	70.3	65.4	79.6	74.5
Slovakia	-1.0	-1.2	-5.4	-5.5	49.4	48.0	58.9	62.2
Finland	-0.9	-0.9	-5.5	-2.7	64.9	64.9	74.8	72.4
Sweden	0.8	0.6	-2.8	-0.1	39.2	35.2	39.5	36.3

(*) Data extracted on 20.10.2022
Source: Eurostat (gov_10dd_edp1)

eurostat

Όσον αφορά το δείκτη χρέους συγκρίνοντας το έτος 2020 με το 2021 παρατηρούμε ότι έξι κράτη μέλη κατέγραψαν αύξηση του δείκτη χρέους προς το ΑΕΠ και είκοσι κράτη μέλη μείωση, ενώ για το Λουξεμβούργο, ο λόγος παρέμεινε αμετάβλητος. Ειδικότερα αύξηση του δείκτη χρέους καταγράφηκε στην Τσεχία +4,4%, τη Σλοβακία +3,3%, τη Μάλτα +3,0%, τη Ρουμανία +2,0%, τη Λετονία +1,6% και τη Γερμανία +0,6%, ενώ οι μεγαλύτερες μειώσεις παρατηρήθηκαν στην Κύπρο -12,5%, στην Ελλάδα -11,7%, στην Πορτογαλία -9,4%, στην Κροατία -8,6%, στη Δανία -5,6% και στη Σλοβενία -5,1% (Διάγραμμα 4)

Διάγραμμα 4

(*) Data extracted on 20.10.2022
Source: Eurostat (gov_1002_adp1)

eurostat

Σε επίπεδο ΕΕ και Ευρωζώνης, το χρέος αυξήθηκε επειδή οι κυβερνήσεις έπρεπε να δανειστούν για να χρηματοδοτήσουν τα ελλείμματά τους. Ένας άλλος σημαντικός λόγος για την αύξηση του δημόσιου χρέους είναι η ανάγκη των κυβερνήσεων να χρηματοδοτήσουν την απόκτηση χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων. Όσον αφορά την Ελλάδα η αύξηση του ΑΕΠ σε ονομαστικές τιμές στηρίζεται στη μεγάλη αύξηση του αποπληθωριστή του ΑΕΠ, που από το 2020 στο 2021 αυξήθηκε από το -0,8% σε 2,1%, ο πληθωρισμός δηλαδή επέδρασε σημαντικά στην αύξηση του ΑΕΠ με αποτέλεσμα να μειωθεί ο λόγος του χρέους προς το ΑΕΠ δημιουργώντας μια πιο ευχάριστη εικόνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Το Δημόσιο χρέος και η διαχρονική του εξέλιξη

2.1. Ορισμός Δημοσίου Χρέους

Σύμφωνα με τη Eurostat (βλ. Manual on Government Deficit and Debt καθώς και την Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Πρωτόκ. 12, Άρθρο 2), ως δημόσιο χρέος ορίζεται: [...] το συνολικό ακαθάριστο χρέος στην ονομαστική του αξία, που εκκρεμεί στο τέλος του έτους, ενοποιημένο εντός και μεταξύ των τομέων του, κατά την ευρεία έννοια δημοσίου (κεντρική κυβέρνηση, περιφερειακή ή τοπική διοίκηση και ταμεία κοινωνικής ασφάλισης τα οποία αποτελούν τη Γενική Κυβέρνηση). Κατά συνέπεια, το δημόσιο χρέος είναι το συνολικό απόθεμα των ακαθάριστων χρηματικών υποχρεώσεων του Κράτους (ή, ισοδύναμα, το σύνολο των απαιτήσεων τρίτων έναντι του κράτους), στο τέλος της περιόδου. Επιπλέον να επισημανθεί ότι η μεταβολή του δημοσίου χρέους, κατά το τρέχον έτος ισοδυναμεί με το ετήσιο έλλειμμα, έχουμε δηλαδή

$$\text{Έλλειμμα} = B_t - B_{t-1}$$

Αντικαθιστώντας στην εξίσωση του ορισμού του ελλείματος έχουμε

$$\text{Έλλειμμα} = B_t - B_{t-1} = r B_{t-1} + G_t - T_t$$

και λύνοντας ως προς B_t γίνεται

$$B_t - B_{t-1} = r B_{t-1} + G_t - T_t \leftrightarrow B_t = B_{t-1} + r B_{t-1} + G_t - T_t$$

$$\leftrightarrow B_t = (1+r) B_{t-1} + G_t - T_t$$

Η βασική ερμηνεία της σχέσης που εκφράζει το δημόσιο χρέος, είναι η εξής: Το χρέος στο τέλος του τρέχοντος έτους (t) ισούται με το χρέος του προηγούμενου έτους, προσαυξημένο κατά το γινόμενο του με το πραγματικό επιτόκιο ($B_{t-1} + rB_{t-1}$), συν το πρωτογενές έλλειμμα ($G_t - T_t$) του έτους t . Δηλαδή, το τρέχον επιτόκιο επηρεάζει άμεσα την μεγέθυνση του δημοσίου χρέους, καθώς συνδέεται με τους τόκους που καταβάλλονται για την εξυπηρέτηση του υπάρχοντος χρέους, ενώ το σύνολο επιβαρύνεται και με το νέο δημοσιονομικό έλλειμμα (Blanchard, 2012). Το χρέος είναι το αποτέλεσμα που προκαλείται από το έλλειμμα ισοζυγίου πληρωμών με συνέπεια η κυβέρνηση να αναγκάζεται να δανειστεί για να το καλύψει.

Σε μια ευρύτερη έννοια του όρου «δημόσιο χρέος» περιλαμβάνονται και οι υποχρεώσεις των επιχειρήσεων δημοσίου συμφέροντος αφού σε περίπτωση που δεν μπορούν να αποπληρώσουν τα δάνεια τους τότε αυτά επιβαρύνουν την κυβέρνηση, η οποία συνήθως τα έχει εγγυηθεί. Επιπρόσθετα, μέρος των εσόδων αυτών των επιχειρήσεων προέρχεται από επιχορηγήσεις του κράτους και συμπεριλαμβάνονται στον κρατικό προϋπολογισμό (Ι.Σ.Βαβούρας, 2019).

Επίσης το χρονικό σημείο αναφοράς του χρέους είναι το τέλος του κάθε έτους, οι κατηγορίες από τις οποίες αποτελείται το χρέος, είναι:

α) Τα Ομόλογα και οι Βραχυπρόθεσμοι Τίτλοι. Στα ομόλογα περιλαμβάνονται οι εκδόσεις τόσο της αγοράς του εσωτερικού όσο και οι εκδόσεις της αγοράς του εξωτερικού.

β) Τα Δάνεια. Στα δάνεια περιλαμβάνονται τα δάνεια της Τράπεζας της Ελλάδος καθώς επίσης και ο λοιπός εσωτερικός δανεισμός, τα δάνεια του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας, τα λοιπά δάνεια του εξωτερικού και τέλος τα ειδικά και Διακρατικά δάνεια. Να σημειώσουμε στο σημείο αυτό ότι ο συνεχής δανεισμός του κράτους με την ταυτόχρονη αδυναμία είσπραξης των δημόσιων εσόδων οδηγεί στην διόγκωση του δημόσιου χρέους. Επιπλέον η αύξηση των δανειακών κεφαλαίων επιφέρει και αντίστοιχη αύξηση των επί αυτών επιβαλλόμενων τόκων με συνέπεια την μείωση της πιστοληπτικής δυνατότητας του κράτους και την αδυναμία του να προσφεύγει στις αγορές για νέο δανεισμό.

2.2. Το δημόσιο χρέος και η δημοσιονομική πολιτική

Τα τελευταία χρόνια, η αύξηση του δημόσιου χρέους αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα των περισσότερων κρατών αφού επηρεάζει το σύνολο των οικονομικών αποφάσεων των Κυβερνήσεων. Για πολλές από αυτές ένας από τους κεντρικούς τους στόχους αποτελεί η μείωση του δημόσιου χρέους συγκρινόμενο ως ποσοστό του ΑΕΠ. Η μείωση του δημόσιου χρέους είναι δυνατόν να περιλαμβάνει και μέτρα δημοσιονομικής πολιτικής και μέτρα που στοχεύουν στην μεγέθυνση του ΑΕΠ.

Είναι γεγονός ότι όσο υψηλότερο παρουσιάζεται το δημόσιο χρέος μιας χώρας, τόσο περισσότερο επιβαρύνει τον κρατικό προϋπολογισμό, αφού ένα μεγάλο μέρος των εσόδων του κρατικού προϋπολογισμού κατευθύνονται προς την εξυπηρέτηση του, αποστερώντας

σημαντικούς πόρους κυρίως από τις δημόσιες δαπάνες που η ορθή χρήση τους θα μπορούσε να επηρεάσει θετικά την οικονομική ανάπτυξη μιας οικονομίας (Irwin, 2015).

Στη οικονομική ιστορία συναντάμε περιπτώσεις χρεοκοπίας κρατών από «αθέτηση πληρωμών». Οι κύριοι λόγοι είναι η κακοδιαχείριση των δημόσιων οικονομικών και η εμφάνιση των οικονομικών κρίσεων όπου στις περιόδους αυτές αναζητούνται έντονα χρηματοδοτικοί πόροι για να ενισχύσουν την ρευστότητα της οικονομίας.

Το δημόσιο χρέος εκδίδεται από την εθνική κυβέρνηση προκειμένου να χρηματοδοτήσει την ανάπτυξη της χώρας. Η εγκυρότητα και η δυνατότητα της έκδοσης του χρέους συνδέεται με αξιολογήσεις πιστοληπτικής ικανότητας και κατάταξη μιας οικονομίας σε επενδυτικές βαθμίδες. Η Ελλάδα λόγω της κρίσης χρέους που αντιμετώπισε δεν έχει αποκτήσει ακόμη ικανή επενδυτική βαθμίδα, προκειμένου τα ομόλογα που εκδίδει να γίνονται δεκτά ως εγγύηση δανεισμού από την ΕΚΤ. Για το λόγο αυτό στο πρόσφατο παρελθόν έχει αποκλειστεί από πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης (quantitative easing ή QE) της ΕΚΤ που παρείχε φθηνή ρευστότητα στα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης.

Στο βαθμό που τα έσοδα μιας Κυβέρνησης προέρχονται από την φορολογία που επιβάλλεται στα οικονομικά της υποκείμενα (φυσικά και νομικά πρόσωπα) το δημόσιο χρέος αποτελεί επί της ουσίας χρέος των φορολογούμενων, αφού με βάση τα φορολογικά έσοδα του κρατικού προϋπολογισμού, πραγματοποιείται και η εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους. Σε πολλές περιπτώσεις το δημόσιο χρέος δημιουργείται για να αντιμετωπιστεί το δημόσιο έλλειμμα, όταν οι δηλαδή δαπάνες του κράτους υπερβαίνουν τα έσοδα.

2.3. Διακρίσεις του Δημόσιου Χρέους

2.3.1. Εσωτερικό και Εξωτερικό Δημόσιο Χρέος

Εσωτερικό είναι το χρέος όταν μια χώρα αντλεί πόρους από το εσωτερικό της και οι τίτλοι των δανείων ανήκουν σε ημεδαπούς δανειστές. Εξωτερικό είναι το χρέος όταν μια χώρα αντλεί πόρους από το εξωτερικό και οι τίτλοι των δανείων ανήκουν σε αλλοδαπούς δανειστές. Τα δύο αυτά είδη δανεισμού παρουσιάζουν αξιοσημείωτες διαφορές για την οικονομία μια χώρας. Χαρακτηριστικό του εξωτερικού δανεισμού αποτελεί η αύξηση των συνολικών πόρων στην οικονομία. Ο εσωτερικός δανεισμός από την άλλη μειώνει την αγοραστική δύναμη και έχει αρνητική επίδραση στην ζήτηση της οικονομίας.

Σημαντικό στοιχείο όσον αφορά τον δημόσιο δανεισμό αποτελεί το πως χρησιμοποιείται. Αν ο εξωτερικός δανεισμός κατευθύνεται για αναπτυξιακούς λόγους (επενδύσεις) οι οποίοι θα βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας τότε θα αυξηθεί ο όγκος του εθνικού εισοδήματος, με συνέπεια να δημιουργηθεί ανάπτυξη στην οικονομία. Αν όμως ο εξωτερικός δανεισμός κατευθύνεται κυρίως για την εξυπηρέτηση των λειτουργικών δαπανών του κράτους όπως μισθολογικών αιτημάτων, προσλήψεων κ.λπ., τότε τα αποτελέσματα δεν μπορούν να έχουν αναπτυξιακό πρόσημο, το δημόσιο χρέος θα αυξάνεται χωρίς να δημιουργεί καμία προστιθέμενη αξία στην οικονομία, ούτε μεγέθυνση του ΑΕΠ, και άρα δε θα προκύπτουν επιπλέον έσοδα στα δημόσια ταμεία.

Από την άλλη, η προσφυγή μιας χώρας σε εσωτερικό δανεισμό δεν αυξάνει τους συνολικούς πόρους της οικονομίας. Όταν το κράτος δανείζεται από εγχώριες πηγές, τότε απορροφά πόρους που ενδέχεται να είχαν κατευθυνθεί προς το επενδυτικό πεδίο. Με το εσωτερικό δανεισμό έχουμε ανακατανομή των πόρων ανάμεσα στους κατοίκους της ίδιας χώρας, ενώ αυξάνονται τα επιτόκια και δεν ευνοούνται οι εγχώριες ιδιωτικές επενδύσεις

2.3.2. Βραχυπρόθεσμο και Μεσό-μακροπρόθεσμο χρέος

Με βάση την χρονική διάρκεια λήξης του, το δημόσιο χρέος διακρίνεται σε:

- Βραχυπρόθεσμο, το οποίο συνίσταται από τίτλους και δάνεια των οποίων η χρονική διάρκεια λήξης τους δεν υπερβαίνει το ένα έτος
- Μεσοπρόθεσμο, το οποίο συνίσταται από τίτλους και δάνεια των οποίων η χρονική διάρκεια λήξης τους κυμαίνεται από ένα μέχρι πέντε έτη,
- Μακροπρόθεσμο, το οποίο συνίσταται από τίτλους και δάνεια των οποίων η χρονική διάρκεια λήξης τους είναι από πέντε έως δέκα έτη

2.4. Η εξέλιξη του Δημόσιου Χρέους της Ελλάδας

Στο παρακάτω Διάγραμμα 5 απεικονίζεται η διαχρονική εξέλιξη του δημόσιου χρέους της Ελλάδας.

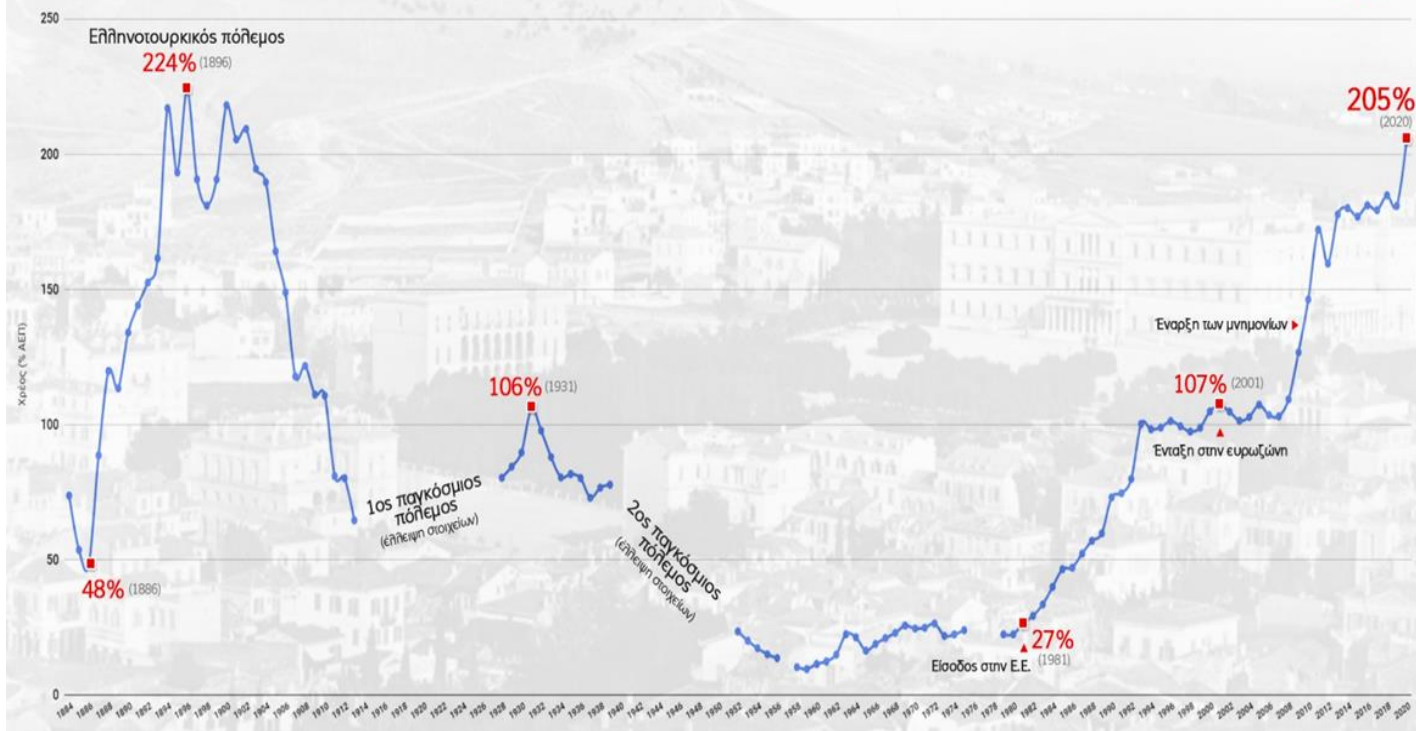
Διάγραμμα 5

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ 1884 - 2020

ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΑΕΠ

Χρέος γενικής κυβέρνησης (% του ΑΕΠ) από το 1884 έως το 2020 - πηγή: ΔΝΤ (ιστορικά στοιχεία)

jodi.graphics

Πηγή: ΔΝΤ

Όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε μετά τον 2^ο παγκόσμιο πόλεμο και έως το 1974 η χώρα μας παρουσίαζε πολύ χαμηλό δημόσιο χρέος. Από το έτος αυτό και αργότερα το δημόσιο χρέος αρχίζει να αυξάνεται αργά ενώ στην συνέχεια εντονότερα. Ειδικότερα κατά την περίοδο 1975 έως 1981 το δημόσιο χρέος ανήλθε σε 852 δις. δραχμές ή σε 2,4 δις. ευρώ ή στο 34,5% του ΑΕΠ. Το 1985, το χρέος σχεδόν υπερτριπλασιάστηκε, αφού από 2,4 δις. ευρώ έφτασε στα 8,6 δις. ευρώ για να εκτοξευθεί στο 21,5 δις έως το 1989. Ανεξάρτητα του γεγονότος ότι η χώρα από το 1981 είχε ενταχθεί στην ΕΟΚ το χρέος συνεχώς αυξανόταν, φτάνοντας τα 60,5 δις ευρώ το 1993 δλδ στο 111,6% του ΑΕΠ. Δυστυχώς, κι όλα τα επόμενα χρόνια, παρόλο που εμφανίζονταν ικανοποιητικοί ρυθμοί ανάπτυξης, το χρέος αντί ανάλογης μείωσης αυξανόταν συνεχώς. Το 2009 το δημόσιο χρέος αυξήθηκε κατά 70 δις. ευρώ ξεπερνώντας το 127% του ΑΕΠ, έτος καταστροφικό

για την Ελλάδα αφού σε συνδυασμό με την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση το χρέος σε απόλυτες τιμές προσέγγισε τα 300 δις ευρώ .

Η κατάσταση που βίωνε η χώρα ήταν εξαιρετικά δύσκολη με το χρέος πλέον να χαρακτηρίζεται μη βιώσιμο, με αποτέλεσμα να ληφθούν αποφάσεις σε ‘‘συνεννόηση ‘’ με την ΕΕ και το ΔΝΤ, στην ουσία να επιβληθούν, ώστε να εισέλθει η χώρα μας σε αυστηρά προγράμματα δημοσιονομικής προσαρμογής (μνημόνια) για την αντιμετώπισή του.

Το πρώτο μνημόνιο υπεγράφη τον Μάιο του 2010 συνολικού ύψους 110 δις ευρώ διάρκειας 3 ετών, και συνοδευόταν από σκληρά μετρά δημοσιονομικής λιτότητας. Παρά την μεγάλη μείωση των δαπανών και τον στόχο περιορισμού του δημοσιονομικού ελλείμματος στο 11,2% τα πράγματα δεν εξελίχθηκαν όπως αναμενόταν. Η βαθιά ύφεση της ελληνικής οικονομίας δημιουργούσε τεράστια προβλήματα και δεν δημιουργούσε τις προϋποθέσεις δημοσιονομικής εξυγίανσης, τα φορολογικά έσοδα μειώθηκαν δραματικά, η ανεργία εκτοξεύθηκε με αντίστοιχη άνοδο των επιδομάτων ανεργίας. Το χρέος το 2011 έφτασε στο ιλιγγιώδες επίπεδο των 355,7 δις. ευρώ, 172,1% του ΑΕΠ, αλλά λόγω της συμφωνίας με την ΕΕ χαρακτηριζόταν ως βιώσιμο, αν και το ΔΝΤ επιφυλασσόταν στο χαρακτηρισμό του χρέους ως βιώσιμου. Λόγω της ραγδαίας επιδείνωσης της οικονομικής κατάστασης της χώρας, στη Σύνοδο Κορυφής τον Οκτώβρη του 2011 πάρθηκε η απόφαση για περαιτέρω βοήθεια προς την Ελλάδα, δηλαδή για ένα νέο πρόγραμμα, συνολικού ύψους σε 130 δις. ευρώ. Η συμφωνία αυτή περιλάμβανε την αναδιάρθρωση του χρέους με την λεγόμενη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα PSI (Private Sector Involvement), επί της ουσίας το ιδιωτικό χρέος αναλήφθηκε ως δημόσιο με μείωσή του κατά 106 δις ευρώ. Το πρόγραμμα περιλάμβανε την εθελοντική ανταλλαγή ομολόγων που διακρατούσε ο ιδιωτικός τομέας με νέα ομόλογα, με παράλληλη περικοπή της ονομαστικής αξίας κατά 50%. Με το PSI υπήρξε η σφοδρότερη παρέμβαση σε οικονομία και η εφιαλτικότερη απαξίωση της ιδιωτικής περιουσίας, των τραπεζών και των ασφαλιστικών ταμείων.

Όπως προκύπτει από την έκδοση της Τράπεζας της Ελλάδος «Το Χρονικό της Κρίσης: 2010-2013», το συνολικό καθαρό όφελος (μείωση του χρέους) των 137,9 δις. ευρώ που προέκυψε από το «κούρεμα» μετριάστηκε σημαντικά λόγω: α) της ανάγκης για ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών με έκδοση νέου χρέους ύψους 41 δις. ευρώ εντός του 2012, β) του δανεισμού ύψους 11,3 δις. ευρώ για την επαναγορά χρέους το Δεκέμβριο, γ) του γεγονότος ότι η μείωση της αξίας των ομολόγων που διακρατούσαν τα

ελληνικά ασφαλιστικά ταμεία ή άλλοι φορείς, ύψους 16,2 δις. ευρώ, δεν οδήγησε σε μείωση του χρέους, επειδή επρόκειτο για ενδοκυβερνητικό χρέος, δ) του δανεισμού 4,5 δις. ευρώ για την παροχή ομολόγων του ΕΦΣΕ στα ασφαλιστικά ταμεία ως αντισταθμικού οφέλους έναντι της μείωσης των απαιτήσεων που υπέστησαν, ε) της ανάγκης δανεισμού 11,9 δις. ευρώ για την κάλυψη του ελλείμματος του 2012 και στ) λοιπών υποχρεώσεων του Δημοσίου (π.χ. πληρωμές στον ΕΜΣ, πληρωμές παλαιών οφειλών κλπ) συνολικού ύψους 1,9 δις. ευρώ. Δηλαδή, ενώ το «κούρεμα» αυτό έγινε για αντίστοιχη μείωση του χρέους, το καθαρό αποτέλεσμα, μετά τις συναλλαγές αυτές για αλλότριους σκοπούς, ήταν η μείωση του χρέους εντός του 2012 να περιοριστεί μόνο κατά 51,8 δις. ευρώ.

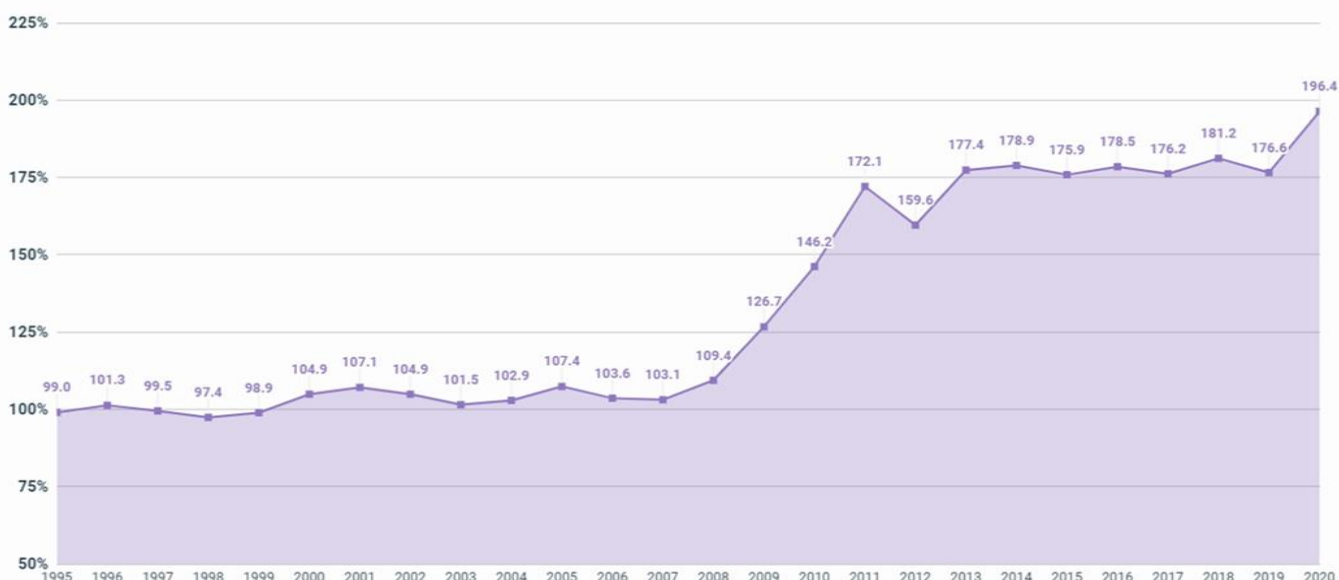
Πράγματι, όπως φαίνεται πιο καθαρά και από το Διάγραμμα 6 και τον πίνακα 3, το χρέος που το 2011 είχε διαμορφωθεί σε 356,2 δις. ευρώ (από 330 δις. ευρώ το 2010), το 2012 συρρικνώθηκε στα 304,4 δις. ευρώ, δηλαδή μειώθηκε κατά 51,8 δις. ευρώ, αλλά την επόμενη χρονιά (2013) αυξήθηκε κατά 15,4 περίπου δις. ευρώ, δηλαδή στα 319,9 δις. ευρώ. Μέχρι το έτος 2014 το δημόσιο χρέος είχε διαμορφωθεί στο 178.9% του ΑΕΠ, ήτοι στα 320,4 δις ευρώ, χωρίς ωστόσο να έχει ολοκληρωθεί ούτε και το 2^ο πρόγραμμα διάσωσης. Οι οικτρές επιδόσεις της Ελλάδας και η αλλαγή του πολιτικού σκηνικού οδήγησαν την χώρα πρόσκαιρα εκτός προγραμμάτων. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) αποφάσισε την διακοπή της χρηματοδότησής του τραπεζικού συστήματος ενώ οι ανάγκες για ρευστότητα καλύπτονταν από τον έκτακτο μηχανισμό παροχής ρευστότητας τον γνωστό ELA που είχε όμως υψηλό κόστος δανεισμού. Στην συνέχεια από τον Ιούλιο του 2015 επιβλήθηκαν έλεγχοι κεφαλαίων (capital controls) ώστε να αποφευχθεί ή ανεξέλεγκτη φυγή κεφαλαίων, να σημειωθεί από τον Φεβρουάριο έως τον Ιούνιο του 2015 οι καταθέσεις μειώθηκαν κατά 25,9 δις. με κατεύθυνση κυρίως τις Τράπεζες του εξωτερικού. Τελικά τον Αύγουστο του 2015 η Ελληνική Κυβέρνηση με τους Ευρωπαϊκούς θεσμούς συμφώνησαν σε ένα νέο 3ετές πρόγραμμα στήριξης της ελληνικής οικονομίας συνολικού ύψους 86 δις ευρώ. Το τρίτο πρόγραμμα διάσωσης της ελληνικής οικονομίας ολοκληρώθηκε τον Αύγουστο του 2018. Τρία χρόνια μετά την υπογραφή του η Ελληνική οικονομία άρχισε και πάλι να αναπτύσσεται η αλήθεια είναι με χαμηλούς ρυθμούς, ωστόσο η χώρα είχε βγει από την μέγγενη των μνημονίων και σε ένα βαθμό μπορούσε να εφαρμόζει επεκτατικές πολιτικές αυξάνοντας το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων και μειώνοντας την δημοσιονομική επιβάρυνση. Το χρέος ωστόσο εξακολουθούσε να είναι πολύ υψηλό

φτάνοντας στο 181,2% του ΑΕΠ, ήτοι 325 δις ευρώ. Σήμερα το δημόσιο χρέος ανέρχεται στο 191% του ΑΕΠ ξεπερνώντας τα 400 δις ευρώ, απόρροια ως ένα βαθμό της υγειονομική κρίσης που χτύπησε όχι μόνο την ελληνική αλλά και την παγκόσμια οικονομία. Για την αντιμετώπιση των γεγονότων αυτών και με την προτροπή της Ε.Ε τα κράτη μέλη στήριξαν τις οικονομίες με αύξηση των δημόσιων δαπανών αφού για όσο διαρκεί η υγειονομική και ενεργειακή κρίση δεν είχαν υποχρέωση τήρησης του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης.

Διάγραμμα 6

GREECE: Public debt; general government; 1995 - 2020

Percentage of GDP at current prices - source: European Commission - Chart / Data collection: @jodigraphics15 - jodi.graphics

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Πίνακας 3

Table 56B

General government consolidated gross debt
Excessive deficit procedure (based on ESA 2010) and former definitions (linked series)

(Percentage of GDP at current prices (excessive deficit procedure))

	BE	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	MT	NL	AT	PT	SI	SK	FI	EA-19 ¹⁾
1995	131.3	54.9	8.0	78.5	99.0	61.5	56.1	119.4	49.0	13.9	11.5	9.8	34.4	73.1	68.3	62.2	18.2	21.6	55.2	71.4
1996	129.0	57.8	7.5	69.9	101.3	65.4	60.0	119.1	50.3	13.3	13.9	9.6	38.7	71.3	68.3	63.3	21.6	30.6	55.3	73.5
1997	124.3	58.9	6.9	61.6	99.5	64.2	61.4	116.8	54.1	10.7	15.4	9.4	46.6	65.8	63.5	58.7	22.1	33.0	52.2	73.0
1998	119.2	59.5	5.9	51.5	97.4	62.3	61.3	114.1	55.7	9.0	16.5	9.1	51.2	62.7	63.9	55.6	22.7	33.9	46.8	72.6
1999	115.4	60.1	6.4	46.6	98.9	60.8	60.5	113.3	55.8	12.1	22.7	8.0	62.1	58.6	66.7	55.4	23.7	47.1	44.1	71.5
2000	109.6	59.1	5.1	36.1	104.9	57.8	58.9	109.0	55.7	12.1	23.5	7.5	60.9	52.1	66.1	54.2	25.9	50.5	42.5	69.0
2001	108.2	57.9	4.8	33.2	107.1	54.0	58.3	108.9	57.3	13.9	22.9	7.7	65.2	49.4	66.7	57.4	26.1	51.1	40.9	68.0
2002	105.4	59.7	5.7	30.6	104.9	51.2	60.3	106.4	60.5	13.0	22.1	7.4	63.2	48.8	66.7	60.0	27.4	45.3	40.2	68.0
2003	101.7	63.3	5.6	29.9	101.5	47.7	64.4	105.5	63.8	14.1	20.4	7.5	69.0	50.0	65.9	63.9	26.8	43.2	42.7	69.3
2004	97.2	65.0	5.1	28.2	102.9	45.4	65.9	105.1	64.8	14.7	18.7	7.9	71.9	50.3	65.2	67.1	26.9	41.7	42.6	69.6
2005	95.1	67.3	4.7	26.1	107.4	42.4	67.4	106.6	63.4	11.9	17.6	8.0	70.0	49.8	68.6	72.2	26.4	34.7	39.9	70.3
2006	91.5	66.7	4.6	23.6	103.6	39.1	64.6	106.7	59.3	10.1	17.2	8.3	64.5	45.2	67.3	73.7	26.1	31.4	38.1	68.3
2007	87.3	64.0	3.8	23.9	103.1	35.8	64.5	103.9	54.0	8.5	15.9	8.2	62.3	43.0	65.0	72.7	22.8	30.3	33.9	65.9
2008	93.2	65.5	4.5	42.4	109.4	39.7	68.8	106.2	45.5	18.6	14.6	15.4	62.6	54.7	68.7	75.6	21.8	28.6	32.6	69.6
2009	100.2	73.0	7.2	61.5	126.7	53.3	83.0	116.6	54.3	36.9	28.0	16.1	67.6	56.8	79.9	87.8	34.5	36.4	41.5	80.2
2010	100.3	82.4	6.6	86.0	146.2	60.5	85.3	119.2	56.4	48.1	36.3	20.2	67.5	59.2	82.7	100.2	38.3	41.0	46.9	86.0
2011	103.5	79.8	6.1	111.1	172.1	69.9	87.8	119.7	65.9	43.9	37.2	19.0	70.2	61.7	82.4	114.4	46.5	43.5	48.3	88.4
2012	104.8	81.1	9.8	119.9	159.6	86.3	90.6	126.5	80.3	42.4	39.8	22.0	67.8	66.2	81.9	129.0	53.6	51.8	53.6	92.7
2013	105.5	78.7	10.2	119.9	177.4	95.8	93.4	132.5	104.0	40.3	38.7	23.7	68.4	67.7	81.3	131.4	70.0	54.7	56.2	94.9
2014	107.0	75.7	10.6	104.4	178.9	100.7	94.9	135.4	109.2	41.6	40.6	22.7	63.4	67.8	84.0	132.9	80.3	53.5	59.8	95.1
2015	105.2	72.1	10.0	76.7	175.9	99.3	95.6	135.3	107.5	37.3	42.6	22.0	58.0	64.6	84.9	131.2	82.6	51.9	63.6	93.0
2016	104.9	69.2	10.2	73.8	178.5	99.2	98.0	134.8	103.4	40.9	39.7	20.1	55.5	61.9	82.9	131.5	78.7	52.0	63.2	92.2
2017	101.7	65.3	9.3	67.7	176.2	98.6	98.3	134.1	93.9	39.3	39.1	22.3	50.3	56.9	78.3	126.1	74.1	51.3	61.3	89.8
2018	99.8	61.9	8.4	63.5	181.2	97.6	98.1	134.8	100.6	37.2	33.8	21.0	45.6	52.4	74.0	122.0	70.4	49.4	59.6	87.8
2019	98.6	59.8	8.4	58.8	176.6	95.5	98.1	134.8	95.5	36.9	36.3	22.1	43.1	48.6	70.4	117.7	66.1	48.0	59.4	86.0
2020	113.8	75.6	20.7	66.4	196.4	115.6	116.5	158.9	115.7	43.1	48.5	26.4	50.7	62.1	78.8	131.6	83.7	59.5	69.4	102.7
2021	110.0	71.8	22.6	66.7	182.6	113.7	111.9	153.6	105.0	43.7	48.4	25.7	50.8	57.6	75.8	124.4	79.9	59.9	69.6	98.8

¹⁾ Non consolidated for intergovernmental loans (bn EUR): 0.9 in 2009, 21.2 in 2010, 69.3 in 2011, 193.4 in 2012, 231.0 in 2013, 240.5 in 2014, 231.0 in 2015, 229.7 in 2016, 229.7 in 2017, 230.0 in 2018, and 227.6 in 2019

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

2.4.1. Η κρίση χρέους 2010- 2018

Η ελληνική οικονομική κρίση ακολούθησε την αναταραχή της Μεγάλης Ύφεσης των ετών 2008-2009, η οποία συνέβαλε στη διεύρυνση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων όχι μόνο της Ελλάδας αλλά και αρκετών άλλων κρατών. Στην περίπτωση όμως της Ελλάδας, το υψηλό δημόσιο έλλειμμα που το 2008 είχε φθάσει στο 10,2% του ΑΕΠ για να αυξηθεί το 2009 στο 15,6% του ΑΕΠ, συνδυάστηκε με τον υψηλό λόγο δημόσιου χρέους προς ΑΕΠ. Έτσι, ο λόγος δημόσιου χρέους προς ΑΕΠ για την Ελλάδα, έφτασε το 2009 στο 126,8% σε μια περίοδο παγκόσμιας ύφεσης λόγω της χρηματοπιστωτικής κρίσης που λάμβανε χώρα ήδη από το 2008. Η κυβέρνηση την περίοδο εκείνη δεν εκτίμησε το εύρος του προβλήματος, χαρακτηρίζοντάς το ως βραχυχρόνιο πρόβλημα το οποίο θα αντιμετωπιζόταν στο άμεσο μέλλον. Ωστόσο, στην πορεία διαφάνηκε πόσο σοβαρό ήταν το πρόβλημα, με αποτέλεσμα σε όλα σχεδόν τα διεθνή fora από τις αρχές του 2010 να πλανάται το ερώτημα αν η Ελλάδα όδευε σε μια άτακτη χρεοκοπία. Γεγονός βέβαια ασύμβατο με τις αρχές της Ευρωζώνης, γι' αυτό άλλωστε δεν υπήρχαν θεσμοί που θα αντιμετώπιζαν τέτοια γεγονότα. Έτσι η Ελλάδα αδυνατώντας να αντιμετωπίσει το δημόσιο

χρέος που συνεχώς συσσωρεύονταν συμφώνησε να εισέλθει τον Μάιο του 2010 σε πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής. Το πρώτο μνημόνιο όπως ήδη έχουμε αναφέρει και ανωτέρω, υπεγράφη το Μάιο του 2010 και η Ελλάδα δανειοδοτήθηκε με 110 δις. ευρώ με τριετή ορίζοντα. Επιπλέον, η ΕΚΤ αγόρασε ελληνικά ομόλογα από τη δευτερογενή αγορά αξίας 34 δις. Στο πλαίσιο αυτό το πρόγραμμα περιλάμβανε αφενός μεν την δημοσιονομική εξυγίανση της χώρας με μείωση των δημοσίων δαπανών, φορολογικές μεταρρυθμίσεις έτσι ώστε να γίνει αποδοτικότερος ο φορολογικός μηχανισμός και να παταχθεί η φοροδιαφυγή, αφετέρου δε, να υπάρξει «εσωτερική υποτίμηση», δηλαδή μείωση μισθών και συντάξεων για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.

Παράλληλα με τον περιορισμό του ελλείμματος, στους στόχους του προγράμματος ήταν, και η μείωση του δημοσίου χρέους. Για το 2010 είχε προβλεφθεί μείωση του χρέους στο 115% του ΑΕΠ. Ωστόσο η ύφεση που επικράτησε, τελικά μείωσε το ΑΕΠ με αποτέλεσμα το 2011 το χρέος να ανέλθει στο 172,1% του ΑΕΠ.

Η χώρα χρειάστηκε περαιτέρω βοήθεια υπογράφοντας το 2012 ένα νέο πρόγραμμα διάσωσης συνολικού ύψους 130 δις ευρώ. Το 2013 το δημόσιο χρέος έφτασε στο 149%. Τα πράγματα τελικά δεν εξελίχθηκαν όπως αρχικά είχαν σχεδιαστεί από την Ελληνική Κυβέρνηση και την “Τρόικα” αφού η επιθετική εφαρμογή του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής αποδιάρθρωσε το κράτος με μείωση των προϋπολογισμών του, με συνέπεια πολλοί δημόσιοι υπάλληλοι να βγουν πρόωρα στην σύνταξη.

Την ίδια στιγμή λόγω των αποτυχημένων συνταγών του προγράμματος που επιβάλλονταν χωρίς ουσιαστική διαπραγμάτευση μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών αλλά με ισχυρή επιβολή των προθέσεων της Τρόικας η ελληνική οικονομία οδηγήθηκε σε ακόμη μεγαλύτερη ύφεση, η οποία υπονόμειε κάθε προσπάθεια δημοσιονομικής εξυγίανσης αφού λόγω ισχυρών περικοπών στα εισοδήματά, τα φορολογικά έσοδα έπεσαν κατακόρυφα, ενώ οι δαπάνες κοινωνική πρόνοιας, ιδιαίτερα εκείνες που σχετίζονταν με τα επιδόματα ανεργίας και φτώχειας αυξήθηκαν.

Οι στόχοι που είχαν τεθεί δεν ήταν δυνατόν να επιτευχθούν και έτσι η Κυβέρνηση αναγκάζονταν να φέρνει και νέα μέτρα λιτότητας τα οποία όμως βάθαιναν την κρίση και δεν αντιμετώπιζαν τα αυξημένα δημοσιονομικά ελλείμματα που στο τέλος του 2013 έφταναν στο 13,2% του ΑΕΠ. Επιπλέον της ισχυρής ύφεσης που έπληττε την Ελληνική οικονομία ένα ακόμη αρνητικό στοιχείο που δημιουργούσε εμπόδια στο να εισέλθει η

οικονομία σε μία κανονικότητα, αποτέλεσε το γεγονός ότι το ελληνικό τραπεζικό σύστημα δεν ήταν σε θέση να παρέχει ρευστότητα στις ελληνικές επιχειρήσεις, και κατ' επέκταση στην ελληνική οικονομία, αφού είχε χάσει μεγάλο μέρος των καταθέσεων του και οι επισφάλειες που κατέγραφε από την μη εξυπηρέτηση των δανείων που είχε παράσχει, το καθιστούσαν τον αδύναμο κρίκο στην ελληνική οικονομία. Αυτός ο φαύλος κύκλος οδηγούσε την Ελλάδα σε καθοδική οικονομική πορεία. Κατά συνέπεια η Ελληνική Κυβέρνηση τον Φεβρουάριο του 2012 συμφώνησε για την παροχή επιπλέον βοήθειας με την υπογραφή το Μάρτιο του 2012 μια δεύτερης συμφωνίας διάσωσης της ελληνική οικονομίας, έτσι η Ελλάδα έλαβε νέο δάνειο ύψους 130 δις ευρώ. Η συμφωνία αυτή προέβλεπε αναδιάρθρωση του χρέους με την συμμετοχή και του ιδιωτικού τομέα, το γνωστό PSI που όπως ήδη έχει αναφερθεί στην προηγούμενη ενότητα, μείωσε το χρέος κατά 106 δις ευρώ. Φυσικά και αυτή η συμφωνία περιλάμβανε δημοσιονομικά και διαρθρωτικά μέτρα, όπως κατάργηση περισσότερων φοροαπαλλαγών, επιπλέον μειώσεις μισθών και συντάξεων, περικοπές δημοσίων δαπανών, μείωση του κατώτατου μισθού κατά 22% κλπ. Τελικά και η δεύτερη αυτή συμφωνία με τους θεσμούς δεν ολοκληρώθηκε ποτέ, συνολικά η δεύτερη λεγόμενη αξιολόγηση δεν έκλεισε ποτέ και η ελληνική οικονομία όδευε πλέον σε αχαρτογράφητα νερά.

Το Ιανουάριο του 2015 με τις εκλογές που έλαβαν χώρα, αλλάζει άρδην το πολιτικό σκηνικό της Ελλάδας. Η νέα ελληνική κυβέρνηση που διακατέχονταν από ισχυρές προσδοκίες ως προς την αντιμετώπιση της ελληνικής κρίσης, ζήτησε επαναδιαπραγμάτευση του ελληνικού χρέους με του ευρωπαϊκούς θεσμούς και το ΔΝΤ. Ωστόσο η διαπραγματευτική θέση της Ελληνικής Κυβέρνησης είχε εκείνη την χρονική συγκυρία αποδυναμωθεί, αφού τα κράτη-μέλη της ΕΕ είχαν αποδεσμευτεί από την κατοχή των ελληνικών ομολόγων. Μετά από πολύμηνες διαπραγματεύσεις, ένα δημοψήφισμα τον Ιούλιο του 2015 που απέρριψε την πρόταση Ζ. Κ. Γιούνκερ για την εφαρμογή ενός σκληρού δημοσιονομικού προγράμματος με υψηλά πλεονάσματα, απολύσεις δημοσίων υπαλλήλων και επιθετικές ιδιωτικοποιήσεις δημοσίων επιχειρήσεων, η Ελληνική Κυβέρνηση ήρθε σε συμφωνία με τους θεσμούς τον Ιούλιο του 2015, για ένα νέο τριετές πρόγραμμα σύμφωνα με το οποίο η Ελλάδα λαμβάνει δάνειο ύψους 86 δις ευρώ με τέσσερα ορόσημα αξιολογήσεων. Η σύνθεση του νέου χρέους περιλάμβανε ένα ποσό ύψους 25 δις ευρώ που αφορούσε αποκλειστικά την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών,

στην περίπτωση που μια τέτοια ενέργεια ήταν αναγκαία. Ενώ στο μεταρρυθμιστικό του σκέλος το πρόγραμμα προέβλεπε μέτρα για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, αύξηση ΦΠΑ, ιδιωτικοποιήσεις, δημοσίων επιχειρήσεων, απελευθέρωση οικονομικών δραστηριοτήτων, απλοποίηση επιχειρηματικού περιβάλλοντος κλπ.

Τον Ιούνιο του 2018 μετά την επιτυχή ολοκλήρωση του τρίτου προγράμματος οι Θεσμοί συμφώνησαν με την κυβέρνηση σε μια δεκαετή επέκταση της λήξης δανείων ύψους 96.6 δις ευρώ και ταυτόχρονα μια δεκαετία στη διάρκεια της οποίας δεν θα πληρωνόταν τόκοι και χρεολύσια στα εν λόγω δάνεια. Το πρόγραμμα τυπικά έληξε στις 20 Αυγούστου 2018. Η απαρέγκλιτη εφαρμογή του προγράμματος από την Ελληνική Κυβέρνηση είχε σαν αποτέλεσμα την εξάλειψη των δημοσίων ελλειμμάτων που από 5,7% που ήταν το 2015, το 2018 να δημιουργηθεί πλεόνασμα σε ποσοστό 1,5% του ΑΕΠ.

2.5. Συνέπειες του δημόσιου χρέους

Η ύπαρξη υψηλού δημοσίου χρέους σημαίνει πως το κράτος προκειμένου να αντιμετωπίσει τα δημόσια ελλείμματα που δημιουργούνται από την αναποτελεσματική δημοσιονομική πολιτική στρέφεται στον εγχώριο και εξωτερικό δανεισμό προκειμένου να ανταπεξέλθει στις υπάρχουσες κοινωνικές και οικονομικές απαιτήσεις. Στη συνέχεια θα γίνει μια προσπάθεια προσέγγισης των αρνητικών επιπτώσεων που προκαλεί το υψηλό δημόσιο χρέος σε μια χώρα επηρεάζοντας τις κυβερνητικές πολιτικές.

2.5.1. Επιπτώσεις σε οικονομικό επίπεδο

Το υψηλό δημόσιο χρέος περιορίζει σημαντικά τις δυνατότητες άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής, όμως επηρεάζει και την άσκηση δημόσιας οικονομικής πολιτικής, αφού οι δημόσιες δαπάνες κατευθύνονται για την εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους και την αποπληρωμή των τόκων.

Για παράδειγμα, το 2011 οι δαπάνες για τόκους του δημοσίου χρέους ανέρχονταν περίπου στο 85% των συνολικών εσόδων από έμμεσους φόρους. Υπό τις συνθήκες αυτές περιορίζεται η αποτελεσματικότητα της δημοσιονομικής πολιτικής ως μέσο για την σταθεροποίηση της οικονομίας (Ι.Σ. Βαβούρας 2019).

2.5.2. Επιπτώσεις στην προσέλκυση επενδύσεων – ανάπτυξη

Ένα υψηλό δημόσιο χρέος επηρεάζει τις επενδυτικές δραστηριότητες σε πολλά επίπεδα. Είναι άλλωστε γνωστό ότι ένας καταλυτικός παράγοντας για την ανάπτυξη μιας

οικονομίας είναι η ρευστότητα, καθώς επίσης και ένα ισχυρό πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων ικανό να στηρίξει την οικονομία και να συμπαρασύρει και τον ιδιωτικό τομέα στον αναπτυξιακό προγραμματισμό. Ωστόσο όταν το ύψος του δημόσιου χρέους είναι υψηλό πλήττεται η ρευστότητα της οικονομίας και αυτό γιατί το κράτος αναγκάζεται να αυξήσει τον βραχυχρόνιο δανεισμό και να τον χρησιμοποιήσει προκειμένου να καλυφθούν κρατικές δαπάνες, με αποτέλεσμα σημαντικοί οικονομικοί πόροι να μην διοχετεύονται για την εξυπηρέτηση των αναπτυξιακών αναγκών της οικονομίας. Επίσης με την αύξηση του δημόσιου χρέους έχουμε παράλληλα και περιστολή των δημοσίων δαπανών, ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα του γεγονότος αυτού που υπήρξε για την Ελλάδα ήταν η δραματική μείωση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, όντας εντός της μνημονιακής περιόδου, με συνέπεια να μη διατίθονταν δημόσιοι πόροι για την ανάπτυξη ιδιωτικών (μέσω Αναπτυξιακού Νόμου) και δημοσίων επενδύσεων.

2.5.3. Επιπτώσεις στην απασχόληση

Η αύξηση του δημόσιου χρέους δημιουργεί ανασταλτικά αποτελέσματα στην εμπιστοσύνη των πιστωτών, αφού σε μεγάλο βαθμό οι αγορές παρακολουθούν την δυνατότητα του κράτους να ανταποκρίνεται στην εξυπηρέτηση του χρέους που έχει δημιουργήσει. Είναι πιθανόν επομένως – χαρακτηριστική η περίπτωση της Ελλάδας– ότι με την αύξηση του δημόσιου χρέους να καθίσταται προβληματική η φερεγγυότητα του κράτους αφού η συνεχής αύξηση του δημόσιου χρέους αυξάνει σημαντικά την πιθανότητα αθέτησης των υποχρεώσεων του.

Αυτό έχει ως αποτέλεσμα λόγω του υψηλού ρίσκου που αναλαμβάνουν οι αγορές, ο δανεισμός του κράτους να γίνεται με εξαιρετικά υψηλά επιτόκια με αποτέλεσμα σε πολλές περιπτώσεις να γίνεται απαγορευτικός ο περαιτέρω δανεισμός του, με συνέπεια να μειώνονται οι επενδύσεις καθώς επίσης και η κατανάλωση, παράγοντες που επηρεάζουν το επίπεδο των μισθών και της απασχόλησης και δυσχεραίνουν της εύρυθμη λειτουργία της οικονομίας.

Σε γενικές γραμμές όσο πιο υψηλό είναι το δημόσιο χρέος μιας χώρας τόσο αυξάνεται η αστάθεια και μειώνεται ο ρυθμός της ανάπτυξης (Cecchetti et al, 2011).

2.5.4. Επιπτώσεις στα Επιτόκια

Το υψηλό δημόσιο χρέος δημιουργεί συνθήκες ανασφάλειας τόσο στην χώρα που δανείζεται όσο και στις χώρες που την δανείζουν, αυτό έχει σαν συνέπεια την μεταβολή των επιτοκίων δανεισμού. Η άρρηκτη σχέση που συνδέει τα επιτόκια δανεισμού και το δημόσιο χρέος έχουν επιπτώσεις συνολικά στην δημοσιονομική πολιτική των χωρών που δανείζονται. Οι χώρες με υψηλό δημόσιο χρέος αντιμετωπίζουν συνήθως την δυσπιστία των αγορών να τις δανείσουν, με αποτέλεσμα τα επιτόκια να αυξάνονται λόγω του ρίσκου που αναλαμβάνουν οι δανειστές και η εξυπηρέτηση του χρέους είναι ουσιαστικά πιο ακριβή.

Οι συνέπειες επομένως ενός υψηλού δημοσίου χρέους επιδρούν μεσό-μακροπρόθεσμα στην οικονομική ανάπτυξη αφού όσο μεγαλύτερο είναι το χρέος και το ύψος των επιτοκίων τόσο περισσότεροι δημόσιοι πόροι δεσμεύονται για την εξυπηρέτησή του, εις βάρος του οικονομικού περιβάλλοντος και των ιδιωτικών και δημοσίων επενδύσεων.

2.5.5. Επιπτώσεις στο ΑΕΠ

Η αρνητική εξέλιξη του δημοσίου χρέους της Ελλάδας από το 2009 και μετά υπήρξε εντυπωσιακή. Το 2009 τα επιτόκια δανεισμού ήταν εξαιρετικά υψηλά με αποτέλεσμα ο εξωτερικό δανεισμός να ήταν ασύμφορος. Παράλληλα ο λόγος εξέλιξης του δημοσίου χρέους προς το ΑΕΠ να έβαινε συνεχώς επιδεινούμενος. Σε κάθε περίπτωση όταν υπάρχει μια τέτοια εξέλιξη στα δημόσια οικονομικά μιας χώρας σημαίνει ότι όλο και μεγαλύτερο μέρος του ΑΕΠ πρέπει να διατεθεί για την εξυπηρέτηση του χρέους της.

Συνεπακόλουθα ο προσανατολισμός των πόρων της οικονομίας κατευθύνεται για την αποπληρωμή των τόκων των δανείων ενώ ταυτόχρονα η άνοδος των επιτοκίων που λαμβάνει χώρα μειώνει το μέγεθος των επενδύσεων και τη δυνατότητα της οικονομίας να αναπτύσσεται, καθιστώντας την οικονομία ευάλωτη και χωρίς φερεγγυότητα. Στο πλαίσιο αυτό οι αγορές λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τους το ύψος του χρέους σε σχέση με τη δυνατότητα της χώρας να δημιουργεί πόρους για την εξυπηρέτησή του.

2.5.6. Επιπτώσεις στην Ανεργία

Οι Sundaram & Chowdhury (2013) σημειώνουν πως υψηλή ανεργία και υψηλό επίπεδο δημοσίου χρέους είναι μακροοικονομικά μεγέθη που λαμβάνουν χώρα ταυτόχρονα στις οικονομίες. Η Ελλάδα κατά την 10ετή κρίση έχασε περίπου το 27% του ΑΕΠ. Πρόκειται

για την μεγαλύτερη και βαθύτερη κρίση που γνώρισε η ελληνική οικονομία σε ειρηνική περίοδο. Η εξέλιξη αυτή επηρέασε δραματικά την απασχόληση στην χώρα αφού το ποσοστό ανεργίας εκτινάχθηκε από 7,6% το 2008 σε 27,5% το 2013. Έκτοτε ακολούθησε φθίνουσα πορεία, βοήθουσας και της μετανάστευσης, αλλά το μέσο ποσοστό ανεργίας στην 10ετία 2010-2019 διαμορφώθηκε στο 21,6% του εργατικού δυναμικού έναντι 9,7% στην 10ετία του 2000 (Αλογοσκούφης 2021).

2.5.7. Επιπτώσεις στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών είναι ο σημαντικότερος λογαριασμός του Ισοζυγίου Πληρωμών:

- α) δείχνει την οικονομική δύναμη της χώρας σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο,
- β) επηρεάζει τις διακυμάνσεις του Εθνικού Εισοδήματος : $Y = C + I + G + CA$.

Ένα πλεόνασμα ή έλλειμμα του CA επηρεάζει θετικά ή αρνητικά αντίστοιχα την οικονομική δραστηριότητα της χώρας

- γ) δείχνει κατά πόσο η οικονομία της χώρας μπορεί να λειτουργεί χωρίς δανεισμό από το εξωτερικό. Συνεπώς ένα πλεονασματικό ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών δίνει την δυνατότητα σε κυβερνήσεις να προβούν σε δανεισμό με εξαιρετικά χαμηλά επιτόκια, χαρακτηριστικό παράδειγμα η Γερμανία που για πολλά χρόνια δανείζονταν με αρνητικό επιτόκιο - ή να μην δανειστούν. Αντίθετα ένα ελλειμματικό ισοζύγιο οδηγεί την χώρα σε επιπλέον δανεισμό προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα ελλείμματα και η χώρα να μπορεί να ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις της, αυξάνοντας το δημόσιο χρέος και επηρεάζοντας αρνητικά την δραστηριότητα της οικονομίας.

2.6. Η θεμελιακή θεσμική αδυναμία στην αρχιτεκτονική της Ευρωζώνης

Με βάση την διαμόρφωση των οικονομικών και πολιτικών ισορροπιών εντός της Ευρωζώνης το οικονομικό πεδίο είναι το πιο έντονα ρυθμιζόμενο, με αιχμή του δόρατος τον τραπεζικό τομέα, αφού η διαχείριση και η λειτουργία κάθε πιστωτικού ιδρύματος υπόκειται σε αυστηρή ρυθμιστική εποπτεία. Είναι γεγονός ότι ο τραπεζικός τομέας των κρατών μελών της Ευρωζώνης έχει έναν διεκπεραιωτικό χαρακτήρα αφού αποτελεί μέρος ενός κεντρικού συστήματος αυτού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), που αποτελεί τον μεγάλο βραχίονα για την ρύθμιση των οικονομικών πολιτικών. Αυτό γίνεται απολύτως κατανοητό, όταν οι εξασκούμενες πολιτικές για την αντιμετώπιση των

πληθωριστικών πιέσεων που έκαναν την εμφάνισή του τα τελευταία χρόνια σε επίπεδο Ευρωζώνης, να αντιμετωπίζονται με τις παρεμβατικές πολιτικές της ΕΚΤ που αφορούν κυρίως την αύξηση των επιτοκίων.

Από την άλλη πρέπει να σημειώσουμε ότι η άσκηση τέτοιων πολιτικών επηρεάζει αρνητικά το εισόδημα των εργαζομένων αφού όπως έχει γίνει αντιληπτό στα πλαίσια της συνεχιζόμενη οικονομικής κρίσης, το κόστος δανεισμού αυξάνεται, η εξυπηρέτηση των δανείων από την πλευρά των δανειοληπτών γίνεται δυσκολότερη με αποτέλεσμα, αφενός μεν να μειώνεται η κατανάλωση και η οικονομική δραστηριότητα να συρρικνώνεται από τον περιορισμό της ζήτησης, αφετέρου δε, οι πολίτες να μην μπορούν να ανταπεξέλθουν στην υποχρέωσή τους για την καταβολή φόρων, αφού ένα μέρος του εισοδήματός τους κατευθύνεται στην εξυπηρέτηση των δανείων, με συνέπεια να δημιουργείται ένα κενό στα έσοδα του κράτους με το έλλειμμα να κάνει ξανά την εμφάνισή του. Σήμερα τα χρέη των Ελλήνων πολιτών προς τα ασφαλιστικά ταμεία και το δημόσιο φθάνουν περίπου τα 40 δις ευρώ.

Τα φαινόμενα των τελευταίων οικονομικών κρίσεων συνέβαλλαν στο να διατυπωθούν πιο έντονα απόψεις που τελικά αμφισβητούσαν την αρχιτεκτονική δομή της Ε.Ε., που σχεδιάστηκε με τέτοιο τρόπο χωρίς πρόβλεψη για την αντιμετώπιση κρίσεων χρέους από την πλευρά των μελών της. Τα κράτη μέλη της ΕΕ από την άλλη αποδέχτηκαν ένα πλαίσιο οικονομικής λειτουργίας ή ορθότερα ένα πλαίσιο δημοσιονομικής πειθαρχίας με πολύ αυστηρούς κανόνες που εκπορεύονταν από την συνθήκη του Μάαστριχτ και στη συνέχεια όπως ενισχύθηκαν με το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Στην όλη αυτή διαδικασία δηλαδή στην είσοδο των χωρών στην Ευρωζώνη παρόλο που ήταν υποχρεωμένες να τηρούν τα προκαθορισμένα κριτήρια (περιορισμό των ελλειμμάτων, μείωση του δημόσιου χρέους, χαμηλό πληθωρισμό) σε κάθε περίπτωση δεν μπορούμε να πούμε ότι είχαν την ίδια δυναμική αλλά και τις ίδιες οικονομικές δυνατότητες δεδομένων των πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών και διαρθρωτικών συνθηκών που σε κάθε μία επικρατούσαν.

Το γεγονός αυτό δημιουργούσε εν μέρει μια συγκρουσιακή συνθήκη, αφού από την μία καθιστούσε την νομισματική πολιτική αντικείμενο μιας ενιαίας και ανεξάρτητης νομισματικής αρχής της ΕΚΤ, ενώ από την άλλη άφηνε τη δημοσιονομική πολιτική σε ανεξάρτητες και χωρίς σχετική συνεννόηση εθνικές δημοσιονομικές αρχές.

Για το λόγο αυτό η αρχιτεκτονική της Ευρωζώνης όπως σχεδιάστηκε παρουσίαζε μια θεμελιακή αδυναμία, που χαρακτηρίστηκε ως «προπατορικό αμάρτημα» από τους (Paradimitriou and Wray 2012), θέλοντας να τονίσουν το μέγεθος του θεσμικού ελλείμματος της Ευρωζώνης. Και ποια ήταν αυτή η θεμελιακή και θεσμική αδυναμία; Ότι τα κράτη μέλη που συμμετείχαν στην ζώνη του ευρώ, ενώ είχαν χρέος που εξυπηρετούσαν με το δικό τους νόμισμα και παράλληλα διαμόρφωναν την δική τους νομισματική πολιτική, δηλαδή ακολουθούσαν ανατιμητικές ή υποτιμητικές για το νόμισμα τους πολιτικές, ξαφνικά αναγκάστηκαν να απωλέσουν την ιδιότητα του εκδότη του νομίσματος και να γίνουν απλά οι χρήστες του ευρώ, με αποτέλεσμα :

α) λόγω μη ύπαρξης μιας ευρωπαϊκής δημοσιονομικής αρχής και του καθεστώτος λειτουργίας της ΕΚΤ που δεν λαμβάνει αποφάσεις ως «δανειστής ύστατης προσφυγής», τα κράτη που συμμετέχουν στην ζώνη του ευρώ, να στρέφονται αναγκάστηκαν στον εξωτερικό δανεισμό με αποτέλεσμα η εξέλιξη αυτή να οδηγεί πολύ συχνά την εθνική τους οικονομία σε ένα φαύλο κύκλο αύξησης του χρέους, αύξησης του κόστους εξυπηρέτησης του και αύξησης του δημόσιου ελλείμματος, το οποίο με τη σειρά του αύξανε το πιστωτικό ρίσκο και τα επιτόκια δανεισμού,

β) λόγω του κομβικού ρόλου των τραπεζών στην λειτουργία της οικονομίας και της συσχέτισής τους με το δημόσιο και ιδιωτικό τομέα έχουν τεθεί σε εφαρμογή μια πληθώρα νέων κανονιστικών ρυθμίσεων, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο, με αποτέλεσμα, οι τράπεζες να καταβάλλουν σημαντικές προσπάθειες για να μπορέσουν να ανταποκριθούν και να συμμορφωθούν με τις σχετικές πρόνοιες. Πρόνοιες που δυσχεραίνουν σημαντικά την αυτόνομη λειτουργία τους και συχνά πυκνά απαιτούνται από τα κράτη μέλη ενίσχυση των εποπτικών του κεφαλαίων προκειμένου να μην οδηγηθούν σε πτώχευση. Στη χώρα μας ένα πολύ μεγάλο μέρος των κεφαλαίων των τραπεζών οφείλετε στον αναβαλλόμενο φόρο. Επομένως στην περίπτωση αστάθειας του χρηματοπιστωτικού συστήματος μιας χώρας, η διάσωσή του επιβαρύνει την ίδια την χώρα, έχει τρομακτικές επιπτώσεις στο δημοσιονομικό περιβάλλον της, γεγονός που το ζήσαμε στην Ελλάδα,

γ) πλέον η δημοσιονομική πολιτική, ως εργαλείο σταθεροποίησης, ανάπτυξης και κοινωνικής πολιτικής, έγκειται σε περιορισμούς, αφού συνδέεται άμεσα με την δυνατότητα της χώρας να έχει πρόσβαση σε ιδιωτικές αγορές ομολόγων. Στην συνθήκη

αυτή έχουν αναπτυχθεί ανταγωνιστικοί μηχανισμοί για την πρόσβαση των κρατών σε εξωτερική ρευστότητα με αποτέλεσμα να διαμορφώνεται μια κλίμακα πιστωτικού ρίσκου των εθνικών οικονομιών διαμέσου των ομολόγων, δίνοντας ή στερώντας σε πολλές περιπτώσεις την χρηματοδότησή τους.

Τέλος να αναφέρουμε ότι στο πλαίσιο της χρηματοπιστωτικής κρίσης μια πληθώρα κανονιστικών ρυθμίσεων αλλά και χρηματοοικονομικών μέσων δημιουργήθηκαν σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ώστε να μειωθεί ο κίνδυνος επανάληψης τέτοιων κρίσεων. Έτσι θεσπίστηκε ο Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 806/2014 σχετικά με τον Ενιαίο Μηχανισμό Εξυγίανσης (SRM) και το Ενιαίο Ταμείο Εξυγίανσης (SFR) το οποίο προβλέπεται να συγκεντρώνει πόρους οι οποίοι θα ανέρχονται τουλάχιστον στο 1% του ποσού των εγγυημένων καταθέσεων όλων των πιστωτικών ιδρυμάτων με άδεια λειτουργίας στα συμμετέχοντα κράτη μέλη. Μέχρι την ενεργοποίηση του Ενιαίου Ταμείου Εξυγίανσης (SRF) που στόχος ήταν η ενεργοποίηση του να πραγματοποιηθεί από την 1.1.2023, η εξυγίανση και η κεφαλαιακή στήριξη των τραπεζών γίνονταν με τη συνδρομή των κρατικών προϋπολογισμών μέσω του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ESM). Η διαδικασία αυτή ωστόσο φανερώνει ακόμη μια φορά τις αδυναμίες και τις εσωτερικές αντιφάσεις της ΕΕ αφού από την μία επιδιώκει την μετάβαση σε μια Τραπεζική Ένωση με ανεξάρτητη λειτουργία και απεξάρτησή της από τα δημόσια οικονομικά των κρατών μελών, από τη άλλη όμως το σύνθετο ρυθμιστικό πλαίσιο εποπτείας δεν αποτελεί πεδίο προσέλκυσης ιδιωτών επενδυτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Πρωτογενή έρευνα και μεθοδολογία

Στο παρόν κεφάλαιο παρατίθενται τα βασικά χαρακτηριστικά της μεθοδολογίας της έρευνας η οποία διεξήχθη για τις ανάγκες συγγραφής της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

3.1. Ποσοτική έρευνα

Η ποσοτική έρευνα είναι μια ευρέως χρησιμοποιούμενη μέθοδος για τη διεξαγωγή εμπειρικής έρευνας σε διάφορους τομείς, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών επιστημών, των επιχειρήσεων και των επιστημών υγείας. Αυτή η προσέγγιση περιλαμβάνει τη συλλογή και ανάλυση αριθμητικών δεδομένων για την εξέταση και κατανόηση της σχέσης μεταξύ των μεταβλητών. Σύμφωνα με τον Creswell (2014), η ποσοτική έρευνα είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για τον έλεγχο υποθέσεων, την πραγματοποίηση προβλέψεων και τη μέτρηση της έκτασης των σχέσεων μεταξύ των μεταβλητών.

Ένα από τα βασικά πλεονεκτήματα της ποσοτικής έρευνας είναι η ικανότητά της να παράγει αξιόπιστα και γενικεύσιμα ευρήματα. Επιπλέον, η ποσοτική έρευνα επιτρέπει τη στατιστική ανάλυση, η οποία παρέχει μια αυστηρή και συστηματική μέθοδο για την αξιολόγηση των σχέσεων μεταξύ των μεταβλητών (Babbie, 2016). Ωστόσο είναι χρήσιμο να ειπωθεί ότι η ποσοτική έρευνα μπορεί να μην αποτυπώνει πλήρως την πολυπλοκότητα των ανθρώπινων εμπειριών και προοπτικών, καθώς συνήθως βασίζεται σε ερωτήσεις κλειστού τύπου και σε προκαθορισμένες κατηγορίες για την ανάλυση δεδομένων..

3.2. Συλλογή δεδομένων

Το ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκε έτσι ώστε με βάση τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων να κατανοηθεί η αντίληψή τους, σε σχέση με την ύπαρξη των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα, τους λόγους ανάπτυξής τους, την αποτελεσματικότητα των πολιτικών που ακολουθούνται για την αντιμετώπισή τους, καθώς επίσης και σε γενικές ερωτήσεις σχετικά με τις επιπτώσεις των ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα. Το ερωτηματολόγιο χωρίστηκε σε έξι μέρη:

Μέρος 1ο : Δημογραφικά στοιχεία

Μέρος 2ο : Κατανόηση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα

Μέρος 3ο : Λόγοι για την ανάπτυξη των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα

Μέρος 4ο : Αποτελεσματικότητα των πολιτικών που ακολουθήθηκαν για την αντιμετώπιση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα

Μέρος 5ο : Κοινή αντίληψη και επίγνωση

Μέρος 6ο : Γενικές ερωτήσεις

Το ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκε με συνδυασμό ερωτήσεων κλειστού τύπου και ερωτήσεων της κλίμακας Likert. Οι ερωτήσεις κλειστού τύπου επέτρεψαν την εύκολη κατηγοριοποίηση και ανάλυση, ενώ οι ερωτήσεις της κλίμακας Likert παρείχαν μια σειρά απαντήσεων για να συλλάβουν τις απόψεις και τις αντιλήψεις των ερωτηθέντων με μεγαλύτερη ακρίβεια (Auerbach & Gorodnichenko, 2012).

3.3. Δείγμα

Ο πληθυσμός-στόχος της παρούσας μελέτης κυρίως ήταν εργαζόμενοι στον δημόσιο τομέα και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα στην Ελλάδα. Ένα δείγμα 150 συμμετεχόντων επιλέχθηκε με τη μέθοδο της βολικής δειγματοληψίας, η οποία είναι μια τεχνική δειγματοληψίας μη πιθανοτήτων. Αυτή η μέθοδος δειγματοληψίας επιλέχθηκε λόγω της σκοπιμότητας και της ευκολίας πρόσβασης στους ερωτηθέντες στον πληθυσμό-στόχο. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι αυτή η μέθοδος μπορεί να εισάγει μεροληψία επιλογής και να περιορίσει τη γενίκευση των αποτελεσμάτων (Giavazzi & Pagano, 1990).

Τα κριτήρια ένταξης για τους συμμετέχοντες ήταν τα εξής: (1) απασχολούμενος στον δημόσιο τομέα ή ευρύτερο δημόσιο τομέα στην Ελλάδα, (2) ηλικίας 18 ετών και άνω, και (3) πρόθυμοι και ικανοί να παράσχουν ενημερωμένη συγκατάθεση για συμμετοχή στη μελέτη. Οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν για το σκοπό της μελέτης και διασφαλίστηκε η ανωνυμία τους.

3.4. Ενημερωμένη συγκατάθεση από τους Συμμετέχοντες

Η διαδικασία ενημερωμένης συναίνεσης είναι μια κρίσιμη πτυχή της έρευνας, σε αυτή τη έρευνα, ελήφθη ενημερωμένη συγκατάθεση από όλους τους συμμετέχοντες πριν από τη

συλλογή δεδομένων. Η διανομή του ερωτηματολογίου του πραγματοποιήθηκε κυρίως ηλεκτρονικά και σε λίγες περιπτώσεις με την προσωπική παρουσία του ερευνητή..

3.5. Ερευνητική διαδικασία

Η ερευνητική διαδικασία ξεκίνησε με την επιλογή δείγματος συμμετεχόντων από τον δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα και συγκεκριμένα εταιρεία του Υπουργείου Ανάπτυξης. Χρησιμοποιήθηκε μια βολική μη τυχαία μέθοδος δειγματοληψίας και το δείγμα αποτελούνταν από 150 άτομα (Smith, 2017). Στη συνέχεια, το ερωτηματολόγιο διακινήθηκε στους συμμετέχοντες ηλεκτρονικά για την συμπλήρωση του. Το ερωτηματολόγιο περιλάμβανε ερωτήσεις σχετικά με το επίπεδο κατανόησης των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους, την αντίληψή τους για την αποτελεσματικότητα των κυβερνητικών πολιτικών και δημογραφικές πληροφορίες όπως η ηλικία το εργασιακό τους status, και το επίπεδο εκπαίδευσης (Lusardi & Mitchell, 2014).

Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από την έρευνα αναλύθηκαν με τη χρήση στατιστικού λογισμικού SPSS. Τα κατάλληλα στατιστικά τεστ επιλέχθηκαν με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα και υποθέσεις (Gross & Souleles, 2002). Η ερευνητική διαδικασία είχε ως στόχο να δώσει πληροφορίες για τη σχέση μεταξύ του επιπέδου κατανόησης των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους και της αντιληπτής αποτελεσματικότητας των κυβερνητικών πολιτικών για την αντιμετώπισή τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Αποτελέσματα στοιχείων διεξαχθείσας έρευνας

Στο παρόν κεφάλαιο παρατίθενται τα αποτελέσματα των αναλύσεων επί του δείγματος των συγκεντρωθέντων δεδομένων της διεξαχθείσας έρευνας.

4.1. Περιγραφική στατιστική

Στη παρούσα ενότητα παρατίθενται τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος.

Πίνακας 4.1 Περιγραφικά στατιστικά

Descriptives					
			Statistic	Std. Error	
ΗΛΙΚΙΑ ΣΥΜΜ.	Mean			3,07	0,114
	95% Confidence Interval for Mean	Lower Bound		2,85	
		Upper Bound		3,30	
	5% Trimmed Mean			3,08	
	Median			3,00	
	Variance			1,948	
	Std. Deviation			1,396	
	Minimum			1	
	Maximum			5	
	Range			4	
	Interquartile Range			2	
	Skewness			-0,087	0,198
Kurtosis			-1,220	0,394	

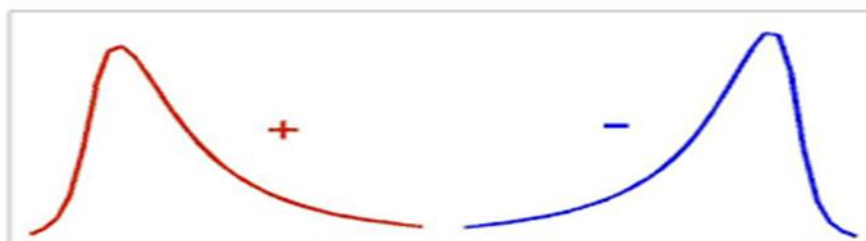
	N	Min.	Max.	Mean	Std. Deviation	Skewness	Kurtosis
STATUS ΑΠΑΣΧ. ΣΥΜΜ.	150	1	3	1,93	0,852	0,141	-1.613
Valid N (listwise)	150						

	N	Mi n.	Max.	Mean	Std. Deviation		
ΤΡΟΠΟΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ	150	1	3	2,05	0,780	-0,082	-1.347
Valid N (listwise)	150						

	N	Min.	Max.	Mean	Std. Deviation	Skewness	Kurtosis
ΦΥΛΟ ΣΥΜΜ.	150	1	2	1,54	0,500	-0,162	-2.001
ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠ. ΣΥΜΜ.	150	1	3	2,03	0,835	-0,050	-1.566
Valid N (listwise)	150						

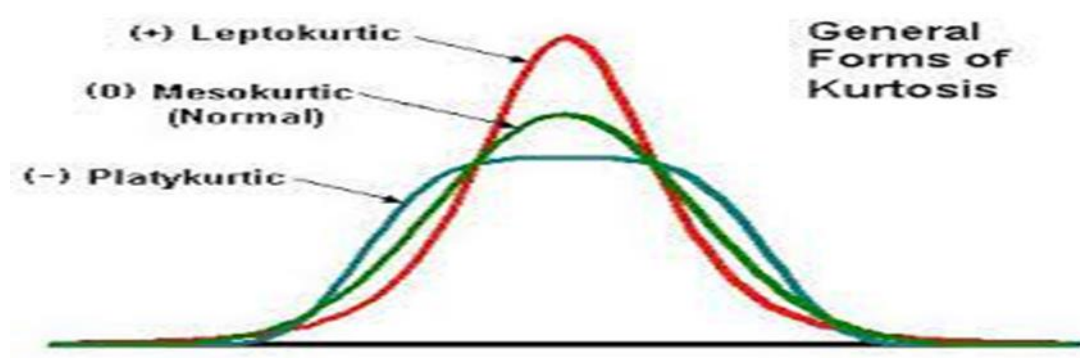
Ο πίνακας 4.1 παρουσιάζει περιγραφικά στατιστικά στοιχεία για πέντε μεταβλητές: ΗΛΙΚΙΑ ΣΥΜΜ. (ηλικία), STATUS ΑΠΑΣΧ. ΣΥΜΜ. (κατάσταση απασχόλησης), ΤΡΟΠΟΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ (τρόπος ενημέρωσης), ΦΥΛΟ ΣΥΜΜ. (φύλο), και ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠ. ΣΥΜΜ. (Επίπεδο Εκπαίδευσης). Οι περιγραφικές στατιστικές χρησιμοποιούνται για να συνοψίσουν και να περιγράψουν τα κύρια χαρακτηριστικά ενός συνόλου δεδομένων (Trochim, 2006). Εδώ παρουσιάζονται η μέση τιμή, η τυπική απόκλιση, η λοξότητα και η κύρτωση κάθε μεταβλητής. Ο μέσος όρος και η τυπική απόκλιση είναι μέτρα κεντρικής τάσης και διασποράς, αντίστοιχα (Gravetter & Wallnau, 2016). Οι μέσοι όροι για κάθε μεταβλητή είναι οι εξής: 3,07 (ηλικία), 1,93 (κατάσταση απασχόλησης), 2,05 (τρόπος πληροφόρησης), 1,54 (φύλο) και 2,03 (βαθμίδα εκπαίδευσης). Οι τυπικές αποκλίσεις είναι: 1.396 (ηλικία), 0.852 (κατάσταση απασχόλησης), 0.780 (τρόπος πληροφόρησης), 0.500 (φύλο) και 0.835 (μορφωτικό επίπεδο).

Οι υψηλές τυπικές αποκλίσεις υποδηλώνουν μεγαλύτερη μεταβλητότητα στα δεδομένα, ενώ οι χαμηλές τυπικές αποκλίσεις υποδηλώνουν μικρότερη μεταβλητότητα (Field, 2013). Η λοξότητα και η κύρτωση είναι μέτρα του σχήματος σε μια κατανομή (DeCarlo, 1997). Η λοξότητα υποδηλώνει τον βαθμό ασυμμετρίας γύρω από τη μέση τιμή, με τη θετική λοξότητα να δείχνει μια μακριά ουρά στα δεξιά και την αρνητική λοξότητα να δείχνει μια μακριά ουρά στα αριστερά (Field, 2013).

Οι τιμές λοξότητας για κάθε μεταβλητή είναι: -0,087 (ηλικία), 0,141 (κατάσταση απασχόλησης), -0,082 (τρόπος πληροφόρησης), -0,162 (φύλο) και -0,050 (επίπεδο

εκπαίδευσης). Καμία από τις τιμές λοξότητας δεν είναι ακραία, υποδηλώνοντας ότι οι κατανομές για αυτές τις μεταβλητές είναι περίπου συμμετρικές (Field, 2013). Η Kurtosis μετρά την «ουρά» ή την αιχμή μιας κατανομής (DeCarlo, 1997). Η θετική κύρτωση (λεπτόκυρτη) δείχνει μια πιο κορυφαία κατανομή, ενώ η αρνητική κύρτωση(πλατύκυρτη) δείχνει μια πιο επίπεδη κατανομή σε σύγκριση με μια κανονική κατανομή (Field, 2013).

Οι τιμές κύρτωσης για κάθε μεταβλητή είναι: -1.220 (ηλικία), -1.613 (κατάσταση απασχόλησης), -1.347 (τρόπος πληροφόρησης), -2.001 (φύλο) και -1.566 (μορφωτικό επίπεδο). Όλες οι τιμές κύρτωσης είναι αρνητικές, υποδεικνύοντας ότι οι κατανομές είναι σχετικά επίπεδες σε σύγκριση με μια κανονική κατανομή (Field, 2013).

Πίνακας 4.2 Περιγραφικά στατιστικά – Πίνακας συχνότητων (ΗΛΙΚΙΑ)

ΗΛΙΚΙΑ ΣΥΜΜ.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	μέχρι 29 ετών	28	18,7	18,7	18,7
	30-39 ετών	25	16,7	16,7	35,3
	40-49 ετών	36	24,0	24,0	59,3
	50-59 ετών	30	20,0	20,0	79,3
	60 ετών και άνω	31	20,7	20,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

Ο πίνακας 4.2 παρουσιάζει τη συχνότητα και την ποσοστιαία κατανομή των ηλικιακών ομάδων των συμμετεχόντων. Δείχνει ότι η πλειονότητα των συμμετεχόντων είναι στην ηλικιακή ομάδα 40-49 ετών (24,0%), ακολουθούμενη από τις ηλικίες 50-59 ετών (20,0%) και 60 ετών και άνω (20,7%). Το χαμηλότερο ποσοστό αφορά άτομα έως 29 ετών (18,7%).

Η στήλη του αθροιστικού ποσοστού υποδεικνύει το συνολικό ποσοστό των συμμετεχόντων σε κάθε ηλικιακή ομάδα και δείχνει ότι σχεδόν το 80% των συμμετεχόντων είναι 40 ετών και άνω.

Αυτός ο πίνακας παρέχει πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με την ηλικιακή κατανομή των συμμετεχόντων στη μελέτη, κάτι που είναι σημαντικό για την κατανόηση των χαρακτηριστικών του δείγματος και τη γενίκευση των ευρημάτων. Τα αποτελέσματα υποδηλώνουν ότι το δείγμα αποτελείται κυρίως από άτομα μέσης και μεγαλύτερης ηλικίας, γεγονός που μπορεί να έχει επιπτώσεις στη γενίκευση των ευρημάτων σε νεότερους πληθυσμούς.

Η ηλικιακή κατανομή του δείγματος μπορεί να μας δείξει στοιχεία σε σχέση με προηγούμενη έρευνα σχετικά με τη στάση απέναντι στο δημόσιο χρέος, η οποία διαπίστωσε ότι τα ηλικιωμένα άτομα τείνουν να είναι πιο συντηρητικά και να αποστρέφονται το χρέος από τα νεότερα άτομα (Ziaei and Bahrami, 2017). Επιπλέον, μελέτες έχουν δείξει ότι η ηλικία μπορεί να επηρεάσει τις αντιλήψεις των ατόμων για τις κρατικές δαπάνες και το δημόσιο χρέος, με τα νεότερα άτομα να υποστηρίζουν περισσότερο την κρατική παρέμβαση στην οικονομία (Yanovitch and Kiewiet, 2016).

Πίνακας 4.3 Περιγραφικά στατιστικά – Πίνακας συχνοτήτων (ΕΠΠΕΔΟ ΕΚΠ)

ΕΠΠΕΔΟ ΕΚΠ. ΣΥΜΜ.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Απολυτήριο Β'- εκπαίδευσης	50	33,3	33,3	33,3
	Πτυχίο πανεπιστημίου	46	30,7	30,7	64,0
	Μεταπτυχιακό δίπλωμα/ Διδακτορικός τίτλος	54	36,0	36,0	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

Ο πίνακας 4.3 παρουσιάζει τη συχνότητα και την ποσοστιαία κατανομή των επιπέδων εκπαίδευσης των συμμετεχόντων. Δείχνει ότι το υψηλότερο ποσοστό συμμετεχόντων (36,0%) είναι πτυχιούχοι που κατέχουν μεταπτυχιακούς τίτλους σπουδών, ακολουθούμενοι από αυτούς με πτυχίο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (33,3%) και εκείνοι

με πτυχίο πανεπιστημίου (30,7%). Η στήλη του σωρευτικού ποσοστού υποδεικνύει το συνολικό ποσοστό των συμμετεχόντων σε κάθε κατηγορία εκπαιδευτικού επιπέδου και δείχνει ότι σχεδόν τα δύο τρίτα των συμμετεχόντων έχουν ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Αυτός ο πίνακας παρέχει πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με το εκπαιδευτικό υπόβαθρο των συμμετεχόντων, κάτι που είναι σημαντικό για την κατανόηση των χαρακτηριστικών του δείγματος και των πιθανών προκαταλήψεων στη έρευνα. Τα αποτελέσματα υποδηλώνουν ότι το δείγμα είναι υψηλού μορφωτικού επιπέδου, γεγονός που μπορεί να έχει επιπτώσεις στη γενίκευση των ευρημάτων σε λιγότερο μορφωμένους πληθυσμούς.

Το μορφωτικό επίπεδο του δείγματος μπορεί να μας δείξει στοιχεία σε σχέση με προηγούμενες έρευνες σχετικά με τη στάση απέναντι στο δημόσιο χρέος, κατά τις οποίες φαίνεται ότι τα άτομα με υψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης τείνουν να έχουν καλύτερη κατανόηση των οικονομικών ζητημάτων και μια πιο λεπτή άποψη για τις κρατικές δαπάνες (Bai and Lu, 2017). Επιπλέον, μελέτες έχουν δείξει ότι η εκπαίδευση μπορεί να επηρεάσει τη στάση των ατόμων απέναντι στο δημόσιο χρέος και την κρατική παρέμβαση στην οικονομία, με τα πιο μορφωμένα άτομα να υποστηρίζουν περισσότερο τις κρατικές δαπάνες (Gilens, 2012).

Πίνακας 4.4 Περιγραφικά στατιστικά – Πίνακας συχνότητας (ΦΥΛΟ)

ΦΥΛΟ ΣΥΜΜ.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Αντρας	69	46,0	46,0	46,0
	Γυναίκα	81	54,0	54,0	54,0
	Total	150	100,0	100,0	

Ο πίνακας 4.4 παρουσιάζει τη συχνότητα και την ποσοστιαία κατανομή του φύλου των συμμετεχόντων. Δείχνει ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων είναι γυναίκες, αντιπροσωπεύοντας το 54% του δείγματος, ενώ οι άνδρες το 46%. Η στήλη του αθροιστικού ποσοστού υποδεικνύει το συνολικό ποσοστό των συμμετεχόντων σε κάθε

κατηγορία φύλου και δείχνει ότι το δείγμα είναι σχετικά ομοιόμορφα κατανομημένο ως προς το φύλο.

Αυτός ο πίνακας είναι σημαντικός για την κατανόηση των χαρακτηριστικών του δείγματος και των πιθανών προκαταλήψεων στη μελέτη. Μπορεί να μας δείξει στοιχεία σε σχέση με προηγούμενες έρευνες σχετικά με τη στάση των ατόμων απέναντι στο δημόσιο χρέος, η οποία διαπίστωσε ότι οι γυναίκες τείνουν να είναι πιο απρόθυμες και συντηρητικές στη λήψη οικονομικών αποφάσεων (Byrnes et al., 1999· Croson and Gneezy, 2009). Αυτό μπορεί να έχει επιπτώσεις στη στάση τους απέναντι στο δημόσιο χρέος, καθώς οι γυναίκες μπορεί να υποστηρίζουν λιγότερο τις κρατικές δαπάνες και να ανησυχούν περισσότερο για τη δημοσιονομική ευθύνη.

Ωστόσο, άλλες μελέτες έχουν βρει ότι η σχέση μεταξύ του φύλου και της στάσης απέναντι στο δημόσιο χρέος είναι πιο περίπλοκη και μπορεί να επηρεάζεται από παράγοντες όπως η εκπαίδευση και το εισόδημα (Van der Cruijsen and Eijffinger, 2007).

Για παράδειγμα, οι γυναίκες με υψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης μπορεί να είναι πιο υποστηρικτικές στις κρατικές δαπάνες και πιο πιθανό να θεωρούν το δημόσιο χρέος ως απαραίτητο εργαλείο για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης.

Πίνακας 4.5 Περιγραφικά στατιστικά – Πίνακας συχνότητων (STATUS ΑΠΑΣΧ.)

STATUS ΑΠΑΣΧ. ΣΥΜΜ.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Υπάλληλος	60	40,0	40,0	40,0
	Προϊστάμενος τμήματος	41	27,3	27,3	67,3
	Δ/ντης/Γεν. Δ/ντης	49	32,7	32,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

Ο πίνακας 4.5 παρουσιάζει τη συχνότητα και την ποσοστιαία κατανομή της εργασιακής κατάστασης των συμμετεχόντων. Η πλειονότητα των συμμετεχόντων είναι υπάλληλοι (40%), ακολουθούμενοι από τους προϊσταμένους τμημάτων (27,3%) και τους διευθυντές ή γενικούς διευθυντές (32,7%). Η στήλη του σωρευτικού ποσοστού υποδεικνύει το συνολικό ποσοστό των συμμετεχόντων σε κάθε κατηγορία απασχόλησης και δείχνει ότι το δείγμα είναι σχετικά ομοιόμορφα κατανομημένο ως προς το καθεστώς απασχόλησης.

Αυτός ο πίνακας είναι σημαντικός για την κατανόηση των χαρακτηριστικών του δείγματος και των πιθανών προκαταλήψεων στη μελέτη. Μπορεί να μας δείξει στοιχεία σε σχέση με προηγούμενες έρευνες σχετικά με τη στάση των ατόμων απέναντι στο δημόσιο χρέος, η οποία έχει βρει ότι άτομα σε θέσεις εξουσίας ή με υψηλά επίπεδα εκπαίδευσης και εισοδήματος τείνουν να έχουν πιο θετική στάση απέναντι στις κρατικές δαπάνες και το δημόσιο χρέος (Alesina et al., 2014; Potrafke , 2013).

Ωστόσο, άλλες μελέτες έχουν βρει ότι η σχέση μεταξύ του καθεστώτος απασχόλησης και της στάσης απέναντι στο δημόσιο χρέος είναι πιο περίπλοκη και μπορεί να εξαρτάται από παράγοντες όπως η πολιτική ιδεολογία και οι αντιλήψεις για την αποτελεσματικότητα της κυβέρνησης (Hicks et al., 2015; D'Acci, 2018). Για παράδειγμα, άτομα που είναι πολιτικά πιο συντηρητικά ή που έχουν λιγότερη εμπιστοσύνη στους κυβερνητικούς θεσμούς μπορεί να είναι λιγότερο υποστηρικτικά στις κρατικές δαπάνες και να ανησυχούν περισσότερο για τη δημοσιονομική ευθύνη, ανεξάρτητα από το καθεστώς απασχόλησης τους.

4.2. Συνολική παρουσίαση των απαντήσεων του πληθυσμού της έρευνας στα ερωτήματα

Σύμφωνα με τον πίνακα 4.6, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ως προς την έννοια κατανόησης του δημόσιου ελλείμματος η πλειοψηφία του πληθυσμού της έρευνας (64%) κατανοεί τον όρο δημόσιο έλλειμμα, με το 16,7% να εκφράζει υψηλό επίπεδο κατανόησης. Μόνο το 17,3 % του πληθυσμού ανέφερε ότι καθόλου δεν κατανοεί την έννοια του δημόσιου ελλείμματος, ενώ το υπόλοιπο 19,3% είτε δεν απάντησε είτε ήταν αβέβαιο.

Πιν 4.6

ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΕΛΛΕΙΜΑΤΟΣ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	26	17,3	17,3	17,3
	Λίγο	15	10,0	10,0	27,3
	Αρκετά	34	22,7	22,7	50,0
	Πολύ	21	14,0	14,0	64,0
	Πάρα πολύ	25	16,7	16,7	80,7
	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	29	19,3	19,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

Σύμφωνα με τον πίνακα 4.7, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ως προς την έννοια κατανόησης του δημόσιου χρέους η πλειοψηφία του πληθυσμού της έρευνας (68%) κατανοεί τον όρο δημόσιο χρέος, με το 16,7% να εκφράζει υψηλό επίπεδο κατανόησης. Μόνο το 16,7 % του πληθυσμού ανέφερε ότι καθόλου δεν κατανοεί την έννοια του δημόσιου χρέους, ενώ το υπόλοιπο 15,3% είτε δεν απάντησε είτε ήταν αβέβαιο.

Πιν. 4.7

ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	25	16,7	16,7	16,7
	Λίγο	26	17,3	17,3	34,0
	Αρκετά	25	16,7	16,7	50,7
	Πολύ	26	17,3	17,3	68,0
	Πάρα πολύ	25	16,7	16,7	84,7
	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	23	15,3	15,3	100,0
Total		150	100,0	100,0	

Σύμφωνα με τον πίνακα 4.8, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ως προς τον ρόλο των υπερβολικών δημόσιων δαπανών η πλειοψηφία του πληθυσμού της έρευνας (55,3%) θεωρεί ότι οι υπερβολικές δημόσιες δαπάνες ευθύνονται για την εξέλιξη των δημοσίων ελλειμμάτων και δημόσιου χρέους, με το 16,7% να τις θεωρεί εξαιρετικά σημαντικό παράγοντα. Μόνο το 20 % του πληθυσμού θεωρεί ότι οι υπερβολικές δαπάνες δεν έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους, ενώ το υπόλοιπο 24,7% είτε δεν εξέφρασε γνώμη είτε δεν απάντησε.

Πιν. 4.8

ΡΟΛΟΣ ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πολύ σημαντικός	25	16,7	16,7	16,7
	σημαντικός	29	19,3	19,3	36,0
	λιγότερο σημαντικός	29	19,3	19,3	55,3
	καθόλου σημαντικός	30	20,0	20,0	75,3
	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	37	24,7	24,7	100,0
Total		150	100,0	100,0	

Σύμφωνα με τον πίνακα 4.9, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ως προς την μείωση των φορολογικών εσόδων η πλειοψηφία του πληθυσμού της έρευνας (65,3%) θεωρεί ότι η μείωση των φορολογικών εσόδων ευθύνεται για την εξέλιξη των δημοσίων ελλειμμάτων και δημόσιου χρέους, με το 24,7% να την θεωρεί εξαιρετικά σημαντικό παράγοντα. Μόνο το 16,7% του πληθυσμού θεωρεί ότι η μείωση των φορολογικών εσόδων δεν έπαιξε σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους, ενώ το υπόλοιπο 18% είτε δεν εξέφρασε γνώμη είτε δεν απάντησε.

Πιν. 4.9

ΡΟΛΟΣ ΜΕΙΩΣΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πολύ σημαντικός	37	24,7	24,7	24,7
	σημαντικός	26	17,3	17,3	42,0
	λιγότερο σημαντικός	35	23,3	23,3	65,3
	καθόλου σημαντικός	25	16,7	16,7	82,0
	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	27	18,0	18,0	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

Σύμφωνα με τον πίνακα 4.10, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ως προς τον ρόλο της αυξημένης παραοικονομίας η πλειοψηφία του πληθυσμού της έρευνας (62%) θεωρεί ότι η αυξημένη παραοικονομία ευθύνεται για την εξέλιξη των δημοσίων ελλειμμάτων και δημόσιου χρέους, με το 23,3% να την θεωρεί εξαιρετικά σημαντικότερο παράγοντα. Μόνο το 21,3% του πληθυσμού θεωρεί ότι η αυξημένη παραοικονομία δεν έπαιξε σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους, ενώ το υπόλοιπο 16,7% είτε δεν εξέφρασε γνώμη είτε δεν απάντησε.

Πιν. 4.10

ΡΟΛΟΣ ΑΥΞΗΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πολύ σημαντικός	35	23,3	23,3	23,3
	σημαντικός	29	19,3	19,3	42,7
	λιγότερο σημαντικός	29	19,3	19,3	62,0
	καθόλου σημαντικός	32	21,3	21,3	83,3
	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	25	16,7	16,7	100,0
	Total		150	100,0	100,0

Σύμφωνα με τον πίνακα 4.11, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ως προς τον ρόλο της διεθνούς οικονομικής κρίσης η πλειοψηφία του πληθυσμού της έρευνας (66,7%) θεωρεί ότι η διεθνής οικονομική κρίση ευθύνεται για την εξέλιξη των δημοσίων ελλειμμάτων και δημόσιου χρέους, με το 22% να την θεωρεί εξαιρετικά σημαντικότερο παράγοντα. Μόνο το 9,3% του πληθυσμού θεωρεί ότι η διεθνής οικονομική κρίση δεν έπαιξε σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους, ενώ το υπόλοιπο 24% είτε δεν εξέφρασε γνώμη είτε δεν απάντησε.

Πιν. 4.11

ΡΟΛΟΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πολύ σημαντικός	33	22,0	22,0	22,0
	σημαντικός	39	26,0	26,0	48,0
	λιγότερο σημαντικός	28	18,7	18,7	66,7
	καθόλου σημαντικός	14	9,3	9,3	76,0
	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	36	24,0	24,0	100,0
	Total		150	100,0	100,0

Σύμφωνα με τον πίνακα 4.12, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ως προς τον ρόλο των προεκλογικών πολιτικών η πλειοψηφία του πληθυσμού της έρευνας (61,3%) θεωρεί ότι οι προεκλογικές πολιτικές ευθύνονται για την εξέλιξη των δημοσίων ελλειμμάτων και δημόσιου χρέους, με το 20% να τις θεωρεί εξαιρετικά σημαντικότερο παράγοντα. Μόνο το 19,3% του πληθυσμού θεωρεί ότι οι προεκλογικές πολιτικές δεν έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους, ενώ το υπόλοιπο 19,3% είτε δεν εξέφρασε γνώμη είτε δεν απάντησε.

Πιν. 4.12

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πολύ σημαντικός	30	20,0	20,0	20,0
	σημαντικός	32	21,3	21,3	41,3
	λιγότερο σημαντικός	30	20,0	20,0	61,3
	καθόλου σημαντικός	29	19,3	19,3	80,7
	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	29	19,3	19,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

Σύμφωνα με τον πίνακα 4.13, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ως προς την αποτελεσματικότητα των πολιτικών αντιμετώπισης των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους η πλειοψηφία του πληθυσμού της έρευνας (54%) δεν θεωρεί και τόσο αποτελεσματικές τις πολιτικές που εφαρμόζει η κυβέρνηση για την αντιμετώπιση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους, με μόνο το 12,7% να τις θεωρεί εξαιρετικά αποτελεσματικές, ενώ το υπόλοιπο 15,3% είτε δεν απάντησε είτε ήταν αβέβαιο.

Πιν. 4.13

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΔΗΜ. ΕΛΛΕΙΜ. ΚΑΙ ΧΡΕΟΥΣ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	29	19,3	19,3	19,3
	Λίγο	29	19,3	19,3	38,7
	Αρκετά	23	15,3	15,3	54,0
	Πολύ	27	18,0	18,0	72,0
	Πάρα πολύ	19	12,7	12,7	84,7
	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	23	15,3	15,3	100,0
Total	150	100,0	100,0		

Σύμφωνα με τον πίνακα 4.14, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ως προς την εφαρμογή μέτρων λιτότητας η πλειοψηφία του πληθυσμού της έρευνας (53,3%) θεωρεί ότι η εφαρμογή μέτρων λιτότητας θα μπορούσε να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέους, με το 14,7% να θεωρεί την εφαρμογή μέτρων λιτότητας

πολύ σημαντικό παράγοντα. Επίσης παρατηρούμε ότι το 23,3% του πληθυσμού δεν θεωρεί ότι η εφαρμογή προγραμμάτων λιτότητας θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος, ενώ το υπόλοιπό 23,3% είτε δεν εξέφρασε γνώμη είτε δεν απάντησε.

Πιν. 4.14

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΜΕΤΡΩΝ ΛΙΤΟΤΗΤΑΣ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πολύ σημαντικός	22	14,7	14,7	14,7
	σημαντικός	27	18,0	18,0	32,7
	λιγότερο σημαντικός	31	20,7	20,7	53,3
	καθόλου σημαντικός	35	23,3	23,3	76,7
	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	35	23,3	23,3	100,0
Total		150	100,0	100,0	

Σύμφωνα με τον πίνακα 4.15, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ως προς την αύξηση των κρατικών εσόδων η πλειοψηφία του πληθυσμού της έρευνας (60%) θεωρεί ότι οι αποτελεσματικοί μηχανισμοί για την αύξηση των κρατικών εσόδων θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος, με το 16,7% να τους θεωρεί πολύ σημαντικό παράγοντα. Επίσης παρατηρούμε ότι το 24,7% του πληθυσμού θεωρεί ότι δεν θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος, ενώ το υπόλοιπό 15,3% είτε δεν εξέφρασε γνώμη είτε δεν απάντησε.

Πιν. 4.15

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΥΞΗΣΗΣ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πολύ σημαντικός	25	16,7	16,7	16,7
	σημαντικός	33	22,0	22,0	38,7
	λιγότερο σημαντικός	32	21,3	21,3	60,0
	καθόλου σημαντικός	37	24,7	24,7	84,7
	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	23	15,3	15,3	100,0
Total		150	100,0	100,0	

Σύμφωνα με τον πίνακα 4.16, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ως προς την αυξημένη παραοικονομία, η πλειοψηφία του πληθυσμού της έρευνας (62%) θεωρεί ότι ο περιορισμός της παραοικονομίας θα μπορούσε να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος, με το 23,3% να θεωρεί πολύ σημαντικό παράγοντα την αντιμετώπιση της παραοικονομίας για την μείωση των δημόσιων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους. Επίσης παρατηρούμε ότι το 21,3% του πληθυσμού δεν θεωρεί ότι η αντιμετώπιση της παραοικονομίας θα μπορούσε να παίζει σημαντικό ρόλο στην μείωση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους, ενώ το υπόλοιπό 16,7% είτε δεν εξέφρασε γνώμη είτε δεν απάντησε.

Πιν. 4.16

ΡΟΛΟΣ ΑΥΞΗΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πολύ σημαντικός	35	23,3	23,3	23,3
	σημαντικός	29	19,3	19,3	42,7
	λιγότερο σημαντικός	29	19,3	19,3	62,0
	καθόλου σημαντικός	32	21,3	21,3	83,3
	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	25	16,7	16,7	100,0
Total		150	100,0	100,0	

Σύμφωνα με τον πίνακα 4.17, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ως προς την πάταξη της φοροδιαφυγής η πλειοψηφία του πληθυσμού της έρευνας (56,7%) θεωρεί ότι η πάταξη της φοροδιαφυγής θα μπορούσε να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος, με το 17,3% να θεωρεί πολύ σημαντικό παράγοντα την πάταξη της φοροδιαφυγής για την μείωση των δημόσιων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους. Επίσης παρατηρούμε ότι το 18,7% του πληθυσμού δεν θεωρεί ότι η πάταξη της φοροδιαφυγής θα μπορούσε να παίζει σημαντικό ρόλο στην μείωση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους, ενώ το υπόλοιπό 24,7% είτε δεν εξέφρασε γνώμη είτε δεν απάντησε.

Πιν. 4.17

ΠΑΤΑΞΗ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πολύ σημαντικός	26	17,3	17,3	17,3
	σημαντικός	26	17,3	17,3	34,7
	λιγότερο σημαντικός	33	22,0	22,0	56,7
	καθόλου σημαντικός	28	18,7	18,7	75,3
	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	37	24,7	24,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

Σύμφωνα με τον πίνακα 4.18, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ως προς τον περιορισμό του δημόσιου τομέα η πλειοψηφία του πληθυσμού της έρευνας (55,3%) θεωρεί ότι ο περιορισμός του κράτους θα μπορούσε να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος, με το 22,7% να θεωρεί πολύ σημαντικό παράγοντα το περιορισμό του κράτους για την μείωση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους. Επίσης παρατηρούμε ότι το 18% του πληθυσμού δεν θεωρεί ότι ο περιορισμός του κράτους θα μπορούσε να παίζει σημαντικό ρόλο στην μείωση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους, ενώ το υπόλοιπό 26,7% είτε δεν εξέφρασε γνώμη είτε δεν απάντησε.

Πίν. 4.18

ΜΕΙΩΣΗ ΕΚΤΑΣΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πολύ σημαντικός	34	22,7	22,7	22,7
	σημαντικός	25	16,7	16,7	39,3
	λιγότερο σημαντικός	24	16,0	16,0	55,3
	καθόλου σημαντικός	27	18,0	18,0	73,3
	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	40	26,7	26,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

Σύμφωνα με τον πίνακα 4.19, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ως προς την μελλοντική βελτίωση του δημόσιου τομέα η πλειοψηφία του πληθυσμού της έρευνας (62%) θεωρεί

ότι η αύξηση της αποτελεσματικότητας του κράτους θα μπορούσε να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος, με το 18,7% να θεωρεί πολύ σημαντικό παράγοντα την αύξηση της αποτελεσματικότητας του κράτους για την μείωση των δημόσιων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους. Επίσης παρατηρούμε ότι το 19,3% του πληθυσμού δεν θεωρεί ότι η αύξηση της αποτελεσματικότητας του κράτους θα μπορούσε να παίξει σημαντικό ρόλο στην μείωση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους, ενώ το υπόλοιπο 18,7% είτε δεν εξέφρασε γνώμη είτε δεν απάντησε.

Πιν. 4.19

ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΥΞΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πολύ σημαντικός	28	18,7	18,7	18,7
	σημαντικός	31	20,7	20,7	39,3
	λιγότερο σημαντικός	34	22,7	22,7	62,0
	καθόλου σημαντικός	29	19,3	19,3	81,3
	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	28	18,7	18,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

Σύμφωνα με τον πίνακα 4.20, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ως προς τον εκσυγχρονισμό του δημόσιου τομέα η πλειοψηφία του πληθυσμού της έρευνας (55,3%) θεωρεί ότι ο εκσυγχρονισμός του κράτους θα μπορούσε να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος, με το 19,3% να θεωρεί πολύ σημαντικό παράγοντα τον εκσυγχρονισμό του κράτους για την μείωση των δημόσιων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους. Επίσης παρατηρούμε ότι το 20% του πληθυσμού δεν θεωρεί ότι ο εκσυγχρονισμός του κράτους θα μπορούσε να παίξει σημαντικό ρόλο στην μείωση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους, ενώ το υπόλοιπο 19,3% είτε δεν εξέφρασε γνώμη είτε δεν απάντησε.

Πιν. 4.20

ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πολύ σημαντικός	29	19,3	19,3	19,3
	σημαντικός	28	18,7	18,7	38,0
	λιγότερο σημαντικός	34	22,7	22,7	60,7
	καθόλου σημαντικός	30	20,0	20,0	80,7
	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	29	19,3	19,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

Σύμφωνα με τον πίνακα 4.21, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ανησυχία για την ύπαρξη υψηλών δημοσίων ελλειμμάτων και δημόσιου χρέους έχει η πλειοψηφία του πληθυσμού της έρευνας (64,7%) με ποσοστό 22% να μη έχει καμία ανησυχία να τις θεωρεί εξαιρετικά αποτελεσματικές, ενώ το υπόλοιπο 13,3% είτε δεν απάντησε είτε ήταν αβέβαιο.

Πιν. 4.21

ΑΝΗΣΥΧΙΑ ΓΙΑ ΥΨΗΛΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΕΛΛΕΙΜΑΤΑ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	33	22,0	22,0	22,0
	Λίγο	19	12,7	12,7	34,7
	Αρκετά	21	14,0	14,0	48,7
	Πολύ	34	22,7	22,7	71,3
	Πάρα πολύ	23	15,3	15,3	86,7
	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	20	13,3	13,3	100,0
Total	150	100,0	100,0		

Σύμφωνα με τον πίνακα 4.22, διαπιστώνουμε ότι το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού της έρευνα σε ποσοστό 67,3% ενημερώνετε μέσω του ηλεκτρονικού και έντυπου τύπου, ενώ το υπόλοιπο ποσοστό 32,7% υπηρεσιακά.

Πιν. 4.22

ΤΡΟΠΟΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Μέσω του έντυπου τύπου	42	28,0	28,0	28,0
	Μέσω του ηλεκτρονικού τύπου	59	39,3	39,3	67,3
	Υπηρεσιακά	49	32,7	32,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

Σύμφωνα με τον πίνακα 4.23, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η πλειοψηφία του πληθυσμού της έρευνας (64%) έχει βιώσει τις επιπτώσεις των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην ζωή του μέσω της μείωσης του μισθού του, με μόνο το 20% να απαντάει ότι δεν έχει βιώσει τις επιπτώσεις των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημοσίου χρέους στη ζωή του , ενώ το υπόλοιπο 16% είτε δεν απάντησε είτε ήταν αβέβαιο.

Πιν. 4.23

ΒΙΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΔΜ. ΕΛΛΕΙΜ. ΚΑΙ ΧΡΕΟΥΣ ΜΕ ΜΕΙΩΣΗ ΜΙΣΘΟΥ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	30	20,0	20,0	20,0
	Λίγο	25	16,7	16,7	36,7
	Αρκετά	28	18,7	18,7	55,3
	Πολύ	22	14,7	14,7	70,0
	Πάρα πολύ	21	14,0	14,0	84,0
	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	24	16,0	16,0	100,0
Total		150	100,0	100,0	

Σύμφωνα με τον πίνακα 4.24, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η πλειοψηφία του πληθυσμού της έρευνας (65,3%) έχει βιώσει τις επιπτώσεις των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην ζωή του μέσω της αυξημένης φορολογίας, με μόνο το 17,3% να απαντάει ότι δεν έχει βιώσει τις επιπτώσεις των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημοσίου χρέους στη ζωή του , ενώ το υπόλοιπο 17,3% είτε δεν απάντησε είτε ήταν αβέβαιο.

Πιν. 4.24

ΒΙΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΔΜ. ΕΛΛΕΙΜ. ΚΑΙ ΧΡΕΟΥΣ ΜΕ ΑΥΞΗΣΗ ΦΟΡΩ.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	26	17,3	17,3	17,3
	Λίγο	25	16,7	16,7	34,0
	Αρκετά	27	18,0	18,0	52,0
	Πολύ	23	15,3	15,3	67,3
	Πάρα πολύ	23	15,3	15,3	82,7
	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	26	17,3	17,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

Σύμφωνα με τον πίνακα 4.25, παρατηρούμε ότι σε ποσοστό 40,7% ο πληθυσμός της έρευνας δεν επικροτεί το τρόπο που οι ελληνικές κυβερνήσεις αντιμετώπισαν τα δημόσια ελλείμματα και του δημόσιο χρέος ενώ το σε ποσοστό 38,6% τον επικροτεί, το υπόλοιπο 20,7% είτε δεν εξέφρασε γνώμη είτε δεν απάντησε.

Πιν. 4.25

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΔΗΜ. ΕΛΛ. ΚΑΙ ΧΡΕΟΥΣ ΑΠΟ ΕΛΛ. ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΙΣ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ κάθεται	33	22,0	22,0	22,0
	Διαφωνώ	28	18,7	18,7	40,7
	Συμφωνώ απόλυτα	23	15,3	15,3	56,0
	Συμφωνώ	35	23,3	23,3	79,3
	Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ	31	20,7	20,7	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

4.3. Έλεγχος κανονικότητας

Στη παρούσα ενότητα παρατίθενται τα αποτελέσματα του ελέγχου κανονικότητας.

Πίνακας 4.26 Έλεγχος κανονικότητας

Tests of Normality

Kolmogorov-Smirnov^a

Shapiro-Wilk

	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΕΛΛΕΙΜΑΤΟΣ	0,150	150	,000	0,900	150	,000
ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ	0,146	150	,000	0,909	150	,000
ΡΟΛΟΣ ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ	0,167	150	,000	0,882	150	,000
ΡΟΛΟΣ ΜΕΙΩΣΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ	0,150	150	,000	0,883	150	,000
ΡΟΛΟΣ ΑΥΞΗΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	0,164	150	,000	0,885	150	,000
ΡΟΛΟΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	0,202	150	,000	0,860	150	,000
ΡΟΛΟΣ ΠΡΟΕΚΛΟΓΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ	0,167	150	,000	0,889	150	,000
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΔΗΜ. ΕΛΛΕΙΜ. ΚΑΙ ΧΡΕΟΥΣ	0,164	150	,000	0,902	150	,000
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΜΕΤΡΩΝ ΛΙΤΟΤΗΤΑΣ	0,180	150	,000	0,889	150	,000
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΥΞΗΣΗΣ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ	0,175	150	,000	0,902	150	,000
ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	0,162	150	,000	0,870	150	,000
ΠΑΤΑΞΗ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ	0,156	150	,000	0,883	150	,000
ΜΕΙΩΣΗ ΕΚΤΑΣΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ	0,171	150	,000	0,859	150	,000
ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΥΞΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	0,156	150	,000	0,895	150	,000
ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ	0,154	150	,000	0,893	150	,000
ΑΝΗΣΥΧΙΑ ΓΙΑ ΥΨΗΛΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΕΛΛΕΙΜΑΤΑ	0,158	150	,000	0,900	150	,000
ΒΙΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΔΜ. ΕΛΛΕΙΜ. ΚΑΙ ΧΡΕΟΥΣ ΜΕ ΜΕΙΩΣΗ ΜΙΣΘΟΥ	0,146	150	,000	0,900	150	,000

ΒΙΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΔΜ. ΕΛΛΕΙΜ. ΚΑΙ ΧΡΕΟΥΣ ΜΕ ΑΥΞΗΣΗ ΦΟΡΟΛ.	0,142	150	,000	0,903	150	,000
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΔΗΜ. ΕΛΛ. ΚΑΙ ΧΡΕΟΥΣ ΑΠΟ ΕΛΛ. ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΙΣ	0,189	150	,000	0,875	150	,000

a. Lilliefors Significance Correction

Ο πίνακας 4.26 παρέχει τα αποτελέσματα των δοκιμών κανονικότητας που πραγματοποιήθηκαν με τη χρήση των δοκιμών Kolmogorov-Smirnova και Shapiro-Wilk. Το μέγεθος του δείγματος είναι 150 για όλες τις μεταβλητές και το επίπεδο σημαντικότητας ορίζεται στο 0,05. Η διόρθωση σημαντικότητας Lilliefors εφαρμόστηκε στα αποτελέσματα.

Με βάση τον πίνακα, καμία από τις μεταβλητές που δοκιμάστηκαν δεν είχε κανονική κατανομή, καθώς όλες οι τιμές p (Sig.) είναι μικρότερες από 0,05. Αυτό υποδηλώνει ότι οι υποθέσεις κανονικότητας που απαιτούνται για ορισμένες στατιστικές αναλύσεις ενδέχεται να μην πληρούνται και πως οι μη παραμετρικές δοκιμές κρίνονται ως καταλληλότερες.

4.3 Διερεύνηση ερευνητικών ερωτημάτων / Επιβεβαίωση ή Απόρριψη Υποθέσεων

4.3.1. Διερεύνηση πρώτου ερευνητικού ερωτήματος

Για τη διερεύνηση του ερευνητικού ερωτήματος 1 «Ποιο είναι το μέσο επίπεδο κατανόησης των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα μεταξύ του πληθυσμού;», διατυπώνονται οι ακόλουθες υποθέσεις προς διερεύνηση».

H0: Το μέσο επίπεδο κατανόησης των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα είναι χαμηλό.

H1: Το μέσο επίπεδο κατανόησης των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα είναι υψηλό.

Πίνακας 4.27 Ερευνητικό ερώτημα 1

	N	Range	Minimum	Maximum	Mean	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error
ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ	150	5	1	6	3,46	0,138
ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΕΛΛΕΙΜΑΤΟΣ	150	5	1	6	3,61	0,141
Valid N (listwise)	150					

	Std. Deviation	Variance	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ						
ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΕΛΛΕΙΜΑΤΟΣ	1,693	2,868	0,024	0,198	-1,247	0,394
Valid N (listwise)	1,730	2,992	-0,084	0,198	-1,226	0,394

Ο πίνακας 4.27 παρουσιάζει τα περιγραφικά στατιστικά στοιχεία για τις μεταβλητές "Κατανόηση Δημοσίου Χρέους" και "Κατανόηση Δημοσίου Ελλείμματος" που αποτελούν μέτρα κατανόησης των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα στον πληθυσμό. Το μέγεθος του δείγματος είναι 150 και το εύρος των απαντήσεων είναι από 1 έως 6. Ο μέσος όρος για την κατανόηση του δημόσιου χρέους είναι 3,46 και ο μέσος όρος για την κατανόηση των δημοσίων ελλειμμάτων είναι 3,61. Και οι δύο μέσοι όροι είναι σχετικά κοντά στο μέσο του εύρους (3,5) υποδεικνύοντας ότι το μέσο επίπεδο κατανόησης είναι μέτριο προς ικανοποιητικό. Η τυπική απόκλιση είναι σχετικά μικρή και για τις δύο μεταβλητές, υποδεικνύοντας ότι δεν υπάρχει μεγάλη μεταβλητότητα στις αποκρίσεις.

Η τιμή λοξότητας και για τις δύο μεταβλητές είναι αρνητική αλλά κοντά στο μηδέν, υποδεικνύοντας ότι η κατανομή είναι κατά προσέγγιση συμμετρική. Η τιμή κύρτωσης και για τις δύο μεταβλητές είναι αρνητική, υποδεικνύοντας ότι η κατανομή είναι ελαφρώς πιο επίπεδη από μια κανονική κατανομή. Συνολικά, αυτά τα στατιστικά στοιχεία υποδηλώνουν ότι το μέσο επίπεδο κατανόησης των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα μεταξύ του πληθυσμού είναι μέτριο προς ικανοποιητικό, με σχετικά μικρή μεταβλητότητα στις απαντήσεις, επιβεβαιώνοντας την υπόθεση H_0 .

Συνολικά, τα αποτελέσματα αυτής της μελέτης υποδηλώνουν ότι μπορεί να υπάρχει περιθώριο βελτίωσης στο επίπεδο κατανόησης των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα μεταξύ του γενικού πληθυσμού. Αυτό θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων ή εκστρατειών που στοχεύουν στην ευαισθητοποίηση και τη βελτίωση της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης.

4.3.2. Διερεύνηση δευτέρου ερευνητικού ερωτήματος

Για τη διερεύνηση του ερευνητικού ερωτήματος 2 «Ποιο είναι το ποσοστό του πληθυσμού της έρευνας που ανησυχεί για την τρέχουσα κατάσταση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους;», διατυπώνονται οι ακόλουθες υποθέσεις προς διερεύνηση.

H0: Το ποσοστό του πληθυσμού που ανησυχεί για την τρέχουσα κατάσταση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους είναι χαμηλό.

H1: Το ποσοστό του πληθυσμού που ανησυχεί για την τρέχουσα κατάσταση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους είναι υψηλό.

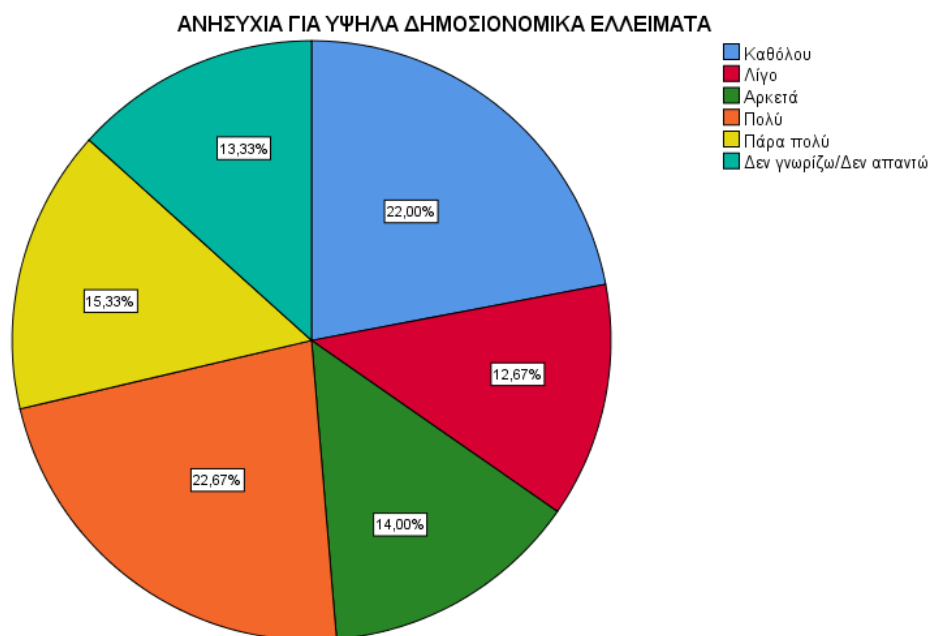
Πίνακας 4.28 Ερευνητικό ερώτημα 2

ΑΝΗΣΥΧΙΑ ΓΙΑ ΥΨΗΛΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	33	22,0	22,0	22,0
	Λίγο	19	12,7	12,7	34,7
	Αρκετά	21	14,0	14,0	48,7
	Πολύ	34	22,7	22,7	71,3
	Πάρα πολύ	23	15,3	15,3	86,7
	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	20	13,3	13,3	100,0
	Total	150	100,0	100,0	

Με βάση τον πίνακα 4.28 που δίνεται, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η πλειοψηφία του πληθυσμού της έρευνας (64,7%) ανησυχεί για την τρέχουσα κατάσταση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους, με το 22,7% να εκφράζει υψηλό επίπεδο ανησυχίας. Μόνο το 22% του πληθυσμού ανέφερε ότι δεν είχε καμία απολύτως ανησυχία, ενώ το υπόλοιπο 13,3% είτε δεν απάντησε είτε ήταν αβέβαιο. Τα αποτελέσματα αυτά

υποδηλώνουν ότι υπάρχει σημαντικό επίπεδο ευαισθητοποίησης και ανησυχίας στον ελληνικό πληθυσμό σχετικά με το ζήτημα των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους.

Εικόνα 4.1 Συχνότητες για το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα Ερευνητικό ερώτημα 2

Με βάση τα αποτελέσματα, μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού της έρευνας ανησυχεί για την τρέχουσα κατάσταση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα, το 22% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι δεν ανησυχεί καθόλου, ενώ το 78% ανέφερε διαφορετικά επίπεδα ανησυχίας, που κυμαίνονται από «λίγο» (12,7%) έως «πολύ» (22,7%). Αυτό δείχνει ότι τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος θεωρούνται σημαντικά ζητήματα από τον ελληνικό πληθυσμό και ενδέχεται να έχουν αντίκτυπο στην αντίληψή του για την οικονομική κατάσταση της χώρας, επιβεβαιώνοντας την υπόθεση H1.

4.3.3. Διερεύνηση τρίτου ερευνητικού ερωτήματος

Για τη διερεύνηση του ερευνητικού ερωτήματος 3 «Υπάρχει σημαντική διαφορά στο επίπεδο ανησυχίας για τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος μεταξύ των διαφόρων ηλικιακών ομάδων;», διατυπώνονται οι ακόλουθες υποθέσεις προς διερεύνηση.

H0: Δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στο επίπεδο ανησυχίας για τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος μεταξύ διαφορετικών ηλικιακών ομάδων.

H1: Υπάρχει σημαντική διαφορά στο επίπεδο ανησυχίας για τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος μεταξύ διαφορετικών ηλικιακών ομάδων.

Hypothesis Test Summary

	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of ΑΝΗΣΥΧΙΑ ΓΙΑ ΥΨΗΛΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ is the same across categories of ΗΛΙΚΙΑ ΣΥΜΜ.	Independent-Samples Kruskal-Wallis Test	,482	Retain the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is ,05.

Εικόνα 4.2 Ερευνητικό ερώτημα 3

Η εικόνα 4.2 δείχνει τα αποτελέσματα μιας δοκιμής ανεξάρτητων δειγμάτων Kruskal-Wallis που διεξήχθη για να προσδιοριστεί εάν υπάρχει σημαντική διαφορά στο επίπεδο ανησυχίας για τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος μεταξύ διαφορετικών ηλικιακών ομάδων.

Η στήλη με την ένδειξη "Sig". δείχνει την τιμή p, η οποία είναι 0,482. Αυτή η τιμή είναι μεγαλύτερη από το συνήθως χρησιμοποιούμενο επίπεδο του 0,05 ($p = 0.482 > 0,05$). Με βάση αυτό το αποτέλεσμα η μηδενική υπόθεση (null hypothesis) ότι η κατανομή των ανησυχιών για τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος είναι η ίδια μεταξύ των κατηγοριών ηλικιακών ομάδων, δεν απορρίπτεται. Με άλλα λόγια, δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στο επίπεδο ανησυχίας για τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος μεταξύ των διαφόρων ηλικιακών ομάδων.

Η στήλη με την ένδειξη "Απόφαση" επιβεβαιώνει αυτό το συμπέρασμα δηλώνοντας ότι διατηρείται η μηδενική υπόθεση, η οποία είναι ότι η κατανομή των ανησυχιών για τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος είναι η ίδια μεταξύ των κατηγοριών ηλικιακών ομάδων.

Γενικά, τα αποτελέσματα υποδηλώνουν ότι η ηλικία δεν παίζει σημαντικό ρόλο στο επίπεδο ανησυχίας για τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος του πληθυσμού, επιβεβαιώνοντας την υπόθεση H₀.

4.3.4. Διερεύνηση τέταρτου ερευνητικού ερωτήματος

Για τη διερεύνηση του ερευνητικού ερωτήματος 4 «Υπάρχει σημαντική διαφορά στην αντίληψη των αιτιών που προκαλούν τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος σε σχέση με το επίπεδο εκπαίδευσης;», διατυπώνονται οι ακόλουθες υποθέσεις προς διερεύνηση.

H₀: Δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην αντίληψη των αιτιών που προκαλούν τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος σε σχέση με το επίπεδο εκπαίδευσης

H₁: Υπάρχει σημαντική διαφορά στην αντίληψη των αιτιών που προκαλούν τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος σε σχέση με το επίπεδο εκπαίδευσης

Για την ανάλυση αυτού του διερευνητικού ερωτήματος ακολουθούμε την μη παραμετρική μέθοδο ανάλυσης Kruskal-Wallis.

Πίνακας 4.29 Ερευνητικό ερώτημα 4

Test Statistics^{a,b}

	ΡΟΛΟΣ ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ	ΡΟΛΟΣ ΜΕΙΩΣΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ	ΡΟΛΟΣ ΑΥΞΗΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙ ΑΣ	ΡΟΛΟΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	ΡΟΛΟΣ ΠΡΟΕΚΛΟΓΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
Kruskal-Wallis H	4,448	2,120	,202	1,814	2,177
df	2	2	2	2	2
Asymp. Sig.	,108	,347	,904	,404	,337

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠ. ΣΥΜΜ.

Ο πίνακας 4.29 δείχνει ότι δεν προέκυψαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ως προς την αντίληψη των αίτιων που προκαλούν τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος μεταξύ

των γνωστικών επιπέδων του δείγματος καθώς όλα τα p – values είναι μεγαλύτερα από την τιμή 0,05 και άρα επιβεβαιώνεται η υπόθεση H_0

4.3.5. Διερεύνηση πέμπτου ερευνητικού ερωτήματος

Για τη διερεύνηση του ερευνητικού ερωτήματος 5 «Υπάρχει σημαντική σχέση μεταξύ του επιπέδου κατανόησης των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους και της αντιληπτής αποτελεσματικότητας των πολιτικών που εφαρμόζει η ελληνική κυβέρνηση για την αντιμετώπισή τους μεταξύ των συμμετεχόντων;», διατυπώνονται οι ακόλουθες υποθέσεις προς διερεύνηση.

H_0 : Δεν υπάρχει σημαντική σχέση μεταξύ του επιπέδου κατανόησης των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους και της αντιληπτής αποτελεσματικότητας των πολιτικών που εφαρμόζει η ελληνική κυβέρνηση για την αντιμετώπισή τους.

H_1 : Υπάρχει σημαντική σχέση μεταξύ του επιπέδου κατανόησης των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους και της αντιληπτής αποτελεσματικότητας των πολιτικών που εφαρμόζει η ελληνική κυβέρνηση για την αντιμετώπισή τους.

Πίνακας 4.30 Ερευνητικό ερώτημα 5

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
ΑΘΡΟΙΣΜΑ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ ΔΗΜ. ΕΛΛ. ΚΑΙ ΧΡ.	7,07	2,376	150
ΑΘΡΟΙΣΜΑ ΑΝΤΙΑΗΠΤΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	9,54	2,631	150

Τα περιγραφικά στατιστικά στοιχεία του πίνακα 4.30 παρέχουν πληροφορίες για τον μέσο όρο και την τυπική απόκλιση των δύο εν λόγω μεταβλητών: το επίπεδο κατανόησης των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους και την αντιληπτή αποτελεσματικότητα των πολιτικών που εφαρμόζει η ελληνική κυβέρνηση για την αντιμετώπισή τους μεταξύ των συμμετεχόντων.

Η μέση βαθμολογία για το επίπεδο κατανόησης είναι 7,07 από ένα πιθανό 10, με τυπική απόκλιση 2,376, που δείχνει ότι οι βαθμολογίες είναι κάπως κατανομημένες. Η μέση βαθμολογία για την αντιληπτή αποτελεσματικότητα των πολιτικών είναι 9,54 από ένα

πιθανό 10, με τυπική απόκλιση 2,631, υποδηλώνοντας ότι οι βαθμολογίες είναι επίσης κάπως κατανομημένες.

Πίνακας 4.31 Ερευνητικό ερώτημα 5

			ΑΘΡΟΙΣΜΑ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ ΔΗΜ. ΕΛΛ. ΚΑΙ ΧΡ.	ΑΘΡΟΙΣΜΑ ΑΝΤΙΛΗΠΤΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ
Spearman's rho	ΑΘΡΟΙΣΜΑ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ ΔΗΜ. ΕΛΛ. ΚΑΙ ΧΡ.	Correlation Coefficient	1,000	,169*
		Sig. (2-tailed)	.	,039
		N	150	150
	ΑΘΡΟΙΣΜΑ ΑΝΤΙΛΗΠΤΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	Correlation Coefficient	,169*	1,000
		Sig. (2-tailed)	,039	.
		N	150	150

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Ο πίνακας 4.31 συσχέτισης δείχνει τους συντελεστές συσχέτισης Spearman μεταξύ του επιπέδου κατανόησης των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους και της αντιληπτής αποτελεσματικότητας των πολιτικών που εφαρμόζει η ελληνική κυβέρνηση για την αντιμετώπισή τους μεταξύ των συμμετεχόντων. Ο συντελεστής συσχέτισης μεταξύ των δύο μεταβλητών είναι 0,169 που υποδηλώνει ασθενή θετική σχέση επιβεβαιώνοντας την υπόθεση H0.

4.4. Συμπεράσματα, συζήτηση και περιορισμοί έρευνας

Στη παρούσα ενότητα καταγράφονται τα συμπεράσματα, η συζήτηση και οι περιορισμοί της παρούσας έρευνας.

4.4.1. Συμπεράσματα Έρευνας

Με βάση την ανάλυση των δεδομένων, η παρούσα έρευνα είχε ως στόχο να διερευνήσει την κατανόηση και την αντίληψη του κοινού για τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος στην Ελλάδα. Η μελέτη είχε επίσης στόχο να διερευνήσει τους αντιληπτούς λόγους για τη μακροπρόθεσμη εξέλιξη αυτών των οικονομικών ζητημάτων και τη σχέση τους με την αποτελεσματικότητα των κυβερνητικών πολιτικών στην αντιμετώπισή τους.

Τα ευρήματα αυτής της έρευνας δείχνουν ότι το επίπεδο κατανόησης των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στον ελληνικό πληθυσμό είναι μέτριο προς ικανοποιητικό, με μέση βαθμολογία 3,46 στα 6 για την κατανόηση του δημόσιου χρέους και μέση βαθμολογία 3,61 στα 6 για την κατανόηση του δημόσιου ελλείμματα. Ωστόσο, υπάρχει μια σημαντική ανησυχία για τα ζητήματα αυτά, με την πλειοψηφία των ερωτηθέντων να εκφράζουν ανησυχία, ιδιαίτερα εκείνους που αντιλαμβάνονται το θέμα ως πολύ σημαντικό.

Επιπλέον, τα αποτελέσματα υποδεικνύουν ότι δεν υπάρχει διαφοροποίηση των αντιληπτικών αιτιών για τη μακροπρόθεσμη εξέλιξη των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους σε στην Ελλάδα σε σχέση με το μορφωτικό επίπεδο. Επιπλέον, η έρευνα διαπίστωσε ασθενή θετική σχέση μεταξύ του επιπέδου κατανόησης των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους και της αντιληπτής αποτελεσματικότητας των κυβερνητικών πολιτικών για την αντιμετώπισή τους.

Αυτά τα ευρήματα υποδηλώνουν ότι είναι πιθανό να υπάρχει ανάγκη για ενίσχυση της δημόσιας εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης σχετικά με τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος στην Ελλάδα. Επιπλέον, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις αντιλήψεις και τις ανησυχίες του κοινού κατά τη διαμόρφωση πολιτικών που στοχεύουν στην αντιμετώπιση αυτών των οικονομικών ζητημάτων.

Συγκεκριμένα, οι πολιτικές που αντιμετωπίζουν τη διαφθορά, μπορεί να οδηγήσουν στην αύξηση των φορολογικών εσόδων και ταυτόχρονα να υπάρχει εξορθολογισμός των δημοσίων δαπανών. Αυτές οι πολιτικές θα μπορούσαν να είναι αποτελεσματικές για την αντιμετώπιση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα.

4.4.2. Συζήτηση

Η παρούσα έρευνα στόχευε να διερευνήσει το επίπεδο κατανόησης των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στον πληθυσμό της Ελλάδας, το επίπεδο ανησυχίας για αυτά τα ζητήματα, και εάν υπάρχει σημαντική σχέση μεταξύ του επιπέδου κατανόησης των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους και της αντιληπτής αποτελεσματικότητας των πολιτικών που εφαρμόζει η ελληνική κυβέρνηση για την αντιμετώπισή τους.

Τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν ότι το επίπεδο κατανόησης των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στον πληθυσμό στην Ελλάδα είναι μέτριο προς

ικανοποιητικό, με μέσο όρο βαθμολογίας 3,46 για την κατανόηση του δημόσιου χρέους και 3,61 για την κατανόηση των δημοσίων ελλειμμάτων. Αυτό το εύρημα συνάδει με έρευνες που έχουν δείξει ότι το ευρύ κοινό έχει μέτρια κατανόηση των δημοσίων οικονομικών (Gross & Souleles, 2002). Επιπλέον, η μελέτη διαπίστωσε ότι ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού της έρευνας εξέφρασε ανησυχία για την τρέχουσα κατάσταση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα, με το 22% να μην ανησυχεί καθόλου, το 12,7% να ανησυχεί λίγο, το 14% να ανησυχεί αρκετά, Το 22,7% να ανησυχεί πολύ και το να 15,3% ανησυχεί εξαιρετικά. Τα ευρήματα αυτά συνάδουν με έρευνες που έχουν δείξει ότι το ελληνικό κοινό ανησυχεί γενικά για την οικονομική κατάσταση της χώρας (Ευρωβαρόμετρο, 2021).

Τέλος, η έρευνα διερεύνησε τη σχέση μεταξύ του επιπέδου κατανόησης των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους και της αντιληπτής αποτελεσματικότητας των πολιτικών που εφαρμόζει η ελληνική κυβέρνηση για την αντιμετώπισή τους. Τα ευρήματα της ανάλυσης συσχέτισης έδειξαν μια ασθενή θετική συσχέτιση μεταξύ των δύο μεταβλητών ($r = 0,169$, $p = 0,039$), υποδηλώνοντας ότι τα άτομα με υψηλότερο επίπεδο κατανόησης των δημοσίων οικονομικών είναι ελαφρώς πιο πιθανό να αντιληφθούν τις πολιτικές που εφαρμόζει η ελληνική κυβέρνηση ως αποτελεσματικές. Αυτό το εύρημα είναι σύμφωνο με προηγούμενες έρευνες που έχουν δείξει ότι τα άτομα με υψηλότερο επίπεδο χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης είναι πιο πιθανό να υποστηρίξουν κυβερνητικές πολιτικές που στοχεύουν στην αντιμετώπιση οικονομικών ζητημάτων (Lusardi & Mitchell, 2014).

Η παρούσα έρευνα ευελπιστώ να συμβάλει στην υπάρχουσα βιβλιογραφία για τα δημόσια οικονομικά και τα οικονομικά ζητήματα στην Ελλάδα παρέχοντας πληροφορίες για το επίπεδο κατανόησης, ανησυχίας, αντιληπτών λόγων και αντιλαμβανόμενης αποτελεσματικότητας των πολιτικών που σχετίζονται με τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος. Τα ευρήματα υποδηλώνουν ότι υπάρχει περιθώριο βελτίωσης στη δημόσια χρηματοοικονομική εκπαίδευση και ότι τα μέτρα πολιτικής για την αντιμετώπιση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη την πολύπλευρη και πολύπλοκη φύση αυτών των θεμάτων.

4.4.3. Περιορισμοί

Η παρούσα έρευνα είχε τους παρακάτω περιορισμούς που πρέπει να αναγνωριστούν. Το μέγεθος του δείγματος ήταν σχετικά μικρό, γεγονός που μπορεί να περιορίσει τη γενίκευση των ευρημάτων (Lusardi & Mitchell, 2014). Η μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να εξετάσει ένα μεγαλύτερο και πιο ποικίλο δείγμα για να αυξήσει την εξωτερική εγκυρότητα των αποτελεσμάτων. Η έρευνα διεξήχθη σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο, και χώρο, επομένως, θα πρέπει να δίνεται προσοχή κατά τη γενίκευση των αποτελεσμάτων.

Η έρευνα επικεντρώθηκε μεταξύ άλλων στη σχέση μεταξύ του επιπέδου κατανόησης των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους και της αντιληπτής αποτελεσματικότητας των κυβερνητικών πολιτικών. Άλλοι παράγοντες, όπως η πολιτική ιδεολογία, η επιρροή των μέσων ενημέρωσης και οι ατομικές αξίες, θα μπορούσαν επίσης να παίζουν ρόλο στη διαμόρφωση των αντιλήψεων για το δημόσιο χρέος και την κυβερνητική πολιτική (Lusardi & Mitchell, 2014). Η μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να εξετάσει το ενδεχόμενο ενσωμάτωσης αυτών των παραγόντων στην ανάλυση για να παρέχει μια πιο ολοκληρωμένη κατανόηση του ζητήματος.

Παρά τους περιορισμούς αυτούς, η παρούσα έρευνα ευελπιστώ να συνεισφέρει στη βιβλιογραφία για τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος και την κρατική πολιτική. Τα ευρήματα υπογραμμίζουν τη σημασία των εκστρατειών εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης του κοινού για τη βελτίωση της κατανόησης των πολιτών σχετικά με το δημόσιο χρέος και τις κυβερνητικές πολιτικές (Lusardi & Mitchell, 2014).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Πλαίσιο Προτάσεων και θεσμικών ενεργειών

5.1 Παρεμβάσεις σε Ευρωπαϊκό Πλαίσιο

Σύμφωνα με τα όσα παρουσιάσαμε στα προηγούμενα μέρη της διπλωματικής εργασίας αποτελεί γεγονός ότι το πρόβλημα της Ελληνικής οικονομίας επηρεάζεται σημαντικά από τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος. Παράλληλα με την αντιμετώπιση των 2 αυτών ζητημάτων, θα πρέπει να αντιμετωπιστούν οι χρόνιες παθολογίες του πολιτικού συστήματος που συχνά εναγκαλιζόμενο με οικονομικά συμφέροντα και το τραπεζικό σύστημα οδηγεί την οικονομία σε στρεβλώσεις που έχουν ολέθριες επιπτώσεις για την κοινωνία και γενικότερα για την οικονομική ανάπτυξη.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η πολυετής χρηματοπιστωτική κρίση αποκάλυψε όχι μόνο τα προβλήματα της Ελλάδας, αλλά και άλλων χωρών, τα οποία ως ένα βαθμό δεν ήταν ορατά λόγω της λειτουργίας μιας εύρωστης οικονομικής ένωσης. Παράλληλα όμως ανέδειξε και την έλλειψη προσαρμοσμένων νομισματικών πολιτικών που θα ανταποκρίνονταν στην αντιμετώπιση των οικονομικών ανισορροπιών που αντιμετώπιζαν τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο πλαίσιο αυτό σε ευρωπαϊκό επίπεδο θα χρειαζόταν μια συνολική μεταρρύθμιση που θα εκτόπιζε ως ένα βαθμό τις εξασκούμενες μέχρι σήμερα πολιτικές που στο επίκεντρό τους, κυρίως έχουν προγράμματα δημοσιονομικής λιτότητας και επικεντρώνονται στην παντοδυναμία των αγορών, με μεταρρυθμίσεις που θα ακολουθούσαν ένα νέο αναπτυξιακό υπόδειγμα με βασικούς άξονες:

- Την επιβολή δημοκρατικού πολιτικού ελέγχου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας
- Την αλλαγή του συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης και η αντικατάσταση του, από ένα σύμφωνο που θα βασίζεται στον συντονισμό των δημοσιονομικών πολιτικών των Κρατών Μελών και στην επέκταση του προϋπολογισμού της Ε.Ε με αναδιανεμητικό χαρακτήρα, προκειμένου να επιτυγχάνεται πραγματική σύγκλιση και να αντιμετωπίζονται οι περιοδικές οικονομικές κρίσεις.

5.2.Εκδημοκρατισμός του χρηματοπιστωτικού τομέα

Είναι ανάγκη να αντιμετωπιστούν οι κερδοσκοπικές πολιτικές του τραπεζικού τομέα που οδήγησε συγκεκριμένες οικονομικές ελίτ να αποκομίσουν τεράστια οφέλη και πλούτο - συχνά αποκρύβοντας τον σε εξωχώριους παραδείσους - μέσω μη κατανοητών χρηματοοικονομικών προϊόντων που οδήγησαν το χρηματοπιστωτικό σύστημα σε χρεωκοπία. Ως αποτέλεσμα των στρεβλών και συχνά των ανεξέλεγκτων πολιτικών του τραπεζικού συστήματος τα προηγούμενα χρόνια καθώς επίσης και με την εμφάνιση της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης οι κυβερνήσεις αναγκάστηκαν να παρέμβουν με τεράστια ποσά προκειμένου να αποφευχθεί μια ολοκληρωτική χρηματοπιστωτική κατάρρευση, μεταφέροντας συχνά το κόστος αυτών των παρεμβάσεων στους φορολογούμενους.

Στην χώρα μας το κράτος είχε και έχει άμεση συμμετοχή στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα του συστημικού τομέα, μέσω του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας και αυτό έγινε προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι αστάθειες του τραπεζικού τομέα, να αποσυγκολλήθει το πολιτικό σύστημα από τις τράπεζες και να αντιμετωπιστούν τα κόκκινα δάνεια. Εξαιτίας του τελευταίου αυτού γεγονότος η πιστοδοτική πολιτική των τραπεζών τα τελευταία χρόνια υπήρξε πολύ περιορισμένη, το γεγονός αυτό συνέβαλε καθοριστικά στην απότομη πτώση της παραγωγής αφού ακόμη και μεγάλες επιχειρήσεις δεν είχαν δυνατότητα πρόσβασης σε τραπεζική χρηματοδότηση και αναγκάστηκαν είτε να περιορίσουν τις δραστηριότητες τους, είτε να κλείσουν, με συνέπεια την αύξηση της ανεργίας στην Ελλάδα.

Σήμερα μετά από 5 χρόνια - που η χώρα βρίσκεται εκτός μνημονίων - ο τραπεζικός τομέας οφείλει να διαδραματίσει έναν ενεργητικό ρόλο που είναι η χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας, και αν αναλογιστούμε ότι η κερδοφορία των 4 συστημικών τραπεζών σύμφωνα με ανακοινώσεις των ίδιων θα ξεπεράσει τα 4 δις ευρώ, αυτός ο ρόλος γίνεται επιτακτικότερος. Παράλληλα, οι κυβερνήσεις πρέπει, να εφαρμόζουν και αυτές ενεργητικές πολιτικές, και να παρεμβαίνουν για την αντιμετώπιση των στρεβλώσεων όταν αυτές αναπτύσσονται και που προκαλούνται από προσυμφωνημένες πιστοδοτικές πολιτικές, που στην ουσία στερούν σημαντικούς οικονομικούς πόρους από το σύνολο της οικονομίας προς όφελος κυρίως των μεγάλων επιχειρηματικών ομίλων, με αποτέλεσμα να αποκλείεται από την χρηματοδότηση ένας μεγάλος αριθμός νεοφυών, μικρών και μεσαίων

επιχειρήσεων, που θα μπορούσαν να παίξουν σημαντικό ρόλο στην αναπτυξιακή προσπάθεια και την διεύρυνση της παραγωγικής βάσης της χώρας μας. Είναι επομένως άμεσης προτεραιότητας ο επανασχεδιασμός όλων των χρηματοδοτικών εργαλείων που διαθέτει η χώρας μας, με αιχμή του δόρατος το Ταμείο Ανάπτυξης και Ανθεκτικότητας, έτσι ώστε να υποστηρίξουν και την μικρό – μεσαία επιχειρηματικότητα στην οποία δραστηριοποιείται το 99% των ελληνικών επιχειρήσεων, με αυτό τον τρόπο είναι δυνατόν να αυξηθεί φορολογική βάση να ενισχυθεί το ΑΕΠ της χώρας, και ενδεχομένως να αντιμετωπιστούν οικονομικές ανισορροπίες που συνδέονται με το δημόσιο χρέος και τα δημόσια ελλείμματα.

5.3.Στρατηγικό Σχέδιο Αναπτυξιακής Πολιτικής

Στο δημόσιο διάλογο η οικονομική κρίση που χτύπησε την Ελλάδα χαρακτηρίστηκε ως κρίση χρέους, στην ρίζα της όμως υπήρξε μια κλασική περίπτωση κρίσης ανταγωνιστικότητας της ελληνική οικονομίας και έλλειψής διαρθρωτικών αλλαγών, που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην αντιμετώπιση των χρόνιων παθογενειών της που συντηρούνταν από ένα πολιτικό σύστημα που για πολλά χρόνια χαρακτηρίζονταν από αναξιοκρατία, ευκαιριακό ομοιοταγισμό, πελατειακό σχεδιασμό, που σε κάθε εκλογική διαδικασία προσπαθούσε να εξασφαλίσει την επανεκλογή του με προεκλογικές παροχές, χωρίς να εξασφαλίζονται επαρκείς πόροι για την χρηματοδότησή τους, με αποτέλεσμα η κάλυψη των παροχών αυτών να καλύπτεται στο μέλλον από δανεισμό.

Άρα απαιτείται ένα στρατηγικό σχέδιο χάραξης αναπτυξιακής πολιτικής που να θέτει τις βάσεις για τη μετάβαση σε ένα νέο υπόδειγμα Δίκαιης και Αειφόρου Ανάπτυξης. Το στρατηγικό σχέδιο αναπτυξιακής πολιτικής θα πρέπει να αντιμετωπίζει την εμφάνιση των «δίδυμων ελλειμμάτων» και να δημιουργεί συνθήκες δημοσιονομικής σταθερότητας και βιωσιμότητας, να έχει ως κύριο στόχο την ενίσχυση της παραγωγικής βάσης της ελληνικής οικονομίας, με την αύξηση προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας, την αύξηση της αξίας του παραγόμενου προϊόντος του πρωτογενούς τομέα (αγροτική παραγωγή), του δευτερογενούς τομέα (μεταποίηση) με έμφαση στη βιομηχανία και των υποτομέων του τριτογενούς (υπηρεσίες) που ενσωματώνουν υψηλή και σύγχρονη τεχνολογία.

Ταυτόχρονα με την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας, και δίνοντας έμφαση στην ανάπτυξη κλάδων αιχμής θα επιτυγχάνεται αύξηση της παραγωγικότητας, ανταγωνιστικότητας και εξωστρέφειας των ελληνικών επιχειρήσεων.

Συνθήκες που θα μπορούν να διαμορφώσουν ένα μεγαλύτερο ΑΕΠ μειώνοντας έτσι το λόγο χρέους προς ΑΕΠ.

5.4.Εξορθολογισμός Δημόσιων Δαπανών

Η Ελλάδα δεν πρέπει να λησμονούμε ότι από το 2024 και μετά, όταν πλέον δε θα ισχύει η «ρήτρα διαφυγής» λόγω της υγειονομική κρίσης, θα πρέπει και πάλι να αντιμετωπίσει το χρέος που σήμερα έχει ξεπεράσει τα 400 δις ευρώ, δημιουργώντας και πάλι πρωτογενή πλεονάσματα. Για να το καταφέρει αυτό θα πρέπει να επικεντρωθεί στον εξορθολογισμό των δημόσιων δαπανών υλοποιώντας ένα σωστό καταμερισμό που ωστόσο στο επίκεντρο του θα έχει ένα ισχυρό και αποτελεσματικό κράτος πρόνοιας, ενισχύοντας τομείς όπως η παιδεία, η υγεία, οι υποδομές, η έρευνα και η τεχνολογία με σαφή αναπτυξιακό πρόσημο. Παράλληλα να δημιουργηθεί ένα σύστημα παρακολούθησης των δημόσιων δαπανών (spending review) με θέσπιση συγκεκριμένων μετρήσιμων στόχων στην βάση του κοινωνικού αποτελέσματος.

5.5. Φορολογική Πολιτική

Η φορολογική πολιτική είναι ένα από τα κύρια εργαλεία για τη διατήρηση της δημοσιονομικής σταθερότητας και την ενίσχυση της ανάπτυξης. Οι παθογένειες του πολιτικού συστήματος που είχαν εγκλωπωθεί και στη φορολογική διακυβέρνηση είχαν αρνητικό αντίκτυπο στα δημόσια έσοδα. Αντίθετα οι προσπάθειες για μια συνολική μεταρρύθμιση του φορολογικού συστήματος με την υιοθέτηση βέλτιστων ευρωπαϊκών πρακτικών και χρήσης χρηματοδοτικών εργαλείων από την Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είχαν βρει πρόσφορο έδαφος, παράλληλα με το ασταθές φορολογικό περιβάλλον και τις αποσπασματικές νομοθετικές παρεμβάσεις η διαχείριση των δημόσιων εσόδων γινόταν όλο και περισσότερο μια δύσκολη και αναποτελεσματική διαδικασία.

Στο πλαίσιο αυτό η μεγαλύτερη πρόκληση κατά τα προσεχή έτη είναι να δημιουργηθεί ένα φορολογικό σύστημα σταθερό, φιλικό προς την ανάπτυξη και τις επενδύσεις, το οποίο θα είναι δίκαιο, απλό και αποτελεσματικό. Στόχος ενός τέτοιου συστήματος θα είναι να μειώσει τους φορολογικούς συντελεστές με τρόπο που να μειώνεται η φορολογική επιβάρυνση για τις επιχειρήσεις και τους πολίτες -η οποία αυξήθηκε τα τελευταία χρόνια ως αποτέλεσμα της εκτεταμένης δημοσιονομικής προσαρμογής- υπό την προϋπόθεση ύπαρξης ενός δημοσιονομικού παρατηρητήριου που να ενημερώνει για την ύπαρξη

δημοσιονομικών περιθωρίων προκειμένου να υλοποιούνται μέτρα μείωσης για την εφαρμογή κοινωνικής πολιτικής. Αυτές οι μειώσεις -παράλληλα με την απλοποίηση του συστήματος- θα βοηθήσουν το φορολογικό σύστημα να καταστεί βιώσιμο και ισορροπημένο.

Παράλληλα με τις θεσμικές ενέργειες που απαιτούνται, θα πρέπει να πλαισιώνονται από παρεμβάσεις εκσυγχρονιστικού χαρακτήρα του φοροεισπρακτικού μηχανισμού με χρήση τεχνολογικών μέσων έτσι ώστε να αντιμετωπιστούν τα εκτεταμένα φαινόμενα φοροδιαφυγής. Η διαμόρφωση αυτού του σύγχρονου και αποτελεσματικού φορολογικού συστήματος που θα ενισχύει τα δημόσια έσοδα θα πρέπει να περικλείεται και από δράσεις που μεταξύ άλλων θα αφορούν:

- Την αξιοποίηση του περιουσιολογίου.
- Την επέκταση της χρήσης ηλεκτρονικών πληρωμών μέσω κανονιστικών αποφάσεων και κινήτρων για τους φορολογούμενους
- Την διεύρυνση της φορολογικής βάσης και καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, για παράδειγμα με την φορολόγηση των βραχυπρόθεσμων μισθώσεων ακινήτων μέσω ηλεκτρονικών πλατφορμών
- Τη διασταύρωση φορολογικών δηλώσεων και τραπεζικών λογαριασμών για την αντιμετώπιση μεγάλων περιπτώσεων φοροδιαφυγής
- Την Καταπολέμηση του λαθρεμπορίου

Τέλος να σημειωθεί ότι διευρύνοντας την φορολογική βάση, και την δυνατότητα για αυξημένα φορολογικά έσοδα, στη βάση ενός προοδευτικού αναλογικού συστήματος, που στόχο θα έχει όχι μόνο των περιορισμό των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και την αποκόμιση φορολογικών εσόδων, αλλά και την καταπολέμηση της φτώχειας και άμβλυνσης των κοινωνικών ανισοτήτων.

5.6. Καταπολέμηση της παραοικονομίας

Η καταπολέμηση της παραοικονομίας προϋποθέτει τη σωστή λειτουργία της δημόσιας διοίκησης, με ελεγκτικούς μηχανισμούς που θα βασίζονται στην απλοποίηση του νομοθετικού πλαισίου και στην κωδικοποίηση των νόμων, προκειμένου να υπάρχει σαφής εφαρμογή τους, χωρίς αντιφατικές διατάξεις. Επιπλέον πρέπει να ενισχυθούν οι ελεγκτικοί μηχανισμοί του κράτους με εξειδικευμένο προσωπικό ώστε να πραγματοποιούνται έλεγχοι

σε ένα μεγάλο εύρος οικονομικών δραστηριοτήτων. Παράλληλα είναι απαραίτητο η φορολογική διοίκηση να αναβαθμίσει την λειτουργία της με σύγχρονα συστήματα πληροφορικής, προκειμένου να διασταυρώνονται τα φορολογικά και τα τραπεζικά στοιχεία των φορολογούμενων, και να αποκαλύπτονται οι καταναλωτικές δαπάνες που υπερβαίνουν τα καταγεγραμμένα συνολικά εισοδήματα, εφόσον αυτό απαιτείται. Σκόπιμο επίσης είναι η φορολογική πολιτική του κράτους να μην βασίζεται σε έσοδα προερχόμενα κυρίως από την μισθωτή εργασία αλλά με ένα δίκαιο προοδευτικό σύστημα φορολόγησης να συμμετέχουν σε αυτό όλες οι κατηγορίες των απασχολούμενων.

Τέλος είναι σημαντικό προγράμματα, προγράμματα λιτότητας να σχεδιάζονται με πολύ φειδωλό τρόπο και όταν πραγματικά το επιβάλλουν οι συνθήκες, αφού οδηγούν τους εργαζόμενους και εργοδότες σε ‘μαύρη’ εργασία προκειμένου οι μεν να αποκτήσουν επιπλέον εισόδημα που θα τους διασφαλίζει ένα ανεκτό επίπεδο διαβίωσης και τους δε στην αποφυγή ασφαλιστικών εισφορών και φόρων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

1. Ιωάννης Σ. Βαβούρας σε συνεργασία με Χαρά Βαβούρα (2019), Οικονομική Πολιτική, Εκδόσεις Παπαζήση.
2. Βαβούρας, Ι. & Μανωλάς, Γ. (2006), Εισαγωγή στις Μακροοικονομικές Έννοιες. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
3. Παπαηλίας Θ. (2018), Παραδόσεις Πολιτικής Οικονομίας – Μακροοικονομική, Τόμος Α΄, Εκδόσεις Κριτική ΑΕ..
4. Παπαηλίας Θ., Οικονομία και Κοινωνία, (2015) Οι εξελίξεις στην ελληνική οικονομία μεταπολεμικά, Εκδόσεις Κριτική.
5. Σωτήρης Καψώχας (2022), Η αχρειαστη χρεωκοπία και το σιωπηλό πραξικόπημα, Εκδόσεις Αλήθεια.
6. Γεράσιμος Σαπουτζόγλου- Χαράλαμπος Πεντότης (2017), Τραπεζική Οικονομική, Εκδόσεις Ε. Μπένου.
7. Μπάρμπας Ν- Φινοκαλιώτης Κ (2011), Δημόσια Οικονομικά: Φόροι – Δημόσια Δάνεια – Δημόσιες δαπάνες, Εκδόσεις Σάκκουλά.
8. Θ.Α. Γεωργακόπουλος, Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική (2012), 4^η έκδ., Εκδόσεις Μπένου Ε.
9. Λούκα Κατσέλη – Χαρά Μ. Μαγουλά, (2005), Μακροοικονομική ανάλυση και ελληνική οικονομία, Εκδόσεις Τυπωθήτω - Γ. Δαρδανός.
10. Τσολάκης Στ.,(2002), Η εξέλιξη των ελλειμμάτων της Γενικής Κυβέρνησης στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1992-2002, ΕΚΔΔΑ
11. Γιώργος Αλογοσκούφης, Σύγχρονη μακροοικονομική, θεωρία και πολιτική, Εκδόσεις Gutenberg 2022.Αλογοσκούφης Γ., (2022), Σύγχρονη μακροοικονομική, θεωρία και πολιτική, Εκδόσεις Gutenberg.
12. Γιώργος Αλογοσκούφης, (2021) Πριν και μετά το Ευρώ, Εκδόσεις Gutenberg.
13. Αργείτης, Γ., Παγκοσμιοποίηση ΟΝΕ και Οικονομική Προσαρμογή. Η Περίπτωση της Ελλάδας (2002), Αθήνα: Τυπωθήτω - Γ. Δαρδανός.
14. Αργείτης Γ, (2012), Περιορισμοί, Στόχοι και Βασικά Χαρακτηριστικά μιας Εναλλακτικής Οικονομικής Πολιτικής, ΙΝΕ-ΓΣΕΕ.

15. Αργεΐτης, Γ., (2012), Χρεοκοπία και οικονομική κρίση. Αποτυχία και κατάρρευση του ελληνικού μοντέλου καπιταλισμού, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.
16. Αργεΐτης, Γ., Κορατζάνης, Ν., Παϊταρίδης, Δ., Πασσάς, Κ. και Πιέρρος, Χ., (2018), Η (υτα)πάτη των Προγραμμάτων Οικονομικής Προσαρμογής της Ελλάδας Αθήνα: Παπαζήσης.
17. Σταθάκης Γ., (2011). «Η δημοσιονομική κρίση της ελληνικής οικονομίας», στο Βλάχου, Α., Θεοχαράκης, Ν. και Μυλωνάκης, Δ. (επιμ.), Οικονομική Κρίση και Ελλάδα, Επιστημονική Εταιρεία Πολιτικής Οικονομίας, Αθήνα: Gutenberg.
18. Αργεΐτης Γ., (2012), Περιορισμοί, Στόχοι και Βασικά Χαρακτηριστικά μιας Εναλλακτικής Οικονομικής Πολιτικής, ΙΝΕ-ΓΣΕΕ.
19. Καραβίτης, Ν., Δημόσιο Χρέος και Έλλειμμα (2008), Εκδόσεις Διόνικος.
20. Χατζηγιάνης Κ. (2018), “Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ) και η εξέλιξή του”, Κείμενα Οικονομικής & Διεθνοπολιτικής Ανάλυσης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, 2018.
21. Το Δημόσιο χρέος της Ελλάδας (Γρ. Προϋπολογισμού της Βουλής), Π. Καζάκος, Π. Λιαργκόβας, Σπ. Ρεπούσης , (2016), Εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα.
22. Κ. Βέργος, Γρ. Ζαρωτιάδης, Γ. Μηλιός, Σ. Λαπατσιώρας κ.α., (2018), Ελληνικό χρέος: Η διαιώνιση του προβλήματος, Εκδόσεις, Α.Α. Λιβάνη
23. Δράκος Γ.Ε, (1998), Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική (1998), Εκδόσεις Α. Σταμούλης, Αθήνα.
24. Καραβίτης Ν. Η, (2008), Δημόσιο Χρέος & Έλλειμμα, Εκδόσεις Διόνικος., Αθήνα.
25. Αργεΐτης, Γ., Δαφέρμος, Γ. & Νικολαΐδη Μ., (2011), Κρίση Δημοσίου Χρέους στην Ελλάδα – Αιτίες και προοπτικές. Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ.
26. Βαβούρας, Ι. & Μανωλάς, Γ.,(2006), Εισαγωγή στις Μακροοικονομικές Έννοιες. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
27. Λαμπρινίδης, Μ., Λαμπρινίδης Μ, (1984), Η Θεωρία του Εκλογικού – Οικονομικού Κύκλου: Παρουσίαση και Κριτική. Σπουδαί: Journal of Economics and Business, 184-215.
28. Μητσόπουλος, Μ. & Πελαγίδης Θ., (2012), Κατανοώντας την Κρίση στην Ελλάδα. Εκδόσεις Ψυχογιός.

29. Ρουμελιώτης Π. (2014), ‘‘Οι Προοπτικές Διευθέτησης Του Ελληνικού Χρέους , ’’, Οικονομικά Χρονικά, Νο 147.
30. Σαχινίδης Φ. (2014), ‘‘Προτάσεις Για Τη Μείωση Του Δημόσιου Χρέους’’, Οικονομικά Χρονικά, Νο 147.
31. Burda, M. - Wyplosz, Ch, (2007), Ευρωπαϊκή Μακροοικονομική, Τόμος Α΄, Gutenberg., Αθήνα.
32. Krugman, P. & Wells, R, (2018), Οικονομική σε διδακτικές ενότητες, Εκδόσεις, Gutenberg, Αθήνα.
33. Krugman, P. & Wells, R, (2009), Μακροοικονομική, Αθήνα: Εκδόσεις Επίκεντρο.
34. Blanchard O, (2012), Μακροοικονομική, Αθήνα: Εκδόσεις Επίκεντρο.
35. Mankiw N. G. -Taylor M. P., Αρχές Οικονομικής Θεωρίας, Τόμος Β΄, Gutenberg, Αθήνα.
36. Samuelson P. - Nordhaus W., (2000 Οικονομική, Τόμος Β΄, Παπαζήσης., Αθήνα.
37. Stiglitz, J. E. Walsh, C. E., (2009), Αρχές της Μακροοικονομικής, Παπαζήσης, Αθήνα.
38. Stiglitz J., (2019) ‘Οικονομική του Δημοσίου Τομέα’, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
39. Stiglitz J., ((1992) ‘Οικονομική του Δημοσίου Τομέα’, Εκδόσεις Κριτική.
40. Δαλαμάγκας Δ., (2010) ‘‘Εισαγωγή Στη Δημόσια Οικονομική ’’ ,Αθήνα Εκδόσεις: Κριτική.

Ξενόγλωσση

1. Mundell, R.A. (1968), " I n t e r n a t i o n a l E c o n o m i c s " , New York.
2. Barro J.R., (1979) ‘‘On the determination of public debt’’, the Journal of Political Economy, Vol.
3. Issing O., (2008), The Birth of the Euro, Cambridge: Cambridge University Press.
4. Alesina, A., & Perotti, R., (1995), Fiscal expansions and adjustments in OECD countries. Economic Policy, 10(21), 207-247.
5. Stiglitz J., (1992) ‘Οικονομική του Δημοσίου Τομέα’, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
6. Papadimitriou, D. and Wray, R., (2012) ‘‘Euroland’s original sin’’, Policy Note 8, Levy Economics Institute of Bard College, Annandale-on-Hudson, NY.

7. Papadimitriou, D., Wray, R. and Nersisyan, (2010), Y. “Endgame for the Euro? Without major restructuring, the Eurozone is doomed”, Public Policy Brief 113, Levy Economics Institute of Bard College, Annandale-on-Hudson, NY.
8. Auerbach, A. J., & Gorodnichenko, Y., (2012) Measuring the output responses to fiscal policy. *American Economic Journal: Economic Policy*, 4(2), 1-27.
9. Bai, C.E., and Y. Lu. ((2017), Understanding China's economic transformation. *Journal of Economic Perspectives* 31(1): 103-124.
10. Blanchard, O., (2019), Public Debt: Fiscal and Welfare Costs in a Time of Low Interest Rates. *American Economic Review*, 109(4), 1197-1229.
11. Blanchard O., Chouraqui J., Hagemann R., & Sartor N. (1990), ‘The sustainability of fiscal policy: new answers to an old question’, *OECD Economic Studies* 15, 1990.
12. Blavy R., (2006), ‘Public Debt and Productivity: The Difficult Quest for Growth in Jamaica’, IMF, Working Paper.
13. Bryman, A. (2016), *Social research methods*. Oxford University Press.
14. Byrnes, J.P., Miller, D.C., and Schafer, W.D. (1999), Gender differences in risk taking: A meta-analysis. *Psychological Bulletin* 125(3): 367-383.
15. Cecchetti, S. G., & Kohler, M., (2018), The unbearable lightness of public debt. *Journal of International Money and Finance*, 88, 262-275.
16. Corti, L., Van den Eynden, V., Bishop, L., & Woollard, M., (2014), *Managing and sharing research data: A guide to good practice*. Sage Publications.
17. Creswell, J. W., & Creswell, (2017), J. D., *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage Publications.
18. Croson, R., and Gneezy, (2009), Gender differences in preferences. *Journal of Economic Literature* 47(2): 448-474.
19. DeCarlo, L. T., (1997), On the meaning and use of kurtosis. *Psychological Methods*, 2(3), 292–307.
20. Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S., (2018), *The Sage handbook of qualitative research*. Sage Publications.
21. Eurobarometer (2021). *Standard Eurobarometer 95: Public opinion in the European Union (fieldwork November-December 2021)*. Ανακτήθηκε στις 20/3/2023 από:

<https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/ST>

22. European Commission. (2018). Guidelines on FAIR Data Management in Horizon 2020. Ανακτήθηκε στις 20/3/2023 από: https://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/grants_manual/hi/oa_pilot/h2020-hi-oa-data-mgt_en.pdf
23. European Commission. (2020). European Economic Forecast: Greece. Ανακτήθηκε στις 20/3/2023 από: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/economy-finance/ecfin_forecast_spring_2020_gr_en.pdf
24. Field, A., Field A., (2013), Discovering statistics using IBM SPSS statistics (4th ed.). Sage Publications Ltd.
25. Giavazzi F., & Pagano M., (1990), Can severe fiscal contractions be expansionary? Tales of two small European countries. NBER Macroeconomics Annual, 5, 75-111.
26. Gilens M., (2012), Affluence and influence: Economic inequality and political power in America. Princeton, NJ: Princeton University Press.
27. Gravetter, F. J., & Wallnau, L. B., (2016), Statistics for the behavioral sciences (10th ed.). Cengage Learning.
28. Gross, D. B., & Souleles, N. S., (2002), Do liquidity constraints and interest rates matter for consumer behavior? Evidence from credit card data. The Quarterly Journal of Economics, 117(1), 149-185.
29. Guba, E. G., & Lincoln, Y. S., (1994), Competing paradigms in qualitative research. Handbook of qualitative research, 2(163-194), 105.
30. Israel, M., & Hay, I., (2006) Research ethics for social scientists. Sage Publications.
31. Lusardi, A., & Mitchell, O. S., (2014) The economic importance of financial literacy: Theory and evidence. Journal of Economic Literature, 52(1), 5-44.
32. Smith, J., (2017) Qualitative psychology: A practical guide to research methods. Sage Publications.
33. Trochim, W. M., (2006) The research methods knowledge base (3rd ed.). Atomic Dog.

34. Van den Eynden, V., Corti, L., Woollard, M., Bishop, L., & Horton, L., (2017). Managing and sharing data: Best practice for researchers. UK Data Archive.
35. Van der Crujisen, C.A.B., and Eijffinger, S.C.W., (2007) Actual versus perceived transparency: The case of the European Central Bank. *Journal of Economic Policy Reform* 10(4): 269-277.
36. Yanovitch, T.L., and R.D. Kiewiet, (2016), *The political economy of public debt: Three centuries of theory and evidence*. New York, NY: Cambridge University Press.
37. Yin, R. K. (2017), *Case study research and applications: Design and methods*. Sage Publications.

Ιστότοποι

1. <https://ec.europa.eu/eurostat/>
2. (https://europa.eu/europeanunion/sites/europa.eu/files/docs/body/treaty_on_european_union_el.pdf)
3. <https://ec.europa.eu/info/node/4287/>
4. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_finance_statistics#Introduction
5. https://www.efsyn.gr/oikonomia/elliniki-oikonomia/333171_elleimma-epipedoy-mnimonion
6. (https://europa.eu/europeanunion/sites/europa.eu/files/docs/body/treaty_on_european_union_el.pdf)
7. www.kathimerini.gr
8. <https://www.enainstitute.org/>
9. <https://www.bankofgreece.gr/>
10. <https://www.imf.org/en/Home>
11. <https://www.researchgate.net/>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Ερωτηματολόγιο

Μέρος 1: Δημογραφικά στοιχεία

1. Ποια είναι η ηλικία σας;

μέχρι 29 ετών	
30-39 ετών	
40-49 ετών	
50-59 ετών	
60 ετών και άνω	

2. Ποιο είναι το φύλο σας;

Άνδρας	
Γυναίκα	

3. Ποιο είναι το επίπεδο της εκπαίδευσής σας;

Απολυτήριο Β' - θμιας εκπαίδευσης	
Πτυχίο πανεπιστημίου	
Μεταπτυχιακό δίπλωμα/ Διδακτορικός τίτλος	

4. Ποιο είναι το status της απασχόλησής σας;

Υπάλληλος	
Προϊστάμενος τμήματος	
Δ/ντης/Γεν. Δ/ντης	

Μέρος 2ο: Κατανόηση των Δημοσίων Ελλειμμάτων και του Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα

5. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 6, πόσο καλά κατανοείτε τον όρο «δημόσιο έλλειμμα» στην Ελλάδα;

1	Καθόλου	
2	Λίγο	
3	Αρκετά	
4	Πολύ	
5	Πάρα πολύ	
6	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	

6. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 6, πόσο καλά κατανοείτε τον όρο «δημόσιο χρέος» στην Ελλάδα;

1	Καθόλου	
2	Λίγο	
3	Αρκετά	
4	Πολύ	
5	Πάρα πολύ	
6	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	

Μέρος 3: Αιτίες Εξέλιξης Δημοσίων Ελλειμμάτων και Δημόσιου Χρέους στην Ελλάδα

7. Σε μία κλίμακα από το 1 έως το 5 (1=πολύ σημαντικός, 2=σημαντικός, 3=λιγότερο σημαντικός, 4=καθόλου σημαντικός, 5= Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ) πόσο σημαντικό ρόλο θεωρείτε ότι έπαιξαν οι «Υπερβολικές Δημόσιες Δαπάνες» στην εξέλιξη των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα;

1	2	3	4	5

8. Σε μία κλίμακα από το 1 έως το 5 (1=πολύ σημαντικός, 2=σημαντικός, 3=λιγότερο σημαντικός, 4=καθόλου σημαντικός, 5= Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ) πόσο σημαντικό ρόλο θεωρείτε ότι έπαιξε η «Μείωση των φορολογικών εσόδων» στην εξέλιξη των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα;

1	2	3	4	5

9. Σε μία κλίμακα από το 1 έως το 5 (1=πολύ σημαντικός, 2=σημαντικός, 3=λιγότερο σημαντικός, 4=καθόλου σημαντικός, 5= Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ) πόσο σημαντικό ρόλο θεωρείτε ότι έπαιξε η «Αυξημένη Παραοικονομία» στην εξέλιξη των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα;

1	2	3	4	5

10. Σε μία κλίμακα από το 1 έως το 5 (1=πολύ σημαντικός, 2=σημαντικός, 3=λιγότερο σημαντικός, 4=καθόλου σημαντικός, 5= Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ) πόσο σημαντικό ρόλο θεωρείτε ότι έπαιξε η «Διεθνής Οικονομική Κρίση» στην εξέλιξη των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα;

1	2	3	4	5

11. Σε μία κλίμακα από το 1 έως το 5 (1=πολύ σημαντικός, 2=σημαντικός, 3=λιγότερο σημαντικός, 4=καθόλου σημαντικός, 5= Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ) πόσο σημαντικό ρόλο θεωρείτε ότι έπαιξαν οι «Ακολουθούμενες Πολιτικές των Κυβερνήσεων Προεκλογικά» στην εξέλιξη των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα;

1	2	3	4	5

Μέρος 4: Αποτελεσματικότητα των πολιτικών που ακολουθούνται για την αντιμετώπιση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα

12. Σε μία κλίμακα από το 1 έως το 6 πόσο αποτελεσματικές πιστεύετε ότι ήταν οι πολιτικές που εφαρμόζει η ελληνική κυβέρνηση στην αντιμετώπιση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους;

1	Καθόλου	
2	Λίγο	
3	Αρκετά	
4	Πολύ	
5	Πάρα πολύ	
6	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	

13. Σε μία κλίμακα από το 1 έως το 5 (1=πολύ σημαντικός, 2=σημαντικός, 3=λιγότερο σημαντικός, 4=καθόλου σημαντικός, 5= Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ), η εφαρμογή μέτρων λιτότητας (π.χ. περικοπές κρατικών δαπανών, αυξήσεις φόρων) πόσο αποτελεσματική πιστεύετε ότι θα ήταν στην αντιμετώπιση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους;

1	2	3	4	5

14. Σε μία κλίμακα από το 1 έως το 5 (1=πολύ σημαντικός, 2=σημαντικός, 3=λιγότερος σημαντικός, 4=καθόλου σημαντικός, 5= Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ), η αύξηση των κρατικών εσόδων (π.χ. μέσω υψηλότερων φόρων, μέσω διενέργειας φορολογικών ελέγχων σε κλάδους με αυξημένη παραβατικότητα κλείνοντας φορολογικά κενά) πόσο αποτελεσματική πιστεύετε ότι θα ήταν στην αντιμετώπιση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους;

1	2	3	4	5

15. Σε μία κλίμακα από το 1 έως το 5 (1=πολύ σημαντικός, 2=σημαντικός, 3=λιγότερο σημαντικός, 4=καθόλου σημαντικός, 5= Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ), ο περιορισμός της παραοικονομίας πόσο αποτελεσματικός πιστεύετε ότι θα ήταν στην αντιμετώπιση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους;

1	2	3	4	5

16. Σε μία κλίμακα από το 1 έως το 5 (1=πολύ σημαντικός, 2=σημαντικός, 3=λιγότερο σημαντικός, 4=καθόλου σημαντικός, 5= Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ), η πάταξη της φοροδιαφυγής πόσο αποτελεσματική πιστεύετε ότι θα ήταν στην αντιμετώπιση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους;

1	2	3	4	5

17. Σε μία κλίμακα από το 1 έως το 5 (1=πολύ σημαντικός, 2=σημαντικός, 3=λιγότερο σημαντικός, 4=καθόλου σημαντικός, 5= Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ), η μείωση της έκτασης

του δημόσιου τομέα πιστεύετε ότι θα συνέβαλλε στην αντιμετώπιση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους;

1	2	3	4	5

18. Σε μία κλίμακα από το 1 έως το 5 (1=πολύ σημαντικός, 2=σημαντικός, 3=λιγότερο σημαντικός, 4=καθόλου σημαντικός, 5= Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ), η αύξηση της αποτελεσματικότητας μελλοντικά του δημοσίου τομέα πιστεύετε ότι συνέβαλλε στην αντιμετώπιση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους;

1	2	3	4	5

19. Σε μία κλίμακα από το 1 έως το 5 (1=πολύ σημαντικός, 2=σημαντικός, 3=λιγότερο σημαντικός, 4=καθόλου σημαντικός, 5=Δεν γνωρίζω), ο εκσυγχρονισμός του δημόσιου τομέα με την εισαγωγή π.χ. νέων τεχνολογιών, καινοτομίας κλπ πιστεύετε ότι θα συνέβαλλε στην αντιμετώπιση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους;

1	2	3	4	5

Μέρος 5: Κοινή Αντίληψη και Ευαισθητοποίηση

20. Σήμερα η Ελλάδα παρουσιάζει το μεγαλύτερο χρέος στην ΕΕ και υψηλά δημοσιονομικά ελλείμματα. Σε μία κλίμακα από το 1 έως το 6 πόσο ανησυχείτε για την κατάσταση αυτή;

1	Καθόλου	
2	Λίγο	
3	Αρκετά	
4	Πολύ	
5	Πάρα πολύ	
6	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	

21. Με πιο τρόπο ενημερώνεστε (κυρίως) για την τρέχουσα κατάσταση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα;

1	Μέσω του έντυπου τύπου	
2	Μέσω του ηλεκτρονικού τύπου	
3	Υπηρεσιακά	

Μέρος 6: Γενικές ερωτήσεις

22. Σε μία κλίμακα από το 1 έως το 6 έχετε βιώσει ποτέ στην προσωπική σας ζωή τις επιπτώσεις των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα διαμέσου;

A) της μείωσης του μισθού σας;

1	Καθόλου	
2	Λίγο	
3	Αρκετά	
4	Πολύ	
5	Πάρα πολύ	
6	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	

B) της αύξησης της φορολογίας επιβαρύνοντας την οικονομική σας κατάσταση;

1	Καθόλου	
2	Λίγο	
3	Αρκετά	
4	Πολύ	
5	Πάρα πολύ	
6	Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	

23. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, πόσο απόλυτα συμφωνείτε με την ακόλουθη δήλωση: «Οι ελληνικές κυβερνήσεις διαχειρίστηκαν αποτελεσματικά τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος». (1 = Διαφωνώ κάθετα, 2= Διαφωνώ, 3 = Συμφωνώ απόλυτα, 4= Συμφωνώ, 5=Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ)

1	2	3	4	5

2. Ερευνητικά ερωτήματα και ερευνητικές υποθέσεις

1. Ποιο είναι το μέσο επίπεδο κατανόησης των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα μεταξύ του πληθυσμού;

H0: Το μέσο επίπεδο κατανόησης των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα είναι χαμηλό.

H1: Το μέσο επίπεδο κατανόησης των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα είναι υψηλό.

2. Ποιο είναι το ποσοστό του πληθυσμού της έρευνας που ανησυχεί για την τρέχουσα κατάσταση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους;

H0: Το ποσοστό του πληθυσμού που ανησυχεί για την τρέχουσα κατάσταση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους είναι χαμηλό.

H1: Το ποσοστό του πληθυσμού που ανησυχεί για την τρέχουσα κατάσταση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους είναι υψηλό.

3. Υπάρχει σημαντική διαφορά στο επίπεδο ανησυχίας για τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος μεταξύ των διαφόρων ηλικιακών ομάδων;

H0: Δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στο επίπεδο ανησυχίας για τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος μεταξύ διαφορετικών ηλικιακών ομάδων.

H1: Υπάρχει σημαντική διαφορά στο επίπεδο ανησυχίας για τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος μεταξύ διαφορετικών ηλικιακών ομάδων.

4. Υπάρχει σημαντική διαφορά στην αντίληψη των αιτιών που προκαλούν τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος σε σχέση με το επίπεδο εκπαίδευσης;

H0: Δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην αντίληψη των αιτιών που προκαλούν τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος σε σχέση με το επίπεδο εκπαίδευσης

H1: Υπάρχει σημαντική διαφορά στην αντίληψη των αιτιών που προκαλούν τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος σε σχέση με το επίπεδο εκπαίδευσης

5. Υπάρχει σημαντική σχέση μεταξύ του επιπέδου κατανόησης των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους και της αντιληπτής αποτελεσματικότητας των πολιτικών που εφαρμόζει η ελληνική κυβέρνηση για την αντιμετώπισή τους μεταξύ των συμμετεχόντων;

H0: Δεν υπάρχει σημαντική σχέση μεταξύ του επιπέδου κατανόησης των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους και της αντιληπτής αποτελεσματικότητας των πολιτικών που εφαρμόζει η ελληνική κυβέρνηση για την αντιμετώπισή τους.

H1: Υπάρχει σημαντική σχέση μεταξύ του επιπέδου κατανόησης των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους και της αντιληπτής αποτελεσματικότητας των πολιτικών που εφαρμόζει η ελληνική κυβέρνηση για την αντιμετώπισή τους.